191 16
1

ეროვნული ბიბლიოთეკა

პარიჟის ქრონიკა

ანუ

ცხოვრება საქართველოჲსა

და

დიდი მოურავის ამბები

ადმობეჭდილი უკლებლივ 1829 წ. პარისში აკადემიკის მარი ბროსეს-მიერ გამოცემულის დედნიდამ.

მეორე გამოცემა

ზ. ჭიჭინაძისაგან

თბილისი

სტამბა არ. ქუთათელაძისა, ნიკ. ჭუჩა, № 21.

1903

9(ᲪᲧ1)
ჯ 193
9(47.922)
ქ 551

პარიჟის ქრონიკა

ანუ

ცხოვრება საქართველოდსა

გადმობეჭდილი უკლებლივ 1829 წ. პარისში აკადემიკის მარი ბროსეს-მიერ გამოცემულის დედნიდამ.

მეორე გამოცემა

ზ. ჭიჭინაძისაგან

Г. П. Б.
Читальный зал
Г. П. Б.
Читальный зал

თბილისი
სტამბა არ. ქუთათელაძისა, ნიკ. ჭურა, № 21.
1903

ეროვნული ბიბლიოთეკა

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 27 Ноября 1902 года.

წინასიტყვაობის მაგიერი შენიშვნა

ვინ დასწერა ეს ქრონიკა?—ამისი ჩვენ არაფერი ვიცით, ეს „ქრონიკა“ პირველად დასტამბა მარი ბროსემ 1829 წ. ქ. ჰარის, დიტოგრაფიით და თრანგულის კომენტარიით და ახსნით. ამიტომ ქართულს მწერლობაში ამ ხელთნაწერს ქართველთაგან „ჰარიზის ქრონიკა“ ეწოდა.

ეს „ქრონიკა“ ჩვენ შევუთანხმეთ „ქართლის ცხოვრების“ იმ ადგილებს, რომელსაც ეს ადწერა შეეხება და უნდა ითქვას, რომ მათ შორის ჩვენ დიდი განსხვავება ვნახეთ. ამიტომ უფრო ვისურვეთ ამ „ქრონიკის“ ცალკე დაბეჭდვა, რათა ამით საშუალება მივეცეთ იმ პირთა, რომელნიც საქართველოს ისტორიის ძიებასა და კვლევაში არიან. უნდა მოგახსენოთ, რომ „ჰარისის ქრონიკა“ მართლაც და ბევრს ისეთს ცნობებს იძლევა, ისეთ საკვანთა შესასებ ახსნას, რომლის მსგავსს ჩვენ „ქართლის ცხოვრება“-ში ერთობ მცირედ ვპოვებთ. ბევრს რამ ნაკლს „ქართლის ცხოვრებისას“ ეს „ჰარისის ქრონიკა“ ავსებს და სწორეთ ეს დარსება გამხდარა იმავ თავიდგანვე მის საფუძვლათ, რომ 1829 წ. ქ. ჰარისში, ცალკე წიგნათ დასტამბეს.

საკვირველი და თან მეტად საურადღებოა ამ „ქრონიკის“ ისტორია. საფრანგეთის მსწავლულთ ჯერეთ საქართველო თვალითაც არ ენახათ და ეს „ქრონიკა“ კი მათ ხელში ჩავარდნოდათ და მის დაბეჭდვაც განეძრახათ. დაბეჭდვის დიდი მოწადინე უოფილა თვით სენ მარტენი და სხვა მის დროის წარჩინებულნი პირნი, რომელნიც ადმოსავლეთის ერთა ისტორიის შესწავლას საფუძვლიანათ მისდევდნენ. მათ ჯერეთ საქართველო არ ენახათ, მაგრამ „ქართლის ცხოვრების“ ავკარგიანობა კი თურმე ისე ზედმიწევნით იცოდნენ, რომ იგინი „ჰარისის ქრონიკასაც“ დიდად აფასებდენ, „ქართლის ცხოვრების“

დირსებისთვის დიდ საუნჯეთ სთვლიდენ, ამიტომ ამის დასტაშვა არამც თუ მარტოდ სტამბით, არამედ დიტოგრაფიით დასტამბეს და მის საშუალებით შეინახეს თვით ხერგეელ სახეობა ამ „ქრონიკის“ ნაბანისა. ასე მოწიწებით უმზერდნენ ისინი ამ „ქრონიკის“ მნიშვნელობას. დიდი ხანია მას შემდეგ, რაც ამ „ქრონიკის“ დაბეჭდვის საჭიროება ჩვენში ისმის. აი, როგორც იქმნა მოვახერხეთ და ეხლა ცალკეც გვეჭდავთ წიგნათ, რაც რასაკვირველია დიდს შეღავათსაც მისცემს საქართველოს ისტორიის შესწავლის მიმდევართაც. ჩვენ სრული იმედი გვაქვს, რომ „ხარისის ქრონიკის“ გაცნობით ბევრი რამ ცნობა „ქართლის ცხოვრებისა“ ნათლათ აიხსნება და მით რიგორც ერთის დირსება დასაბუთდება, ისევე თვით „ხარისის ქრონიკასაც“ უადმატებითი დირსება მიენიჭება. იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ რამდენიც ხანი გავა და ისტორიული წიგნები შეიკრიბება, მით უკანასკნელ ბევრი ასეთი ძვირფასი მასალებიც გამოქვეყნდება. ამას თქმა არ უნდა. მომავალი ჩვენის ისტორიის აღორძინებას ამას ჭლამის, იდრინდ ამისთვის შეერთებული ხელი იქმნეს მომზადებული და შრომა. „ხარისის ქრონიკის“ მსგავსი ბევრი რამ აღმოჩნდება ჩვენის ისტორიის ასხვრეზზედ. თვით ეს ქრონიკა გადმოიბეჭდა ისე, რომ ერთი ასოც კი არ იქმნა შეცვლილი.

ზ. ჭ.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ცხოვრებაჲ საქართველოჲსა.

ქორონიკონსა. ᲫᲜᲐ. თურქნი მოვიდნენ, მეფე გიორგი მოკლეს, დაშქრნი სად [1]) დახოცნეს, საქართველო მოარბიეს, და წარტყუენეს თვესა აგვისტოსა. ᲖᲙᲐ.

ქᲙᲡა. ᲝᲙᲒ. დანგ თემურ ტფილისი წარტყუენა, ციხე აიღო და მეფე ბაგრატ და ანნა დედოფალი გამოასხა და დატყუა.

ქᲙᲡა. ᲒᲙ. მეფე გიორგი მეგრელთ მოკლეს.

ქᲙᲡა. ᲒᲒᲙ. თემურ სამარყანდამან სომხითი და ქართლი წარტყუნა და დარბივნა ყოველნი ციხენი.

ქᲙᲡა. ᲒᲙᲒ. დიდი მეფე ბაგრატ კარდახდა.

ქᲙᲡა. ᲒᲙᲔ. მეფე კოსტანტინე ჩადგნს მოკლეს.

ქᲙᲡა. ᲠᲒ. მეფე ალექსანდრე და ივანე ათაბაგი კოსტას შეიბნეს. თურქთა ახალციხე ამოსწყვიტეს.

ქᲙᲡა. ᲠᲜ. დაჯდა მეფედ ალექსანდრე, იყო მაშინ ყოველი ესე საქართველო უსჯულო თემურისაგან უნუგეშინისცემოდ განსრული, და სრულიად ახრებული დედა ქალაქი მცხეთა, და დიდი წმინდა კათოლიკე ეკლესია, და ეგრეთვე ყოველნი ეკლესიანი, სადარნი და ციხენი ყოველნივე სრულიად საფუძველითურთ დაქცია და მოახრებინა, და ყოველნი სულნი ქვეყანისანი დედა წულითურთ ტყუე ექმნა, ესრეთ ივარ ნაქმარ ქართლზე მეფე იქმნა, ამის მეფობამდე მუდამ ტყუნა, რბევა და მოოხრება ჰქონდა ქვეყანასა ჩვენსა, ძალი ქართლისა შემცირებულ იყო მრავლის ტყუნვისა და რბევისაგან არსით აღუწდა უნუგეშობის მტკმელი.

ქᲙᲡა. ᲠიᲗ. მეფემან ალექსანდრემ ლორე აიღო.

ქᲙᲡა. ᲠᲛᲒ. კოსტანტინეპოლი დაიჭირეს თათართა.

---

[1]) Zis: სულიად.

ამავე ქ̇კონსა ჯანშაჰ უაენი ახალციხეს მოხდა, ამავე ქორონი-კონსა იგანე ათაბაგი მიიცვალა.

ქ̇კსა. რ̇ლე. ადბუდა და უგარუგარე შეიბნეს. ამავე ქ̇კსა მეფე ვახტანგ მიიცვალა, იყო მეუღლე მეფის ვახტანგისა თანასკერტელის ქალი და თაყას თანასკერტელისა დედოფალი სი-ხათუნ.

ქ̇კსა. რ̇მდ. უზუნ ჰასან მოუხდა ქართლს და ამოსწყვიტა და იავარ უო ვიდრე ტაშის კარამდე.

ქ̇კსა. რ̇ნ. უზუნ ჰასან უაენი მოვიდა სამცხეს, უგარუგარეს უშველა, ჩიხორს შეიბნენ, მეფე და ათაბეგს გაემარჯვა.

ქ̇კსა. რ̇ნა. აქა ქართველთ მეფე თავრიზს გაიდაშქრა და თემურ აოხრა.

ქ̇კსა. რ̇ნგ. მეფე დაიწირა უგარუგარემ ტუუთ.

ქ̇კსა. ნ̇თ (რ̇ნთ?) დედოფალი გულქან გარდაიცვალა.

ქ̇კსა. რ̇ჲგ. ათაბაგ ბაადურ გარდაიცვალა წლისა. კ̇ა. ოკდონ-ბერს. ი̇. დასაბამიდგან ქ̇კსა ექსიათას ცხრას ჟ̇ბ.

ქ̇კსა. რ̇ჲგ. დაჯდა მეფეთ კოსტანტინე.

ქ̇კსა. რ̇ოა. თვესა აგვისტოსა. ი̇ვ. მეფე კონსტანტინე და ათაბაგი უგარუგარე შეიბნეს არათეს და ათაბაგს გაემარჯვა.

ქ̇კსა. რ̇ოგ. უაენმა სამცხე ამოსწყვიტა.

ქ̇კსა. რ̇ოდ. იადუბ უაენი მოვიდა, ახალციხე და აწუწერი აიდო, და აწუწერის დ̇თის-მშობელი დატუუდა. სეკდენბერს. კ̇ე. ბატონმან მანუჩარ დაიხსნა.

ქ̇კსა. რ̇ოზ. ახალციხეს თათარნი მოვიდენ, იმასვე წელიწადსა ალექსანდრემ ქუთაისი აიდო ძემან ბაგრატისამან.

ქ̇კსა. რ̇კთ. ბატონი დედის იმედი მიიცვალა წლისა ნ̇დ დეკენბერს. ი̇ე.

ქ̇კსა. რ̇ჟგ. ბაგრატ დაიბადა (ძე) ალექსანდრესი თებერვალსა. კ̇ბ.

ქ̇კსა. რ̇ჟე. დიდი ბატონი უგარუგარე მიიცვალა წლისა. ჟბ. იგნიისა. ა̇.

ქ̇კსა. რ̇ჟ. ბატონი ქაიხოსრო მიიცვალა წლისა. ნ̇გ. მაისს. ვ.

ქ̇კსა. რ̇ჟა. მეფე კოსტანტინე მიიცვალა.

ქ^კსა. რ^ჟგ. დიდისა მოწასტრისა გენათისა წინამძღვარი მანასე მიიცვალა.

ქ^კსა. რჟზ. აიდო გორი ალექსანდრე ძემან ბაგრატისამან თჳესა აგვისტოსა ვ^. ამაჟე წელსა ქუთათის თათარნი მიჳიდენ და დაწვეს დიდი მოწასტერი გენათისა შიგნით და გარეთ, ქუთათის, და სუდარი სხუანი ეკლესიანი და ციხე ვერ აიდეს, და აურაცხელნი ტუუნი წასხეს თჳე იოო ნოუნბერ კ^გ.

ქ^კსა. რ^ჟგ. მარტსა. ი^ბ. მიიცვალა დედოფალი თამარი აბრიდსა. ს^. იმასჟე წელთა (წელსა?) მეფეთ მეფე ალექსანდრე მიიცვალა. ამასჟე წელსა შეება ძე მისი ბაგრატ მეფესა ვახტანგს და მზე ჴაბუკს მოხისს და გაიმარჯჳა თუესა ივნისსა. გ. ამასჟე წელსა მიიცვალა ბატონი დედოფალი ელენე დედა ალექსანდრესი ნოემბერსა ვ^.

ქ^კსა. რჟთ. მოკალა კახთა მეფემან გიორგი მამა მისი მეფე ალექსანდრე და ძმას თჳალები დასთხარა დიმიტრიმ.

ქ^კსა. ს^. მიიცვალა გურიელი გიორგი.

ქ^კსა. ს^. ქართლის მეფე დავით და კახ მეფე გიორგი მუხრანს ძალის შეებნეს, ქართლის მეფეს დავითს გაემარჯჳა, და ხელთ დარჩა მეფე გიორგი.

ამასჟე წელსა მოკლეს მეფე გიორგი და დამარხეს მცხეთას. ამ კახმა მეფემა მოკალა მამა და ძმას თჳალები დასთხარა.

ქ^კსა. ს^დ. მიიცვალა ბატონი დიდი მზეჴაბუკ ათაბეგი ივნისსა ვ^.

ქ^კსა. ს^ვ. უანი წამოვიდა უღუსითა საქართველოს საქრისტიანოთა ხატთა და ჯუართა, უველასა ატუუებდეს. პატრონმან მეფემან დავით თჳისი შვილი რამაზ თათარში გაგზავნა და უანს წინ მიაგება და დაიხსნა საქრისტიანოჲ.

ქ^კსა. ს^ზ. მიიცვალა დიდის მოწასტრის გენათისა მოძღვართმოძღვარი იდარიონ, პატრონი თჳესა მაისს ვ^. და გორის ჯუართ აქა გელათს მოასვენეს. ამასჟე ქორონიკონს მიიცვალა მეფის ბაგრატის შვილი მუცლის ტკივილითა.

ქ^კსა. ს^იდ. მოსცეს ბაგრატს ქართლი არაგეთის წყლის გამოღმა, ალი, სურამი და ახალდაბა. ამასჟე წელსა მიიცვალა მეფე და-

ჳით. ამასვე წელსა იქორწინა ძემან მისმ, (მისმან?) დუარსაბ და ქრ
ორთო ცოლათ მეფის ბაგრატის ასული თამარ. მარტსა. კ᷾ა.

ქ᷾კსა. ს᷾ივ. ბატონის შვილის ვახტანგის მეუღლე კახთა მეფის ასული ხვარამზე მიიცვალა.

ქ᷾კსა. ს᷾იზ. მიიცვალა ქუთათელი გერასიმე იანვარსა ი᷾. ამასვე წელიწადსა დაჯდა მათი ძმისწული სიმონ და წარვიდა და ეკურთხა სუდარსა ბიჭვინთისასა. ამასვე ქ᷾კსა მეფეთ მეფემან ბაგრატ განუჯიხთ ამერეთი სამისა ეფისკოპოსთა ბრძანებითა ათხაზეთისა კ᷾ათალიკოზისა ანაშისძისათა იწყება ღუთივ გვირგვინოსანმან მეფეთ მეფემან ბაგრატ და დედოფალმან ელენე დიდისა და ცათა მბრძანებისა საყდრისა ახლისა იერუსალიმისა გენათისა ეპისკოპოზისა ძეღვისა, დევისა საყვარელის ძესა საუკუნოდამცა არს ხსენება მათი. ამასვე დროსა იმასვე ეპატრონმან გაჩინა ხონელ ეპისკოპოზად მიჩხეტის ძე მანოელ, ამასვე ათხაზეთის კ᷾ათალიკოზისა ხელითა საყდართა შიგან ბიჭუნტისათა ქ᷾კნი იყო. ს᷾იზ. წარვედით ათხაზეთს საკურთხეველად იგნისსა. კ᷾. მოვედით იერუსალიმს. კ᷾.

ქ᷾კსა. ს᷾ით. და იერუსალიმს. ია. მიიცვალა მხეცძე სარგის.

ქ᷾კსა. ს᷾კა. დადიანი მამია და გურიელი მამია, წარვიდეს ჯიქეთს საბრძოლად ზღვით ნავებითა და შეიბნეს თვესა იანვარსა. დ᷾. ხორველსა დღესა ამათ გაემარჯვა, მეორესა დღესა, პარასკევსა განრისხდა ღ᷾მერთი, ადიშელთათვის, უღალატეს და გამოექცნეს დადიანი და გურიელის ლაშქარი დაუტევეს, მოეხვივნეს ჯიქნი და შეიბნეს, მრავალი დახოცეს, დადიანმა, გურიელმა და გურიელის ლაშქრმა მოკლეს გურიელის შვილი გიორგი დადღეულნი [1]) ამისგან შეჩვენებულმან ცანდია ინალდაყითა გაიქცეუნა, დადიანი გაიშიშულეს, სულიად შიშველი დაჭრეს, გურიელი და სამნი მისნი ძმანი და მისნი ეპისკოპოზნი და მისნი დაშქარნი ტყვე უყვეს, წაყიდა მალაქია კათალიკოზი და გამოისხნა ცოცხალნი და მკედარნი თვსით იეიდნა. და მისნი ასზნაურის შვილნი.

ქ᷾კსა. ს᷾კგ. მეფე ალექსანდრე ძე დავითისა იშვა.

---

[1]) Zis დამალულნი.

ქ-კსა. ს-კგ. მურჯახეთს შეიბნეს აგვისტოსა. ი-გ, დღესა ხუთშაბათსა, შეიბა მეფეთ მეფე ბაგრატ და ათაბაგი უგურეკარე ახალ ქალაქს, და დაიხოცნეს მრავალნი კაცნი და გაემარჯვა მეფეს. ხელთა დარჩა უგურეკარე, მისი დაშქრნი, და დაიპყრა სულიად სათაბაგო ძესა მან ალექსანდრესამან.

ქ-კსა. ს-კე. მეფე სვიმონ იშვა ძე დუარსაბისა.

ქ-კსა. ს-კვ. ხონთკრის თავშები მოვიდნეს. კ-ბ. ათასი და სულიად ამოსწუვიტეს, მოუხდა ბაგრატ მეფე, გაიმარჯვა და ამოსწუვიტა მრავალნი.

ქ-კსა. ს-კგ, ბასიანს შეიბნეს სახოჯაზედა, იმერელი მეფე ბაგრატ და ქართლის მეფე დუარსაბ და ათაბაგი ბატონი ქაიხოსროვ, და სულიად საქართველო იყო და ორი თავშა იყო და მეფენი მოტ (მოც?) იქმნეს.

ქ-კსა. ს-კდ. აწეურის დ-თის მშობელი ტყუე წასუხეს ციხის ჯვარსა იმერელმა მეფემ ბაგრატ.

ქ-კსა. ს-კე. ტაოს ქვეყანა დაიწირეს თათართა, ურუმთა.

ქ-კსა. ს-მა. არტანუჯი წაგვართვეს ურუმთა და არსიანამდის დაიწირეს, თვრნავნი და სრულ არტანი დანგრიეს და თვრნავნი ააშენეს, აწეურის დ-გთის მშობლის შეწევნითა სამცხეს გერ გარდმოვიდეს, მოესწრა უანი შაჰთამაზ ბატონი ქაიხოსროვ მივიდა ვარძიას, თმოგვი და განის ქვაბი აწეური, ასპინძა ვარნეთი და სულიად სამცხის ციხეები აიღო, და გაარძიის დ-თის მშობელი და სულიად ციხეები ბატონს ქაიხოსროვს მოსცა, და წარვიდა უანი და ჩავიდა სომხითს და დახოცნა გახუშტი და დიასამიძე და ამათან ტყუ წაიყვანა მარიამობის თვესა.

ამავ ქორონიკონსა ციხის ჯვარიდამ აწეურის მდგთის მშობელი ტყეთ წასვენეს იმერეთს.

ამავე ქ-კსა. დუთხან თავის მამას მეფეს დუარსაბს წაუვიდა და შაჰ თამაზ უანთან მივიდა, უანმან ბატივსცა და გაუგზავა სიტყვა ბერგედად მუხდუნ (?) შაჰთამაზ უანი და ამოწუვიტნეს და აღარხრეს ქართლი.

ქ-კსა. ს-მგ. ხონთქარი სულთან სულაიმან გამოვიდა და უან

ჩაუდგა, კარი ააშენა, და უკუ მობრუნდა, და ბასიანს მოვიდა, წარმოდგა უანი შჳთამზ და მოვიდა არტანს, და უანიის შვილმან ისმაილ მირზამ კარი დაქცია, ხონთქარი წავიდა, უკუ მობრუნდა, უანი და ჩადგა ქართლს და აოხრა, და აიხსნა ციხენი და მოწუვიტა ქვეყანა, და აიდო ატენის ციხე, და დედა მეფისა ლუარსაბისა გამოასხეს, და მეფე, ლიხთ იმერითს გარდვიდა, და იქ მორჩა დედოფალი ნესტანჯარ დედა მეფის ლუარსაბისა ქვეითი წაასხეს ციხითდგან ზედა გველამდის, და მერმე მეაქლემეთ მისცეს და წარიუვანეს, ერევანს მიიუვანეს, და მუნ წამდით თავი მოიკლა. მოორედ მოვიდა შჳთამზ ქართლსა, მუხრანის ბატონის შვილი არჩილ აშოთან და გახტანგ აწუურს მოვიდენ.

ქ'კსა. ს'მგ. გარის (გორის?) შეიბნეს ქართველნი [3]) უიზიდბაშნი და ქართველთ გაემარჯუა, და ქრისტეს მოწამე მეფე ლუარსაბ თათართ მოკლეს და ძე მისი სვიმონ მეფეთ იქმნა.

ქ'კსა. ს'მე. მუხრანის ბატონის ბაგრატის შვილი არჩილ დაიჭირეს თათართა.

ქ'კსა. ს'მთ. იუო ციხე-დიდს ომი, თათართ გაემარჯუა, ძე კახთ მეფის დეონის გიორგი მოკლეს. ამაგე ქ'კსა მუხრანის ბატონის ბაგრატის შვილი აშოთან მოკლეს თჳხელთა.

ქ'კსა. ს'ნე. მეფე სვიმონ და დაუთხან შეიბნეს დიდომს, და მეფეს გაემარჯუა.

ქ'კსა. ს'ნგ. მეფე სვიმონ და დაუთხან შეიბნეს სამადლოსა და მეფეს გაემარჯუა.

ქ'კსა. ს'ნგ. ქართლის მეფე სვიმონ და უიზიდბაშნი შეიბნეს, იქმნა ომი ფარცხისს და დარჩა მეფე სვიმონ უიზიდბაშთ დაიჭირეს თათართა და უანთან გაგზავნეს და ალმუტის ციხეში დაუპატიმრეს.

ქ'კსა. ს'ჲდ. დაუთხან ქართლის ბატონათ დასვეს.

ქ'კსა. ს'ჲა. ბატრონი ქაიხოსრო ათაბაგი წლისა. ნ'ა. თ'ბ. [4]) ი'გ. გათავდებოდ მიიცვალა უზმინს ენკენისთჳის. კ'თ. დღესა სამშაბათსა. თ' (?) უა. მთვარესა. ბ'.

[3]) Zis მოუხდუნა.

[4]) Suppl. დ.

ამავე ქორონიკონსა მუხრანის ბატონის ბაგრატის შვილი არჩილ შირაზს გაგზავნეს ყაზმინიდამა დგინობისთვეს. კ-ბ. დღესა ხუთ-ბათსა.

ქ-კსა. ს-ჲგ. მეფე კახთა დეონ მიიცვალა, ამავე ქ-კსა მეფე კახთა ალექსანდრე და ძმის წულნი მისნი ჭიათურას შეიბნეს და მეფეს ალექსანდრეს გაემარჯვა, და ძმისწულნი მისნი დაიხოცნეს, ამავე ქ-სა. ყიზილბაშთ ოცხე ამოწყვიტნეს.

ქ-კსა. ს-ჲდ. მაისს. ი-ე. დღესა სამშაბათსა, ყაენი შაჰთამაზ მოკუდა, და უსტაჯალუანთა და იოთამის შვილმან ალიხან სულთან ჭაიდარ მირზას ბატონობა მოინდომეს, ჯარგაზმა შამხალ ავშართა და ვინც მათი ოიმარი იყო მიუხდეს, ჭაიდარ მირზა მოკლეს, უსტაჯალუანი ამოსწყვიტეს და ისმაილ მირზას გამოსუვანდათ კაცი გაგზავნეს, და ამავე ქ-კსა და ამავე მაისს. კბ. მისი შვილი შაჰ ისმაილ ტეუდ იჯდა ციხესა ყაზუასა, და გამოიუვანეს დღესა სამშაბათსა დ. კგ. არდაველს ქალაქში მოვიდა, და. კგ. ყაზმინისავე წავიდა და დასვეს ყაენათ შაჰ ისმაილ და მეფე სვიმონ ალმუტის ციხითგან გამოიუვანა, ყაზმინს მოაუვანინა და საქართველოს ბატონობა მისცა, და მრავალი სხვა წუალობა დამართა, სახემწიფო მორთულობა უოველს ქარხნებისაგან გაურიგა, რა ეს ამბავი თბილის ქ: მჯდომს მეფეს დავითს მოუვიდა, ქწეინა და ხვანთქართან ჩაუარი გაგზავნა და დაშქარი სთხოვა. ამავე წელსა, ივნისსა, ათაბაგი ბატრონი უუარუუარე და ძმა მათი ბატრონი მანუჩარ და ბიძაშვილი მათი მუხრანის ბატონის არჩილის შვილი ბატრონი ერეკლე ძველ ციხეს წავიდეს, ყაენთან ელჩის გასაგზავნად. ავკარგად სამოციამდი კაცი იახლა სამწუბთ დელეში დავდეგით, ატონობ ოლთის ქვაბიდამა ბედანის შუიდმა იასონი გარაზაშვილს კოკოლასა და მის ძმასა დაშქარსა, და მის ბიძას გურქაქს იახლნეს თანა დაისამიძის ელიას შვილი ავთანდილ, და მისი ძმა შერმაზან ამატაკის შვილი, რასტომის შვილი ამატაკ და ბადუაშვარ და მათი ძმის წული რასტომ, და ამატაგის შვილი სეხნია დაეკაზმნეს ხუთასამდი კაცი, და წამოვიდეს, ორთავლთ ხიდს გამოვიდეს, ბორგს მივიდეს, იქ თანასკერტელი იობის შვილი ჯარახან გეგერთს იახლა, სუბარს შეესწრა, კაცსა თუ გულ მართლა ბატონებზე თავს დასხმე-

ლათ და დასახოცათ მიდიანო, იარა და ანცობა უგუბოს დოლენჯის შვილს უანდურალის, თუ გულმართლა ბატონი შვილებს დაჭხოცენ თუ ცხლა ანცობე, წამოვიდა უანდურალი, ანცობა ბატონებსა. ქათამს ეყიენდა, ადგეს ბატონები და ვინც იყო დაეკაზმნეს, ოცამდი შეკაზმული კაცი იყო, ბარგი აჭვიდეს, დიდხან იქიე იბრუნეს და არ მოვიდენ, უგუმოდგეს ოხერათ თავს სიმაგრესა. ივნისს ღ. შაბათს დღეს განთიად დაესხნეს ნასადგომევსა, სხვა ალარა დახვდათ რა. თუხარლიანთ კარავი და ბარგი დახვდა და ის დაიფორქეს, ჯორები კიდევ მოსცეს ჩვენი და მათი კაცი გარდივიდნეს, ერთი მოკლეს და ერთი ხელთ დაიჭირეს, ჩვენთა წავიდეს გაბილებულნი, ეკვეს: არ გაგვისწრობდეს თავებს დავსჭრიდით და მკუდარს ასო ასო ავიქმოდით, და ეს გვექნა მარტვილებსაც არ გაუშვებდით, ტოტხალს დაგვრდა ხმა და იწოო (იწეო) ჩვენმა ლაშქრმა მოდენა, გაემართნეს ბატრონი უუარუუარე და ბატრონი მანუჩარ, და ჭერაკლე სახელსა ზედა ღ თიისასა და მიეგებით ზედა თმოგვსა, და თმოგვის ქალაქი მოვარბიეთ, იქმე ზედათ თმოგვს ამოვედით და ბატრონი დედა მათი დედის იმედ უოთილი დებორა იქ მოვიდა, და ორშაბათს ვანის ქვაბს მოვადეგით და ოთხშაბათს იერიშით ავიღეთ, და ბარსკევს დღეს ავიუარენით, ჩაუდეგით რჩეულიანი შემოვიწუნით კუირას დღეს, ოლთის ქვაბი ავიღეთ, ამოვედით, კარწახს დავდეგით, იღლისსა. ი თ. დღესა ხუთშაბათსა. ქ კსს. ს დ. ჭერაკლე შევკაზმეთ მუხრანის ბატონის შვილი წელისა. ი ვ. და სამის თუისა და სამის კუირისა. მიუხედით თოხსს, (თოხს?) სახლი დავსწვით და ამოვსწუვიტეთ, გაუძახეთ ლაშქრი დარდეგულთ ხიზანი, და ალამი გამოვიღეთ, და მოვედით და ბალაკციოს დავდეგით, იქიდამა თეთრ ციხის გარეშემო დავსწვით ალამუტი და კამრათანი უანთან ელჩი გავგზავნეთ, და ამავე თვესა იღლისსა. კვ. დღესა შაბათსა, შალიკაშვილის ზემდის შუიდმა მათივ ნაქონები ოლთის ციხე წაართვა, და ჩვენ თათარნი შუა შემოვიდეს, გამოუდეგით, წამოვედით, მგელციხეს შერაშიანთ წყაროზე დავდეგით, და მერმე აწეურს წავედით.

ამავე ქ კსს აგვისტოს, ოც-და-ათერთმეტსა, კარნელის ციხეს უდასტეს, მგელ ციხიდამ და ენკენისთვის. ღ. დიასმიძემა დემო-

ტის სალამტოთ აზნაურის შვილები და მსახურები გაგზავნა და ჰქა დარ უდასტეს და ჩვიდმეტი ხელთ დარჩა სამკვრს შალუაშვილ ტ-ხის თავსა პატრონი მანუჩარ და პატრონი ერეკლე მათი ბიძაშვილი მგელ ტიხეს იყვნეს, და შალიკაანთ აზნაური შვილებს თავს დაესხ-ნეს, აზნაურის შვილები გარდახვეწნეს, ერეკლე მიეწია, კაცი ჩამო-აგდო და კარგი ცხენი დარჩა, და ჩვენც მოვედით სამცხიდამა და შუ-რანშიანთ წყარობზე დავდეგით. ამავე ქ-კსა. ს-ჲდ. ივნობის თვეს. კ-დ. ბატონი არჩილ შირაზიდამ უაზმინს მოსრულ იყუნეს ტოლ-შვილიანად, მერმე ჩაუდექით და თოხა (თოხა?) ამოვსწუვიტეთ და შჯულთან ელჩი გავგზავნეთ, უკუ მოვბრუნდით ხამცხეს მოვედით.

ქ-კსა. ს-ჲე. მარტში მოგვიხდა კოკოლა და ახჩიის (არჩიის) ქვაბი წაგვართვა, წაგიდა ბატონი მანუჩარ და იმავ წამს წაართვა, ერე-კლე თან ახლდა, მერმე გურგაქ უკუუდგა კოკოლა თავის ძმის წულსა და ბატონს მანუჩარს შემოჰფიცა, ქაჯის ციხე დაუკირა, მერმე ფიცი გაუტეხა და კიდევ უკუდგა. ბატონს მანუჩარს უკუმობრუნდა, ბატონი მანუჩარ ჩაუდეგით კიდე გაზაფხულზე, გეუბნეთ, არ შემოგვეწყნეს, დაურბიეთ თოხა, ელჩი გავისტუმრეთ და უკმოვბრუნდით. ამასვე ქ-კსა სახელსა ზედა დ-თიასა გავიდაშქრეთ ენგენის თვეს. ბ-. გურგაქ შემოგურიგდა და გელი მოვსაა (მოგვცა?) გავბრუნდით, ერთის ცი-ხე სულარი წავარჩიეთ, კოკოლას გერძათ იყო და ციხე დავაქციეთ, სიმაგრე რაც იყო დავსწვით, სულარი გაუშვით, თოხა მოვარბიეთ, და ელჩი გავგზავნეთ უკანთან, მოვბრუნდით, მგელ ციხეს მოვედით, ბოსტოდანაშვიდმან მატამა უხუცესი მისი ძმა მოკლა, ათამირზა ერ-ქუა წამოვიდა, ბატონი მანუჩარ დაიჭირა, მატაი და თვალები დასწვა, და მასთან მოთუთა უმათა და მობრუნდა, ბატონი მანუჩარ იქ იდგნეს და ბატონი დედის იმედი ახალციხეს მოვიდეს.

ქ-კსა. ს-ჲვ. გამოჩნდა კუდიანი ვარსკვლავი ოდეს მისებრივ არავის უხილავს, და მოწამლით მოკლეს ეიზიდბაშთ შაჰ ისმაილ უა-ნი გიორგობის თვეს. კ-გ. და მისივე ძმა შაჰსუდა ბანდა გახემწი-ფეს, ქრისტიანობის თვეს ოც-და-თერთმეტს ბატონი უკარეკარე და ბატონი მანუჩარ თმოგს მოადგეს სამშაბათს დღეს იხვარს. ე-.

ქ-კსა. ს-ჲვ. პატრონი დედის იმედი და ბატონი ბექა უკლს

მოდგეს ამისვე იანვარს. ე´. ოთხშაბათს თმოგვი წაართვეს და აქეთ იმავ დღეს უელი *) წავართვით ოთხშაბათს გიორგობის თვეს. ვ´. ბატონს ერეკლეს ცხენი წამოექცა, საქმე სათოფით გაუხდა, ისრე საძულათ დასცა, უცხო თერს თათარაკს მოჰჩა, ეგრევე მეცამეტეს დღეს წავიდა სანადიროდ, ქარავეის ძირს იჯდა, ჩამოაგდო, ქვა დაეცა, თითის წვერი ძვალითურთ მოჰკვეთა, გონჯათ დალეწა, ორს თვეს ძვალი გაუმთელდა, მისთვის არც თმოგს იოხ და არც უელს შეიყარა, კოკოლამან უაზახან წამოვიდა, თმოგუზე მოსაშველებლად ველარ მოესწრა, ციხე ორთავ წაერთმევინა, უველიდამა თმოგს წავიდა, ბატონი დედის იმედი იქიდამა ბატონი მანუჩარ ჯავახეთს წავიდა, თოხა *) და ჯავახეთი დაარბიეს და გურჯანს ქაჯის ციხე გაუბარაქიანა, ბატონი უარეუარე და ბატონი მანუჩარ ახალციხეს წამოვიდა, და ბატონი დედის იმედი თმოგვს დადგა. თმოგვს ციხეს რაც ხაზინა უნდოდა მიატანინა, გააბარაქიანა და თვალ შეენიერთან ელჩი გაგზავნა, ციხეებიის შოვნა შესთვალა და ურუმთ აშლა აცნობა, და ურუმთ სიჩქარე ხმა დაუვარდა, პატრონი დედის იმედი ახალციხეს შეიდებთან მოვიდა, პატრონი მანუჩარ და პატრონმან ერეკლემ დაშქარი შეიყარეს, წავიდეს, ურუმთ ბიჩს მიუდგეს, ბატონი უარეუარე ცოტად უგუნებოდ იოხ, ის ველარ წავიდა, ზღუდეს ჩაუდით, ამისობაში ოთმანიანი რვა ათასი კაცი შებერვალს. კვ. ოთხშაბათს დღესა დაესხნეს, უარახანს გაუდგა სადათოდ (სადალატოდ?) წაუდგეს, ურუმნი და ათიოდე კაცი მოკლეს, მობრუნდეს, გორი დაუწვეს, და იმავ ზარიშატში დადგეს, მობრუნდა უარახან ექვსასი კაცი ახლდა, დაესხა თავსა ამოსწიდნა, ურუმნი გააქციენა, სახელსა ზედა დ´თიასსა და გაემარჯვა უარახანს, და აივსნეს საქონლითა და იარადითა, მობრუნდა ბატონი მანუჩარ და აწუგეს ჩამოვიდა.

ქ´ესა. ს´ჯგ. მაისსა. კ´ა. დღესა ოთხშაბათსა, წარვიდა მუხრანის ბატონის არჩილის შვილი ერეკლე სურამს ნესტანდარეჯან ქართოთლის დედოფალთანა, დედოფალი ღარიბი იოხ, მასთან სამეოფად

*) ყული.

*) sine ფოსო, sine ფოსა, malim ფოსო.

ჩავიდა. ამაგე ქ̄კსა. მიიცვალა მეფეთ მეფის გიორგის შვილი ბაგრატ თვესა მაისსა. კ̄ბ. და დედა მათი შარვაშიძის ქალი დედოფალი რუსუდან მიიცვალა აგვისტოს. დ̄. ამაგე ქ̄კსა. მიიცვალა ათხაზეთის კათალიკოზი ევდემოზ ჩხეტის ძე. ამასვე ქ̄კსა. მარიამობის თვეს. ზ̄. ხუთშაბათს დღესა, ხვანთქრის დაშქრი და დალაშქა მგელ ციხეს მოადგეს, შეიბნეს სამშაბათამდის, (ხარასკევამდის?) უჯელ დღეს ომი იყუნეს, ციხოვანი გოგორიშვილი როინ და მისი ძმა ბერი ერუშნელი და მისი ძმის წული ზურაბ იყუნეს მათის ყმითა და დ̄თის შეწევნითა უკუარნეს და ციხე ჩვენვე დაგვრჩა, და ჩვენს ჯარს გაემარჯვა, ხარასკევს დღესა. ე̄. (lis ცრ) მარიამობის თვეს ქაჯის ციხე, გელი და თეთრი ციხე წაგვართვეს ურუმთა, და ქაჯის ციხის მეციხოვნენი სულიად შემოხოცნეს, და. თ̄. შაბათსა დილასა გურმანასა და წინწილ შუა აზრუმისა და ვანის თაშა მოვიდეს, და სულთანი და ყარახან ბაზუქდუ კიდევ მუდალუს ბატონი იქ შეიყარნეს, მაჭმადი სულთან გორაზე წამოდგა, მისი ვინც იყო კვერთს მოიყენა, დასხა ბატონიშვილი, შეებნეს ურუმთა, ხირველად კაიმარჯვეს ყიზილბაშთა, და მერმე ურუმნი მოერიენეს და კაიმარჯვეს, მაჭმადი სულთან გამოაქცია, გარდახვეწა, იმავ კვირას. ი̄. მარიამობის თვესა ხატრონი მანუჩარ ქაჯის ციხეს შეეყარა, ვერც დაშქრის ომსა და ვერც ციხეების აღებას ვერ მოესწრა, ამილახორის შვილი ქოიარ მიეგება არტანს, და ორი ციხე მან შესძღვნა დალა თაშასა მარიამობის. ბ̄. აგრეთვე ართაქსად ჭბირებოდა (ჭბირებოდა?) ექსიათ ციხითა მას წიანათ და ხერთვის და ხუთი ციხე მას შეძღვნა, და ხატრონს მანუჩარს თან მიჰყუა, იმ წამს გამოჰგუარეს და ხახული *) სასანჯახოდ მისცეს ხატრონმა მანუჩარ. ი̄ზ. ამავ თვეს თმოგვის ციხე მისცა დალა თაშასა, ახალქალაქი უწინ წაართვეს, კოკოლას მეციხოვნე იდგა და იქიდამ მისცა, თმოგვი გაიარეს, წავიდეს ტფილის ქალაქზე, ის დაუდახან დაწვა და გაეცალა, დორეს ჩავიდა, ტფილის ჩავიდა, თაშა დასვეს, და გორს სანჯახი და დაუდახან ხოხთქართან წავიდა, იქ დიდი

*) ხახულის ხეობა დღეს ოსმალეთის საქართველოშია. აქ არს შესანიშნავი ხახულის ტაძარი, დღეს ჯამეთ არს. ზ. ჯ.

პატივი მიაპყრეს, ორი სათაშო სარჩო გაუჩინეს, და თვითან კარზე შეინახეს, და მისი ორი შვილნი ბაგრატ და ხოსროვ მამას არ გაუშუნენ, კახის ბატონის სიძე იყო, ბატონი ბაგრატ სიმამრისას დადგა, და უმცროსი ძმას ხოსროვ მიჩუა ისიც ძმასთან დადგა, და ბოლო უკანის კარზე ჩავიდნენ, რადესაც ტფილის თაშა დასცეს, და გორს სანჯახი მუხრანის ბატონის შვილი პატრონი გახტანგ. ერისთავი ელისბარ და ამილახორი ბარძიმ ერთად შეიყარნეს, დაღა თაშამ დაშქარს შეუზახა (ძახა?) დედოფალსა და სულიად ქართლსა ესენი მივიდეს, და ამათის წუალობითა დაშქარი დაბრუნეს თემი, აღარ ამოსწვიდა მათ მათი მამული მისცეს, ოთხი დღე არ დაუოფინეს დაბრუნეს, მათს მამულში მოვიდეს, სოხმითელთ ბევრი აწუინეს, დაშქარი ამოეშუა დაღა თაშასა, აღმოიარეს ქართლი. დაუდგეს იმერიდნი ქუთა და მწოლ ამოსწუიტეს, მეორედ ერეკლე დაემწუდია შიგა ომში პატრონის არჩილის შვილი შვილი და მას გაემარჯვა, უცხოვერად შებმულიყო, ცხენი ქვეშ გამოეკლა, მისთვის თექვსმეტი მუზარადს ჭქონდა ნაკრავი, ისარი ორმოცამდი და ვერც ჯაჭვი და ვერც მუზარადი ვერ გაეკეთა, ერთი ხმალი ხანჩარს სცემდა, ხანჩრის ტარი ზედ დაეწირა, ექუსი აზნაურშვილი მძიმედ დაუჭრეს, დაუკოდეს, გამარჯვება ერეკლეს დარჩა, გამოაქციეს თათარნი, უფროსი ერთნი დახოცნეს და ამოსწუიტნეს ენკენის თვის. ა. იმერელნი შეიბნეს და გაიმარჯვეს და ქართველნი და ერეკლე ენკენის თვეს. ი. შეიბნეს და სულიად ამოსწუიტეს. ორავყანდის შვილი მოვიდა, და დაღა თაშას თან პატრონს მანუჩარ ის მიუძღვა, ახალქალაქიდამ თაშა და პატრონი მანუჩარ ქართლს წავიდნენ, ორავყანდა შვილი ქაიხოსროვ აქათ გამოეგზავნა.

ქ კსა. ს დგ. ენკენისთვეს. ვ ხუთშაბათს, ქორწილი უყვით მასთან პატრონის შვილის თამარს, და სამეინელმა აწუერისა დ თის მშობელმა და წმინდამა ნიკოლოზ ქორწილი ბედნიერად მოუხდინოს, ჯამა აგურიანში იყო, თათართ შიშითა დიდ. ჩვენი უგუნებო ქორწილი იყო თათართ შიშითა, აგრეთვე კახი მეფე პატრონის დეონის შვილი პატრონი ალექსანდრე მიეგება დაღა თაშასა, სათისჯალს შეეყარა და შაქისა და შირვანზე წავიდეს, ამაზე შერანშა შვილი მოვი

და უკუნდაშა თვალ შეუნიერთან იყო, ეს ანბავი მოიტანა, მანუჩარის დალა თუშისთან მისვლა შეიტყო, უკუნმა თვალ შვენიერს კაცები გამოუგზავნა, სადგომი დაუგებინეს და უორხიბაშს მიაბარეს, მარიამობის თვეს. კ'ე. ორშაბათს დღესა დაიწირეს თვალ შვენიერი, დაიწირეს შირკანის ციხე, ააშენეს და ოსმან თუშა შეუყენეს თვის დაშქრით, და შემოუბრუნდეს ალექსანდრეს შვილი, არაგვამდის მოჰყვა, და დაბრუნდა დალა თუშა, მუხრანს დადგა, გორი გაამაგრა ქართლის მეფემ, ბატრონი სვიმონ უკუნმა შაჰხუდაბანდამ გამოუშვა, მოაბიათ მოატანეს ავამტეოთო (ავათმეოთი) მუხრანის ბატონის ბაგრატის შვილი არჩილ ერისთვის შვილითა, ბევრი ტყვე თან მოიტანა, ივანობის თვეს. ი'ე. მოვიდა დალა თუშა ქართლსვე, მოვიდეს სომხითს და დაბარაკდეს ავად (et ავათ) მეოთი იყო, მისით მიზეზით ვერცარ ნახა, აიყარა დაშქარი დვინობის თვეს. ა. ბარსკევს დღესა მოდგენა დაიწყო, აწყურს გიდეგით, ორშაბათს ბატრონი მანუჩარ გამოუშვა, წინათ მოვიდა, ბატრონი უკარეუკარე წინ მიეგება, თვითან დალა თუშაც მოვიდა, და გალმა ხევზე დადგა, ხუთშაბათს ბატრონი დედის იმედი გავიდა ციხიდამა და დალა თუშა ნახა, ანგარიში არ იქნებოდა, რაც დაშქრისა აქედემების ჯარი იყო, შაბათს ცისკრისა აიყარა და წავიდა, ბატრონი უკარეუკარე თან გაჰყვა მოტეუებით, და ადარ დაბრუნდა, ბატრონი მანუჩარ თან წაჰყვა. ნ'. დღეს ძღივ დაშქარი გაწყდა, სამშაბათს დღეს ანბავი მოვიდა, ბატრონი უკარეკარე ადარ დაბრუნდაო, წაუდგა ბატრონი დედის იმედი ჯაუმდის, სდია, ვერ მიეწია, აზნაური შვილი წაუყენა, გალარ დაბრუნეს, ისრე დედისა და ტოლ-შვილის გამოუსალმებელი წავიდა, ოდოისის სასანჯახოთ მისცეს, იქვე მივიდა ბატრონი მანუჩარ, მოვიდა აწყურს, მობრძანდა მეფემ სვიმონ, გორი აიდო და ქართლში გაძლიერდა, და ვისაც დედოფალსა და ბატონიშვილ გიორგიზე იმეტუნეს, ზოგნი მეფეს დავითს თან გაჰყუნენ ურუმში, და ზოგნი იმერეთს და კახეთს გარდაიხვეწნეს, და ქსნის ერისთვის მამული ზოგი ბატონს ნესტან დარეჯანს დედოფალს საუბატიოთ მისცეს, და ზოგი ბატონის შვილს მისცეს, ამიდახორისა კასპი სვეტს ცხოველს შესწირეს და აზნაურშვილნი სახსოთ დაიჭირა, და გორის მოურავობა სულხან თურმანიძეს მისცა, მუხრანის ბა-

ტონის ბაგრატის შვილი(!) მუხრანს ბატონი ვახტანგ ტაძრათ მიეგებება დღეს ხელთ დაიჭირა პატრონმან სიმონ (sic) მეფემან. და ჩეხვის ციხეში ტუეთ ჩაგდო ლალა თავშას ლაშქარი, და მირზა ალი გამოეგზავნა პატრონ მანუჩართანა, ქართლ გაეძახა, ქართლს გერ ჩაუვიდეს, სადგერს დადგეს და ამოსწუეიტეს, სადგერი წმინდის გიორგისა განძი წახდა, მეორედ კიდევ სანჯახები გამოეგზავნა, შეიყარა პატრონი მანუჩარ, ჩაუხდა და ზემო ქართლი დაერბია, მოუვიდა კაცი პატრონს უყარეუარეს, ოდთის ალარ დააუენეს, აზრუმს მიიეუვანეს, შობის წინა დღეს წაიეუვანეს, მოუხდა უანიის ხუდა ბანდის ტოლი ბეგუმ, შირვანსა შეიბნეს, ამოსწუვიდეს (ტეს?) ციხე დაწვეს, დაქციეს, ხაზინა უველა ხელთ დარჩა, თათარხანი ხელთ დაიჭირეს, უაზინს (უაზმინს) ტუეთ წაიეუვანეს, მოერეკნეს ქილბაშნი, (ეიზილბაშნი) ოსმალ თავშა დემურეაოს უკურჩა, ჩაგიდა, უაზმინს ბეგუმ დაიჭირეს, ბეგუ გამარჯვებული ხლმით ისიც მოკლეს, და თათარხანიცა უანმა დაახოტინა, უანი შაჰ ხუდაბანდა ტოლის სიკვდილს უკან ეიზილბაშთ დაჩაგრეს და ჰადრბიჟანი და შირვანი ურუმთ დაიჭირეს, განჯის ხანი შაჰ ვერდი სულთან კახეთს მივიდა, და ბატონს ალექსანდრეს შეეხვეწა, იმან შეხვეწილი კაცი დაჭირვინა და ხონთქარს გაუგზავნა.

ქ̄ესა ს̄ჲზ. ბ̄ტ. კ̄გ. პატრონი უუარუუარე და პატრონი მანუჩარ კონსტანტინოპოლს წავიდა აზრუმიდამ. ს̄ჳ. ვ̄. ორშაბათს გაიდგეს, მასუკან მოვიდა ანბავი: ბატონი თვალ შეენიერი მარიამობის თვეს. კ̄გ. ხელ დაიჭირეს, დეინობისთვის. ს̄. ორშაბათს, დღესა ალამუტის ციხეში ტუეთ წაიეუვანესო, ყმაი შეექმნა, მაისისა. ქ̄ა. შაბათს სალამოსა ხოსიტა გაცხელდა, სკანთეს პატრონის უუარუუარეს შვილი დეთის შეწევნით გარდაიხადა იგნისს. ი̄თ. ბატონი ბექა გაცხელდა, დეთის შეწევნით მანც გარდიხადა, ბეგრი გაცხელდა ჩვენში, მაგრამ არავის დაუზიანდა, მეორედ მოვიდა ლალა თავშა და კარი ალაშენა, ტბილის ქალაქს ლაშქარნი გაგზავნა და ნუზალი შეუტანინა მარიამობის თვეს. კ̄ვ. პატრონი დედის იმედი გაცხელდა, ხეთს შაბათს დღესა და ორშაბათს დღეს ბერის პატრონის ბასილის ყმაით (დამით?) გაცხელდება, მოვიდა და სოფრს საბურთეზე გაეცხელებინა, იმ წამს წაბძანდა პატრონი დედის იმედი, ორნი დედაშვილნი ერთ

კვირაში დაწვნეს, ენკეისთვეს. გ˙. ხარისკვეი განთენდებოდა, დმერთმა გარისხდა, ბატონი ბასილი მიიცვალა. ი˙ე. წლისა და დისა (დღისა?) კ˙ბ. დამის ყამს. ბ˙. და წამოვიდა ხატრონი დედის იმედი მოაბითა ზღუდერს ჩამოვიდა, და დვინობის თვეს უსკუდარიდამ ხატრონი შვილების გამოშვების მახრობელი (მახარ....?) მოვიდა.

ამავე ქ˙სა. გიორგობის თვეს ხატრონი მანუჩარ მოვიდა, კოსტანტინოპოლიდამ. თვაშობა ებოძა ხვანთქარს და სრულიად მისი მოშული, ორს თვეს ხატრონი უუარეუარე თორთომს დაეუენებინა, არ გამოეშო.

ქ˙კსა. ს˙ე. იანვარს. ე˙. ხატრონი ბექა ვალიდამ გავაუენეთ, დალა თაშა წასულიეო, და ბექა ოლთის დაგროშიდიეო, ხატრონი უუარეუარე დვითის წინად შეურცხვენელი და კეთანაცა თვალვანი დაეცა ხვანთქართანა, და ქართველობით გამოეშუა, მისის ბატონობის წყალობა ექნა, და მარტში მობძანდა, ივანობის თვის. ი˙ე. ბექა მოიუუანეს და თვითონ ორნი ბატონები დორეს წავიდეს, მას უკან მორეს (მეორეს) წელიწადს სინან თვაშა მოვიდა, და ტფილის მოვიდა(?) და ორნივ თან გაჰყვეს, ხატრონი უუარეუარე თრიალეთიდამ დაბრუნებინა, იმერეთს მოციქულთ გაეგზავნა და ხატრონი მანუჩარ თან წარეტანა, ქ˙კსა. ს˙ე. მუხრანი ბატონის ბაგრატის შვილი ვახტანგ მიიცვალა ივანობის თვეს დამდეგსა.

ქ˙კსა. ს˙ჲთ ხატრონმან მანუჩარ გიორგინი იკურთხა, თეიმურაზის და ბექა კოსტანტინეპოლის წაიუუანეს.

ამავე ქ˙კსა. მარიამობის თვეს. დ˙. ხატრონი არჩილ მობძანდა, აწეურს დიდის ხნის უნახავი და-ძმანი შეიყარნეს, ივანობისთვეს წაბძანდა. ამავე ქ˙კსა გიორგობის თვეს. კვ. ხატრონი უუარეუარე და მუხრანის ბატონის ბაგრატის შვილი არჩილ მიიცვალა, ამავე ქ˙კსა მეფე სვიმონ და მეფე კახთა ალექსანდრე შეიბნეს, მარტყოფს აღგიღსა ჭოტორს და მეფეს სვიმონს გაემარჯვა, ამავე ქ˙კსა მოვიდა სარდალი ძალისა (ძალითა?) ეზოდა, მაჰმად თაშა დახვდა მეფე სვიმონ მუხრანს შეიბნეს, და მეფეს სვიმონს გაემარჯვა, და თაშა ტფილისი ქალაქს მიეიდა.

ქ˙კსა. ს˙ო. ხატრონს მანუჩარს უდალატეს ურუმთა, ხატრონი

მორჩა, ჩვენგე დაგვრჩა და უანი განჯას მოვიდა, და ბატონს შვილ-ჩარს ჩალაბუტი მისცა და ბატონს დედის იმედს .ხუთი დიდი ოქ-ოფელი.

ქ'კსა. ს'ოა. თვალ შვენიერი ორმოდამ ამოიყვანე (...ნეს?) და უანთან მოიუანეს. ამაგე ქ'კსა. მარტსა. კ'დ. კვირას დღეს, ბზობას ბატონმა მანუჩარ მეფეთ მეფეს ჰატრონის სვიმონის ქალი ჰატრონი ცოლეე მოიუანა.

ქ'კსა. ს'ობ. სარდარი ვარაძ თვაშა მოვიდა, ახალციხეს საშენებლად, გედარ დადგა, წავიდა და თემი ჩვენგე დაგვრჩა.

ქ'კსა. ს'ოგ. მეფე სვიმონ და თვაშა დორის შეიბნეს, და მეფეს გაემარჯვა და მოსრვა ურიცხვი ვითარ ოთხას სამოც-და-ცამეტი. ამაგე ქ'კსა. მეფე სვიმონ აიღო დორის ქვაბი ვითარ. თ'. ამაგე ქ'კსა უანმა სამცხე ამოსწუვიტა.

ქ'კსა. ს'ოდ. მეფე სვიმონ და თვაშა ქალაქისა ჯასან შეიბნეს ტაბახმელას და მეფეს გაემარჯვა, და მოსრნა ურუმნი ვითარ ხუთასი. ამაგე ქ'კსა აიღო გალავანი ტფილისისა და უკანციხე.

ქ'კსა. ს'ოე. აქა შაჰ ხუდაბანდას შვილი ჯამზა მირზა დალაქ-მა მოკლა. აქა მაწუუერელი გაგზავნეს კონსტანტინეპოლეს და მესხა-ტიონი კაცნი მძევლად მისცნეს, შალიკაშვილი ედიშერ, შალიკაშვილი ელია და ამილახორის შვილი ქოიან, და მძევლები დაუწყირეს, და ბა-ტონი მანუჩარ ვედარ მიენდო. ამაგე ქ'კსა ახალციხე და გორი ააშე-ნეს ურუმთა, აგვისტოს დასაბამითგან წელთა შვილი ათას ოთხმოც-და თორმეტსა. მეფე სვიმონ საშუელად მოვიდა, ადარ შეაბეს, მესხ-თა თემი დაარბიეეს, და წავიდეს, ბევრ რიგი მოდალატე შემოადგეს, ჰატრონს მანუჩარს ვედარ დაუდგნა და ახალდაბას ტოლი წაიუვანა, და წავიდა დედის იმედი, დედა ბატონის უუარუუარეს შვილი ბატონი ქაიხოსრო საკანაოეს ციხეში დადგეს, და დაისამიძემ ელია მებოლეს ციხეს სავალინ-შვილი სალალატოთ შეუეენა, უდალატეს, ციხე წაარ-თვეს, და ბევრი საქონელი და სალარო დაიჭირეს, და გოგორი შვილ-მა ბეუან ციხის ჯვარი უკუიჭირა, და მისცა თვაშასა, შემოგვიეენეს მოდალატენი და ვედარც ჩვენ დაუდგენით, და ჩავედით ახალ დაბას მარტის ი'ე. გაზაფხულ უანი ხუდაბანდა შვილი აბაზ მირზა გამო-

ვიდა, არდაველს მოვიდა, ოზბეგნი ხორასანს წამოეკიდნეს, დაბრუნდა, იქითვე წავიდა, და თვალ შეუნიერის თან წაიტანა, თავრიზს რომ ჩავიდეს, იქ ომი იქნა, სამჯერ შეიბა თვალ შეუნიერი, სამჯერ გაემარჯვა, კიდეს დახოცნა, ხელთაც დაიჭირნა, უარნს მიუსხა, უარნს დიდი მამული მისცა, და ჯილდოცა. მერმე ბატონი მანუჩარ ვეღარ მიენდო, ღონე ვეღარა მოიგონა რა, დაგვიწყეს მოციქულობა, ბატონა დედის იმედი და ბატონი მისი შვილი ბატონი ქაიხოსრო გამოუგზავნეს, ახალციხეს თავსათავა შობის წინა დღესა.

ქ კსა. ს ოე. მეფე სვიმონ და იმერელი მეფე დევონ (თუ დევან?) შეიბნეს გოფანთას და სვიმონ გაიმარჯვა და მეფე დევან გაიქცა. ამავე ქ კსა მამია დადიან დაიჭირა დევონ მეფე და მუნ ადგასრულა.

ქ კსა. ს ოთ. მეფე სვიმონ აიდო ციხე ქუთათისა, და ბაგრატ გამოიყვანა ძმის წული გიორგი მეფისა, და თავშა ქალაქსა დაუენა. ამავე ქ კსა. კ დ. წარვიდა მეფე სვიმონ დაჭირვად დიხთ იმერითისა, აღიდო ციხე კაცხისა კვირავნდა და ქუთათისა. ამავე ქ კსა აიდეს იმერელთ ქუთათისი. ამავე ქ კსა. შეიბნეს ოფის კუკსა მეფე სვიმონ და მამია დადიანი, და იმერელნი და დადიანსა და იმერელთ გაემარჯვა, და სვიმონ გაქცეული წავიდა და ძე კოსტანდინესი როსტომ მეფეთ დასვეს ქუთათათის (?)... ქ კსა მიიცვალა დედოფალი თინათინ. მიიცვალა ძე კახთა მეფის კ ოზი ნიკოლოზ.

ქ კსა. ს ბჯ. მეფე დუარსაბ იშვა ძე მეფის გიორგისა.

ქ კსა. ს ბზ. მეფემან სვიმონ. თ. თვეს გორის ციხეზედ იბრძოლა და მრავლის სარჯლით ციხე აიდეს, შიგ მეოფნი ურუმნი უვნებლად უგელა გაუშვეს, ეს ანბავი ხონთქარს მოახსენეს, სარდალთ ჯაფარ თავშა და სუაზს აქთი დაშქარი ურიცხვი გამოუძახეს, ქართლზე იქმნა ომი ძლიერი ასწუთის ადგეთის ბირს და ბრძოლაში თულაშვილმა ცხენი დაუქცია მეფეს სვიმონს და დარჩა ხელთ თათართა, დაიჭირეს და წარიყვანეს ჩქარად და დაიბურეს სომხითი და ლორე და მეფის სვიმონის შვილმა გიორგიმ გორს გაიგონა ბატონის დაჭერა და წაუვანა. იმ დამეს დაშქარ შეიყარა და სადაც ბატონი დაეჭირათ იქ მივიდა და არვის დახვდა, ვისცა ცხენს შეეძებდა უკან დაუენეს

ქართველნი და დავარდნიდით უკან ბარგსა და ჯართა დასწყოდენ და მრავალი ნაშოვარი ექნათ ქართველთა. შემოქცეულნი მოვიდენ ბასიანის შუიდს გიორგისთან და შეიყარნეს სრულ ქართველნი, გიორგი მეფეთ დასვეს და აკურთხა პატრიარქმა და ეპისკოპოზთა და ერთგულად მოუდგნენ და მეფე სვიმონ კოსტანტინოპოლის ხანთქართან მიიყვანეს, იედი უელში დატუეეეს, ხუანთქარს ქართლი დაუთხანისთვის უნდოდა და მეფის სვიმონის დაჭირვამდი ის კი მამკვდარიეო, ქართველთ ხვეწნა და მოტიქულობა დაუწუეს ხანთქარსა და ქრთამი გამოუგზავნეს და მზეჭვად გიორგი მეფის შვილი დავით სვიმონ მეფის გამოშვებისთვის გაუგზანეს, სვიმონ მეფე იედიეულაში მოკვდეს და ბატონის შვილი დავით დაიკარგა, დაბერობილი იყო ჭაღრბიჭანი. ჰ"ე. წელ ურუმთაგან და განსმრავლეს ბრძოლა ქართველთა, მრავალნი ბრძოლანი აღადგინეს მათდა მიმართ, დაბერობილნი მათ მიერ ტიხუნი და ქალაქნი სუდარნი და მონასტერნი ბრძოლით უკუ მოიღეს.

ქ"კსა. ს"ჟა. მოვიდა უანი და შაჰ აბაზ ბრძოლად მათდა წარუდო თავრიზი და ნახჩუანი და მოადგა ერევანსა, მძლავრად ბრძოლეს, ოსმალნი ტიხით გამო და ვერ შეუძლეს წარდება ტიხისა. მის მიუწოდა ერევანს უანმა ზედასა ზედა წარმოვლენათ მოტიქულისა, და წიგნებისა და მეფე გიორგი ქართლის დაშქრითა და თანა წარიტანა მთავარ ეფისკოპოზი მოძღვარი მისი ზებედე და კახთა მეფე აღექსანდრე კახეთის დაშქრითა და წავიდენ თიცხელსა და მეინავრესა ზამთარსა შინა, და მივიდენ შეწევნად სპარსთა მეფისა უანისა და წარულეს ციხე იგი ერევანი ურუმთა და მრავლად პატივსცა შაჰაბაზ უანმა პატივითა დიდითა და ნიჭითა დიდითა წარმოტემითა ქართველთა და კახთა, და გიორგი მეფეს გაუძღვარა სპილო ტახტითა და ჩარდახთა ზედა დგომია და გამოისტუმრა ქართლსა.

ქ"კსა. სყგ. მოვიდა ქართლს და უბრძანა უანმან, რომ ის ნაბერი შეინახო და ბატონს აღექსანდრეს უბრძანა: თქვენი შვილი კოსტანტიდე მე გამიზდიაო და ბატონობის დიდს პრისა, მეც დიდს დაშქრს გავატანო და შენც შენის დაშქრით უშველეო, შირვანი დაიჭირეთო და იმის ბატონობა მიმიციაო. იმით მე მოუწუობ ხელსაო, და აქეთ შენაო და გამაგრდების. ჯარი მისცა უანმა და გაისტუმრა

შირვანს კოსტანტინე. და ბატონმა ალექსანდრემაც გაატანა კახეთის ჯარი, და ყაენმა დაპბარა: მე მამის შენიხა დიდი ჯავრი მაქსო. და შირვანი დაიჭირაო. მამა შენი მოკალო და კახეთიც შენთვის მამიცაო. რა მივიდენ თათარნი და ქართველნი შირვანს იომეს, და თათარნიც კარგათ იუენეს, და ნამეტნავათ კახნი, და აიდეს უპბლის ციხე და დაიჭირეს შირვანი და გაპბატონეს კოსტანტინე, და გაძლიერდა და კაცი გაგზავნა და წიგნი მამასთან და ძმასთან სიუვარულისა და შეთვალა: თქვენი ნახვა მინდაო. იამა ბატონს ალექსანდრეს და კახთ დაიბარეს და ზატივით დაჭატიუეს და კაცი მამისა რომ ნახა იამა, იმავ უამ მსწრაფლ წამოვიდა და მოვიდა კახეთს და ბატონი ალექსიანდრეცა და კახნიც მგზავრ მიეგებნეს შუა კახეთში და შეიუარნეს, გარდახდეს ცხენიდამ, გარდაეხვივნეს, ანბორს უეგეს ერთმანერთს, მივიდენ თავიანთ სასახლეში, თორღას.

ქ'კა. სგგ. თვესა მარტსა. ი'ბ. დაჭატიუა კოსტანტინემ მამას ბატონს ალექსანდრეს და ძმას გიორგი ბატონის შვილსა, დაჯდენ ჯამად, მადამდი კაცები დარიგებული ჭეუანდა, რომ მადვით ვჭვრათ რამეო მამასა და ძმასა ჩემსა, მოკალითო. შუა ჯამა რომ შეიქნა, შემოეენებული კაცნი მივიდნენ და ჭკრეს თავსა ბატონს ალექსანდრეს და მოკლეს. ჲ'. წლისა. მერმე გიორგი ბატონი შვილს შემოჭკრეს თავსა და მოკლეს, მის მიერ მოკლულნი აჭკილა აქლემსა და გაგზავნა ადავერდს და ადუსრულეს მცირე რამე წესი დაუდვისა, შემდგომად ამისა დაიჭურა კოსტანტინე წავიდა სამეოთეთგან მისით და მივიდა სიახლოესა, უნდოდა, რომ რძალი ბატონის დავითის ცოლი დედოფალი ქეთევან შეერთოს, დედოფალმან შორ დაუჭირა, მამცად დახვდა არ ინდომა და გალანძღა, არ დაემორჩილა და წარვიდა შირვანთა (შირვანსა?) და ბეგრს ავსა და სასირცხო საქმეს იქმოდა. ჭკვირობდენ კახნი თავადნი დიდნი და მცირენი, იმისთანა საქმე არც ძველთა და არც ახალთ არ უქნია. ჩიოდენ და ტიროდენ მათის ბატონისა და ბატონის შვილის სიკვდილსა და ინატრიდენ, ნეტაი ჩვენც თქვენთან ამოგუწუეტილიუავითო, ამთონი ავი არ გვენახაო, ამაზედ შეითქვეს კაცნი, რომ გაუდგნენ, ადარ აბატონონ კახეთსა, ესეც არჩიეს, მალე ითო მოვკალითო დამითაო. ერთს დამეს წავიდენ, სატა სადგომიო

კოსტანტინეს, ნახეს ქვეშაგები ცარიელი იყო და აღგომილიყო და აღათხანაში შესულიყო, ვერ დახელეს რომ მოეკლათ, იმავ ჟამს შესხდენ ცხენს, კახეთს წამოვიდენ, კაცნი გამოვიდა, კოსტანტინემ რომ დახოცეთო, მაგრამ გველარ მოეწიენენ, ვერც შეიძლეს დაჭერა, მოვიდენ, ქეთევანს დედოფალს უანბეს, უველა მიდენ (მოვიდენ?) კაცნი დიდნი და მცირენი შეფიცეს ერთგულებაზე დედოფალს და აღარ დაემორჩილნენ კოსტანტინეს, და იყვნენ დედოფლის მორჩილნი, ერთგულნი ვინცავინ დიდნი და ცოტანი კახნი უველანი ერთს აღაგს დედოფალთან შეიყარნენ, ერთგულად მოუდგენ, ამას ამბავი კოსტანტინემ შეიტყო და წუხდა და დდივ და დამ ფიქრობდა, რომ თავისი საქმე გაემართა და რცხვენოდა დედაკაცისაგან ამთორი დამემართა, და არდაველს მივიდა და ეს ანბავი უანენ მისწერა. იქით ბძანება მოუვიდა ჭიდრბეყანის ლაშქარი თან წაიტანეო, შირვანი შენი არისო, ამოსწუვიტეო და რომელიც შენი ერთგულნი არიანო იმათ მრავალი წაელობა დამართეო. მეხუთეს თვეს იქავ შირვანს მივიდა აღრბიყანის ლაშქრითა, დიდის ლაშქრით წამოვიდა კახეთს დასაწველად და გასაოხრებლად, დედოფალს ემუქრებოდა (ეგე უხარებოდა?) სატანჯველით ცეცხლში დავწვაო, ანბავი დედოფალს აცნობეს და უველას კახთა შეიყარნეს, კახნი დედოფალს იმედი უთხრეს: ნუ გეშინიანო, ნურც შესწუხდებიო ამ საქმისათვიო, წამობძანდი ჩვენთან, ლაშქარნი შეიყარა, წაიძღვანა ჯვარი პატიოსანი და ამაგრებდა, აძლიერებდა ჯარსა. მოვიდა კოსტანტიდე დიდის ლაშქრითა, გალმა აღაზნის პირსა დადგა, ზემო მინდორს მაკაბლისას, ეს ანბავი ქართლის მეფეს გიორგის მისწერეს და იმან პატჟუა ამიერახორი სარდლათ უჩინეს და ქართლის ლაშქარი თან გაატანა, და დედოფალს მიაშველეს და დედოფალმან სრულ კახნი რომ შეურიღნი იყუნენ და მათნი ჯაბნებიც მოსრულ იყუნენ და ასე დაეთიცათ: ჩვენი ჯაბნები დედოფალს უკან ჩამოუყენოთ და ჩვენ წინ შევიბათო, და ლაშქარნი კახთანი რომელიც დედოფალს ახლდენ წუნარა წუნარა წადგენ და დადგენ პირდაპირ მათსა, რომელ ხედვიდენ ერთმანერთსა იქით და აქეთ, გაათენეს დამე დღეგითა და გედრებითა დგთისათა, გათენდა და მზე რომ მოეფინა, აღგნენ უველანი და ეზიარნენ, ჩაიცვეს ჯაჭვები, შეიმოსეს იარაღები,

ჰიდეს შუბები, ისრები თოფები, შეჯდენ ცხენსა, დაჰწყეს რაზმი, ქალ-
დოფალი და ჯალაბნი დროშას ქვეშ დაუყენეს, შეწუხდა და ეშინოდა
დედოფალსა, ეხვეწებოდა დმერთს: ამაზე მზა იყო, კოსტანტიდეს
ჯარი წუნარა წუნარა წამოდგნენ, კახნი მაგრა იდგნენ, რაგორც წესია
თათართა მოდევნება ეტლისა და ვარსკვლავთ მრიცხველებისა ისედა
კოსტანტიდე რამდი(?) თავისი და არ უნდოდა იმ დღეს შებმულიყვნენ,
ვინც კაცი ახლდა კოსტანტიდეს ასრე გამოურჩიეს ქართველის დაშქრის
თავათ თქვენი ბიძაშვილი ამილახვარი არისო, და თქვენი ურჩევნიაო და
ქეთევან დედოფალი უშვილო ქვრივი დედაკაცი არისო კ ერთი შვილი ჰყა-
ვსო, უმაწვილი არისო და ისიც უკანის სახლში არისო და სხვა მემკვიდრე
ბატონიშვილი კახეთში აღარავინ არიო. და კახნი ვისის გულისთვისო
თავის მემკვიდრეს ბატონს შემოებმიანო. ტოტას კაცით წინ წაქეი-
თო, ისინიც რა თქვენ გიცნობენო სახვეწრათ კაცს გაახლებენო. და
მას უკან რომელიც სჯობდეს ისრე ქენითო. იმანაც ეს სიტყვა მოუ-
წონა და დაუჯერა, შეჯდა ცხენსა და ჩქარად უკლიდა თავის დაშქრა-
სა და მოსდევდა, კახთ სიახლოეს რომ გამოვიდა, იცნეს კოსტანტი-
დე, ბევრჯელ ენახათ კახთ თავადთა, წარვიდნენ, თავი გამოიმეტეს
შეუტივეს, შეუტივეს სამთ კეთილ ცხენოსანთა: ჯანდაბრიშვილი და-
ვით, ვაჩნაძე თამაზ, ძმა მისი ბებურ, ჭკრეს შუბი, ჩამოაგდეს ცხე-
ნიდამ, ძალიან დასცეს მიწასა, სულიერიდა იყო, იცნა ის კაცნი და
შეეხვეწა: ნუ მოგვკლავთ, დაგრჩომივართ, თქვენს ხელთ ვართ, სხვას
მრავალს წუალობას უქადებდა, მაგრამ ყური არ მიუგდეს და ჭკრეს
თავსა, ორად გაუშეს და მოჭვეთეს თავი და მოართვეს დედოფალსა
ქეთევანს. მაშინ გამარჯვებულთ ჯარმან კახთამან თათრის დაშქრი
უკან გაუდგნენ, მრავალი დახოცეს და დაიჭირეს და ნაშოვარი საქო-
ნელი მრავალი იშოვნეს და კოსტანტიდეს მოკლვის ანბავი შაჰაბაზ
უანს მიუვიდა და ეწყინა და ასე ბძანა: ხელიმც შერჩებაო, მამის
მკვლელს უარეს უნდა დაემართოსო.

ამავე ქ-კსა. სგგ. მეფე გიორგი ქართლისა მეჯვრის ხევს იდგა,
და თოფდი მიართვეს და შიგ ფუტკარი ჩაუოდოდა, გიორგი მეფემ
რომ ჩაიდგა დუკმა ხირში უცებად ფუტკარი შეჰევა თოფდსა, ეცა
ენაზედ და გაუსივდა ენა და მოკვდა გიორგობის თვის. ზ-. დღესა

ხარსკევსა წამოიდეს და დამარხეს მცხეთას, სიხატრიარქოსა სიყვარულსა, სჯულსა ცხოველსმყოფელსა, იტირეს და იგლოვეს ქართველთა და ტფილელთა მწყემსმან გიორგი ლიხთა ამის ერისმან დედოფალმან თამარ და ძემან მათმან დავარსა შეიყარნეს ქართველნი და გაგზავნეს ჩხუარი და შესთვალეს სიკვდილი მეფის გიორგისა და გამოითხოვეს მეფედ დავარსაბ, ეს ანბავი მიიტანეს, უანი არდაველს იოა, უნდოდა მაზანდარას წასულიყო და ბატონის შვილი თეიმურაზ თან წაეტანა. რა ეს ანბავი მიუვიდა, ადარ წაიყვანა, ქართლის მეფობა დავარსაბს უბოძა, ხალათი, თასი და ხმალი და ოქროთ შეკაზმული ცხენი და მეფობის რაყამი ბატონს დავარსაბს გამოუგზავნეს. ამავე ქ[illegible]სა. კახთ წარგზავნეს მოციქული უანთანა, შეეხვეწნეს და ითხოვნეს (ითხოვნეს) ბატონი თეიმურაზ, უანმა უბოძა კახეთი თეიმურაზს უოველის ქარხნებიდამა სახემწიფო მორთულობა უბოძა, ოქრო, ვერცხლი, თვალ მარგარიტი, ცხენი, იარადი, კარავი და მოფენილობა, აქლემი და ჯორი, და უოველი საბატონო მოსახმარისი მუქმანდარი თან გამოატანა და კახეთს მეფეთ გამოისტუმრა. დიდი სიმხიარულე (...დე?) შეექნათ კახთა და ნამეტნავად დედა მისსა დედოფალს ქეთევანს. მოვიდა კახეთს, შეარტუეს ხმალი, დაულოცეს ბატონობა ქეთევან დედოფალმან და კახთ ეფისკოპოსთა და დარბაისელთა, ბატონს თეიმურაზს არჩიეს შენის სახლისა თქვენის მეტი არავინ არისო და ტფილი შეირთეო და მანტნება დაურთო და მამია გურიელს მოციქული გაუგზავნეს, და ქალი სთხოვეს და გურიელმა მისცა ქალი და გაგზავნეს ქალის მოსაყვანლად ეფისკოპოზს დარბაისელნი, და გაუგზავნეს სახლის ბატიებად მრავალი თეთრი და აბრეშუმი მიუტანეს, გურიელმა ამათი მიტანილიცა და ნამეტანი თავისიც ზითევი შეუკაზმა და გამოატანა, მაყართაც მრავალი ახუქა, თითონაც გურიის ეფისკოპოზი, დარბაისელნი მაყრათ გამოატანა, გამოგზავნა ანნა თავისი ქალი, დიად კარგი და ბატიოსანი, ლამაზი, მოიყვანეს კახეთს, გარდიხადეს ქორწილი დიად უცხო, და დიდ ძალი კახეთი დიად მორჯულებული და ნამეტნავად აშენებული იოა. გურულნი, ვინც დედოფალს მოჰყვნენ გაჰკვირდენ ქორწილის ხარჯსა და გატემასა და თავიანთ სახუქარსა, გურიაძი გაკვირვებულნი მაქებარნი და მადლიერნი მივიდენ. იმასთან ბიერველად ეუოლა დეკან

და მერმე ადექსანდრე, ამ შვიდების ეოდას უკან ტოტახანი გამოვიდა, უეღში ეიევი გაუჩნდა ანნა დედოფალსა, მრავალი იწამდა, უღმერთო და ძნელი და მერმე ორმოც დღეს სხვა არა ჭამა რა ხმელის პურის მეტი და არაყი ზედა სვა და მერმე გაიჭრა ეიევი. ქ-კსა. ს-ყზ. ბევრი უშალა პატრონმა თეიმურაზ და სხვათაცა, მაგრამ არც წამდობა დაიშალა და არც უქლის გაჭრა, ამ ქ-კსა მიიტვალა დედოფალი ანნა, პატრონი თეიმურაზ სანადიროთ იეო, მოვიდა და იტირა და დამარხა ადვილად და იგდოვა და იმწუხა და გაუცა სასულიერო სიდიოს კაცზედა და კახთ დაიწუეს ჩივილი, იმისი სიკვდილი კახეთის ათხრება არისო.

ამავე ქ-კსა შაჰაბაზ ეაენთან წავიდა პატრონი თეიმურაზ.

ამავე ქ-კსა კახეთს მობძანდა და მეფეს დუარსაბს დაჲ სთხოვა ხორაშან, ამათში ნათესობა იეო და ქალიც არაგვის ერისთვის შვილისთვის ნაქადები იეო და ბერან... და ხუცესნი უარს იეუნენ, მერმე საკანონო გაიდო, პატრონმა თეიმურაზ და პატრიარქმან და ეფისკოპოზთ კრება და რჩევა ქნეს, საქრისტიანოს გასაძლიერებლად ნება დართვეს პატრონს თეიმურაზს და ხორაშან წაიევანა პატრონმა თეიმურაზ და შეირთო და კახნი და ქართველნი ერთგან შეიყარნეს და გასაკვირვებელი ქორწილი და ხეინები გარდახდეს, და მეორე დაჲ მეფის დუარსაბისა დედა პატრონიშვილი უკენს გაუგზავნეს და ეაენმან ფათმან სულთან ბეგუმ დაარქო.

ამავე ქ-კსა. ს-ყზ მოვიდა ამბავი მეფე დუარსაბთან, დაშქართ შემოგრეობა თათარხნისა და თრიალეთს გარდმოსვლისა, მეფემ დაუძახა და უბრძანა: შენ იცი შენრა გზისა, გზები დაიცევით, თქვენ ქენით კი რიგათ ყარაულობა, თუ ჯარი ნახოთ გვაცნობინეთ და არა დაიწირეთ, იასდა იარალის სხვა კაცი არავინ ანდომეს, ამათ გერა უგრძნეს რა დაშქართა, სხვას გზაზე გაიპარნენ და ბოდოს მათვე დახოცეს, თარხნის (თათარხნის) დაშქართა თრიალეთი გარდმოიარეს, თან ჰყუნენ მანგლისელები, ზოგი ნამგლით მოსდევდა და ზოგი ცეღებით. კვედთს რომ მოვიდენ თეგდრე მდელი (მღვდელი) დაიჭირეს და წამოვიდენ და სცემდენ დახტითა, წაგვიძედ, გზა გვასწავლეო, რომ გარდვიაროთო. ერიწყალზედან ავიდენ, მღვდელი წინ მიუძოდა, გოსტიბის თავს რომ მოვიდენ უთხრეს: ნეფეზედ მიგვი-

ქალო, უკან მოუგებითა მდგდელი მხარ მეკრული ორს კაცს ეჭირა, მდგდელმან გულში თქვა: მე მაინც მოკვდენ და სულით მაშინაც არ დავეკარგო, გულში თქვა: მაშინც უკვდავი არსვინ დავრჩებით ამ სოფელსაო, ამდენს დაშქარს რატომ მოუძღვებიო და ამათ გავრებო, ერთა წმინდაზედ ჩაუძღვა, მეფეც სირეოს იდგა, იმაზედ ალარ ჩამოუძღვა და ქვენაღრისის გზა ჩაარჩინა, და მდგდელს თავი გაუგლებინეს. მეფემ არ იცოდა თუ ამაზედ ჩამოიარეს, რომ გარდახედეს, ჯარი ნახეს, დაბლა მხარი სრულ ჯარს მოეტევა, მეფეს და მოურავს და ქართველთ რჩევა შეექნა, მოახსენა მოურავმან: ჯერ თქვენ ნუ დაიძვრითო მანდედამაო, შვიდ სჭთამდე (სასთა...) დამაცალეო, რაც მოგახსენო დამიჯერეთო, შენს წინ მოვჭკვდებით უსაცილოთა. ვიცით—მოახსენა, მეფემ დაუჯერა, იქით დადგა და მოურავი ჩაფრათ კუთის ხევს წამოვიდა, საბარათაშვილოში ვისაც შეეტეო უველა მეფესთან მოსაშველებლათ წამოსულიყო, მოურავმან ვინც ვინმე შეიყარა ხუთასიოდე კაცი თუ ტოტა უფრო და მეტი მაჭმად ხანს შეატეობინეს, მოდი, მალო, სქმე გაგვიწირდაო, ნუ გაგვიდრეკები, აქამდი ჩვენი და თქვენი ხიროზა ერთი იყოო, და აქ არვინ გაგვიშვა, სულ აქ მოვიდენ ჯოხიანი იყო და მეომარიცა და მოურავი მეშვიდე საათზე იქივ მეფესთან მოვიდა ჯარ შეერიდი, და და მეფეს შემოეხვია და წავიდენ სოფრად, დიდი მოურავი და ზაზა ციცისშვილი, ზაქარია და იორალი და მასთანაც სხვანიც დარბაისელნი და ჯარი და მეფე უკან მისდევდნიაბთ, ბოლოს სხერტა ჭქვიან, იქ ტოტა ჭალა იყო და წინ დიდი ხნული მოწეული იყო, რომ დაგვიანახეს შეუტიეთ, შემოგვიტიეს და ხნულში შემოტვივდნენ, მოურავმა და ზაზა ციციშვილმა შეუტიეს, უტეუბეს შუბები და ჩამოაყრეს კაცები და მეფე და ჯარი გველში იდგენ და ზაზა ციციშვილმა თვაზ ჩამოაგდო და თავი მოსჭრა. და რაზომ დაწეობილმა შემოუტიეს, ზაზამ თავი წვერით კბილში დაიჭირა და ცხენზედ მოახტა და შეუტიეს უველამ, ზაქარია, იორალი მასთან მოსდევდეს, მოვიდენ მალე მოწეულს ხნულში, მრავალი ამოსწევიტეს და მაშინ მტკვარი დიდი იყო, მთიბათვე იყო, მუხრანი ბატონი ერისთვები, ამიდახორი გალმა იყვნენ, მტკვარს ვერც ერთი გამოუვიდა, კაცი გაუგზავნეს უველასა, ზემო ქართლს შემოგვეარენითო. მაჭმად ხან მოვიდა შვიდასის მეომრის კაცით. გულ სრულად აიყარნეს წასასვლელად უარდაჯით და მო-

ურავმან მოახსენა მეფესა: ქართველ ავაზებ სახელითა, ისინი წუხელ მიდიანთ და ჩვენ უკან დავედევნოთთ და დიდს დაშკარზე თუ კაცი გაირჯებაო კარგა მოხდება საქმეო, ერთი ტერტერა გორიდამ მოვიდოდა, არა იცოდაო, წინ ჯარი შეეყარა, დუესის მინდორში გაბრუნდა, იმავ წამ გორის ხიდი ჩაუარა და გორს გავიდა, ზემო ქართლის ქვეყანას შეატუობინა, ჯარი იშოვა, სრულ აიარონენ და სახიზართ წავიდენ თუ ტერტერა წინ არ შეგვეროდა გაუსჯელად გავიდოდენ და ქვეყანას დიად წაახდენდენ და ქვახვრელს დაუწეს მას უკან ხიდს დება, სახლები აქციეს, ჩაიტანეს ხიდის გადვეს და გორს გავიდნენ, იქ დადგენ და მეფე და ჯარი ატენს წავედით *), გადმა მხარს შეერიანთ ჯარი, სრულ გადმა მხარი და უკან მოხდევენ და ჩვენ მცურავი გაუგზავნეთ, თქვენ წუნარა მოსდიეთო და ჩვენც გამოვედთ, დაგებეწრებითო, ისინი სადაც მოხვდენ სრულ წვეს და არბიეს და ააოხრეს და სურამთ წავიდენ, სურამს მივიდენ და მეფე ბრბოანს მიებძანდა, დავსვდით, ომი გვეწადა, სურამის ახალდაბის ხიდი გვეგონა, რომ იქ გავვლთ და იმათ ჯარი გაეგზავნა, ხიდი ჩაეყარათ, შევიტეცვით, დავდონდით, ეთისკოპოზნი ბევრნი სადმთო კანტი იყვნენ, იმ დამეს უვედამ დამე ათიეს დოცვითა და ტრემლითა, დმერთს ეხვეწნენ, ხვალ (გუალ) წვალში არ გაგვიმარცხდეს რაო, გასვლა დააბერეს, მეორეს დღეს ხიდი იმათ ჩაეყარა, ჩვენ ბრბოანს ვიდეგით, თავს დავმზერადით და ისინი გადმიდამ გვიწრეტდენ და სურამს და ტაშის კარშა ადგილი ადარ იყო, სავსე იყო ჯარითა და იმ დამეს ეველამ დამე ვათიეთ, დილა გათენდა, გახსენეთ უოველად წმინდა დვთის-მშობელი სვეტი ცხოველ და კორტანეთს შადვა გავგზავნეთ, ტოტას ჯარით გზები შეუკარითო, ჯაჭვები და აირადები ჩავიცვით, შევედით მტკვარში სურამის ბოლოს და ასე უზიანოთ გავედით, ერთი კაცი არ მოგვრჩობა, სრულ ცურვით გავედით, ივნისი იყო, დიად დიდი წუხლი და სურამის ბოლოს გადმა მხარს ჯარი შეერიანი დახვდენ მეფეს და დიდროვანი კაცები და დიდათ ომობთ და ჩვენც გვიომა და ომი გვისაროდა და რჩევა დავიწეეთ რას დროს შევებნეთ, ზოგთა თქვეს

*) omifs. და უკან ჯარი გვემატება და საციციანოზედ წავედით.

ახლავ მიუხდეთო, ზოგთა თქვეს ზევით მოუხდეთო, ნუგზარ თქვა დამით დავესხნათო, მთის კაცი ასე არჩევსო, ბევრჯელ გაგვმარჯვებიაო, სხვათა თქვეს დილაზედ გაუხდეთო, დიდმან მოურავმან: ვარჩიე ძმანო, დამიჯერეთ, ეს ომი მე დამადევიოო, ჩემი სქმე დღეის იქით ანდაზათ დაიწერეთო და თვალი მიგდევითო, როგორ დევივით შევიდეო დილაზედ, რაზმი დავწყოთ და სადაც დგანან აქეთ ნახვრს თხრილი წაუვლიათ და მეთოფე თხრილის ხვრს გაურიგოთ და ჩვენ რაზმი დაუწყოთო. ერთი კაცი ნიადის თავს დაეწირათ და ის კაცი გამოჭვარდა, მოგვივიდა და დიდ გვიამა და ვჭიოხეთ: როგორ ბედვენო ომსაო, რას ხედებენ! იმ კაცმა თქვა: დიდ უმძიმოო გარდმოსულაო, დადონებულანო, გროვდებიანო, ქვაშას ხვრეში ჭერიანო, ისრებს სწიდებენო, რამსა ჭერიანო მესტროლაბე და დიდ მოსწუენიათ და ეს თქვეს, სქმე დაგვამარცხდებაო, რაც ნიშნები ვიცოდითო ადარც ერთი მოდისო, დიდ შეწუხებულანო. ეს ანბავი დიდ გვიამა, თურმე დმერთი უწერებისთო, იმ კაცს ეკითხეთ: სიბრძოლი იარადი რა აქვთო? გვითხრა: მშვილდის მეტი იარადი არა აქთ რაო, არც თოფი აქვთო, არც შუბი აქვთო, ისრით იბრძვიანო და წაველით სოფრად, მეთოფე თხრილის ხვრს მიუეხეთ და ჩვენ ზეიდამ მოუხვედით, მეთოფემ დაუშინა თხრილიდამ, იმათ რომ თოფი შეაყარეს მას უკან ჩვენ შეუტივეთ, მაგრამ ჩვენზედ აქვსი ზომით ნამეტნავი იყო იმათი ჯარი, რაზმი გამართე (გვ...?) გურავგო და შეუტივე სისქეს ჯარს, მიუხე დიდის ნდომითა და ჩამოვჭყარე, მეფე გულ სრულათ მობძანდა და შუბს ვისცა შესტემდა იგი მისკან გამტვერდებოდა, თვიცხლათ იბრძოდენ ქართველნი, ომი გახშირდა და თოფის სროლა და ვინც უკან ჯარი დარჩომიდიეო ომში ისინიც მოგვეწრენ, ჩემი დიდ მძულს კვეხნა, მაგრამ ვისცა შუბი შევსცი უნაგირში ვედარ დადგის, დი სითაც შეუტევდი შევაძრწუნებდი და შევაშინებდი, ვხოცი გულმოუგრად, ვიბრძოდი სწორად, რაზმ შუა ვბრუნევდი და ჯიდიანს უფრო შეუტევდი და მოვჭკლი, სამი შუბი გამიტყდა, მას უკან დახტით ვიბრძოდე, დახტი გამიტყდა და ხმალი ამოვიღე. იბრძვიან ერთ ხვრ ქართველნი, ხმა არის ჩხარა-ჩხურისა, თათარხნის ჯარი გაწყვიტეს, მეთოსათვის თავს გინ დაზოგავდა და დიდის ომისაგან და ცემისაგან

ქუხილის მსგავსი იყო ჩვენი ბრძოლა, შუბით იყო მათი ბრძოლა
თვრხმალ ისრითა და მეფე დიდ კარგა ბძანდებოდა, ბევრი კაცი ხო-
მოყარა, დილას შებმული ცხრა სჭთამდე ომი იყო, მაშინდელს გა-
მარჯვებას მართლა ენა ვერ იტყვის, და მწარეს ისარს ისროდეს და
შუბები ეჭირათ და თორმეტი კაცი მარტო მე დამრჩა, გაგვემარჯვა,
ამოვსწუვიტეთ და რაც მეფეს და ქართველთ უჯობდა უველა ისრე
ვქენით და თავმა მოდენა დაიწყო, მეფეს წინა ამისთანა გამარჯვება
არ მისახსოვს, ამ ქართველთ მეფის დუარსაბისა და კახთ მეფის თეი-
მურაზისა დამოუგრება და გამართება და გაძლიერება ქართველთა კახთ
ეწუინა და დაუწუეს უაენთან ბეზდობა და ამათი დამოუგრება უგვართ
უაენს გაასიენჯეს, და უაენმან მაზანდარანს სასამთროთ ორსავ ნადირო-
ბას დაჰპატიჟა ვხარიგათ (სხვა?), გაარნჯვეს მეფეს დუარსაბს და ბა-
ტონს თეიმურაზს თქვენი მოუგრობა უაენს სწუენიან, ამაზედ ორთავ
ერთგან გიხმობსო, რომ ადარ გამოგეშაბსო, ამისთვის სხვა მიზეზი
თქვეს, მაზანდარის სანადირო ადარ წავიდნენ და იმით უთრო მო-
ბეზდართ სიტუვა დასჯერები შეიქნა და შემოთრთხალნი შეიქნენ, ხოგ-
ნი გარდახდა.

ამაში მოურავმან დაჰპატიჟა მეფესა, ეწვია მხიარულად სასახლე-
ში, უხვსა გულ ტკბილსა მესამესა დღეს ერთა (ერთად?) ჭამა უთო,
და მოურავისა მოწოდა მეფემან და თვალი იმას მიაპყრა, არის გა-
რიგება კარგარი მის მის ადგილს სხედან და სიმთვრალე შეიქნა და
მთვრალებს გარე გამოდენა, და მეფემ უბრძანა მოურავს შენს დს
დვინო დასხმევინეო, და უთხრა დასა: დვინო დაუსხი მეფესაო. მეფემ
დიდ მოინდომა და მოურავის დედამ შეიტყო და დიდ ეწუინა და
მეფემ დაპარაკი დაუწყო და მოურავმა თქვა ნეტამც მე დაჯ არ მოო-
დიაო. მეფემ ეს რომ მიუხსო, მე კ ის ხომ ვედარ გავმოვდებითო,
შერცხვენა და ხმის შემხსნა არისო, ნეტარ როგორ დამიბედაო
მოურავმან მეფეს კაცი მიუგზავნა (მოუ...) ეს რომ თქვენგან მარ-
თებული იქნებაო, რომ მე ჩემი და გავაბოზოო, ეს რა სათქმელი
არისო, ნურც მიუვები ბორიტსა სქმესაო და ნურც გულში გაიგდე-
ბო, თვარემ ჩემს თავს მოგაკვდევინებო, ეს მინდოდაო შვილისათვინ
ხმის სახელი დამეგდოო. აწ ასე უნდა თქვან: მოურავის სახლიო

სამოზვედი გახლა, იმ საქმეს ჩამოშეხვეწა, წუხლობას ვედი მეც-ნიოა, ადარ გახსომსა, შარშან წინდერი ომიო, რად დაგვიწუხა? მეფემ ფიცი შეუთვალა: მაგას მე შენ არ გკადრებდი, მაგრამ ცოლად მინდა შევირთოო და ქართლს დაგიჯდებაო დედოფლადაო, და მოურავ-მან შეუთვალა: ნუ დამკარგავ, აგრე ადვილ ნუ დამთმობო, რადეს გახა-გენ დიდნი კაცნი შეგვიკეთენ დაგდებასა, ჩემსა ცუდად დაწერასა და სუბუქად აგდებასა, შადიმან მუავს მტერი გეტუეის სიკვდილსა და გაგდებასა, და ახლავ მიჯობს ჩამეხვნა ბოლოს ჭირში ჩაგდებასა, მე შადიმან ამაზედ დამჭიშვდა ერთხელ უთხარ: შენს ხმასა არაქვა გა-გეთა და ძალი მეთქი და თურმე გულში სევდათ ჩაიგდო, და სხვას რას დამაკლებს, მაგრამ არა მეც ენით ვიმოიდგამ მაზე, მაგრამ ამავ სიტუვას მოგახსენებ ხელმწიფესა მაღალსა, ჭკვიანსა და გონიერსა ხვა-თა. მაღმუდთა უფრო მოახსენეს სვიმონ მეფის შვილის შვილი ბძანდებაი, მდიმით საქმეს ნუ მიჰყუებით და თქვენც ისე ქენით რა-გორც თქვენ მამა ხართ მოუგრები სითაც უოდიო თქვენც ისევ იმათ დაემოუგრენით კაცი (et კახი) მეფისა ეს მეც ვიცი, არა გერგების რა შესართავათ, სხვა ბატონნი ვინც არიან თავმამწონე გვარად თავად სიხარულით ქალს მიგცემენ, თქვენგნით ერთი სიტუვა რომ შეიტუონ და მე ჩამოშესხენ, დას გერ მოგცემ, სრულ ნუ კამთაებ და მეფემ უბძანა: არას საქმით არ დავიშლიო, რომ შენი დაჯ არ შევირთოო, აქამდი თუ ბოროტი რამ გავიზრახე გულში ახლა ხომ ხედავ მართ-ლა შევირთავ და ნუ მიზამ, ნუ, ნუ მაწუენიებ. და მოურავი მას უკან კიდევ მეფის დედას შეეხვეწა: თქვენი შვილი არ მეშვებაო, დას მთხოვ-სო, და მე ჩემის ნებით არ გაძლევო, არ ვდირსვარ იმის მოუგრობა-საო და თქვენ დაუშალეთო კარგის საქმითაო, და ჩემი თავი და ძმა და შვილი გვიმსხურეთ, გვერდს გვიახლენით, უბრძანა დედოფალმან მე არას მიჯერებს ჩემი შვილიო, თორემ დაიანს ვემოუგრებოდიო და შენ ხომ ერთგული ხარ ჩვენი და მაგან იცის რომელიც უჯობ-დეს, მე ცუდათ ნუ გამრჯიო. მოურავმან მოახსენა დედოფალსა კიდევ: უწინ მოგახსენე თქვენი მოუგრობა დიდის კაცის წესიაო, და თქვენი უმა ჩემგან უმტერესი არავინ არიო, და ჩემი დაჯ გაუთხოვებლად არ დამრჩებაო, გაგემარჯვება, დამხსენ სევდიანთაო, მეფე გაჯავრდა, უს

ებძანა, შეხოცა გინდა ვიცი⁘, მერმე მოგახსენე: მეფეო, მართალი ბრძანებთ⁘, რომ ჩემი და არ დამიგდოთ⁘ და ამან სათვალური უბოძა: არ გაუშვებ⁘ დაჲ დასტური იშოვნა მეფემ ქორწილი აღარ აგრძელა, ქვათახევს წაბძანდა, ნახტე ახლო არის და მობრძანდა ნახტეს, წამოიყვანა ქალი ბერბერთული შვენებით და წინ მოეგება მაზარით ნასიძე წინამძღვარი და მოახსენა: ქვათახევს ქორწილი მეფეთაგან მართებული არის⁘. მიბრძანდა ქვათახევს, გვირგვინი უკურთხა იოსებ კანდელაკმა, ხანი გამოვიდა, იმაში თვები გამოვიდა. ჹ. თუ. ვ. კათოლიკოსმა იდგნენ და შემოკრბენ სრულ ქართველნი და მახსენეს: ეგ ვინ და შენ ვინ სატოლოდა⁘! თუ არ გაუშვებ არ იქნებაო⁘. ნუ შეგვიქ ქართველთ სრულ ნადგომიანათა⁘ და მოურავის მოყვრებს უხარიათ და მტრები შრხუბევდენ და მეფე რომ მსუბათ იყვის სუფრაჯამან მაშინ დაუწუის დაბარაკი გაუშვი⁘ და მეფე წავიდის (წაკვისს?) თავს კოჯორზედ დადგა მაისს. ჹ. და მოურავი ელაბარაკებოდა უარია ვინადირთო⁘, კარგათ შევაქტეო⁘ და იმას თურმე დალატს უხიარებდენ, მეფე მოატყუს (...ტყეს) ბევრის სიტყვითა რჩევაზე ჩაიყოლიეს და უწინ ბევრჯელ ეთქუა ნუდარ მეტყვიო⁘ იმის წახდენასაო⁘, იმისთანა უმა რომელს მეფეს ჴუოდიაო⁘, ან ეუოდებაო⁘, და დიდ ომსა და გაჭირებაში მაგისთანა კაცი რომდისა იქნებაო⁘, ამას ფერობა ითვის არვის გეტყვიო⁘, მაგრამ მძღავრს დაშქარში სიკვდილს იმან მოარჩინაო⁘, მე რომ იმისი და მედგას თქვენ რა გრჯის იმის მტერობასაო⁘ და თუ შემტოდებს რასმე, მას უკან დასაც დაუგდებ და კიდეც წავახდენ. დაუყოინეს: რას გარგებს მარტო ისო⁘, გვერდს არავინ მოგიდგებითო⁘ და ერთი კაცი ქვეყნისათვის წახდეს თუნდა კარგი იყოს. ბოდოს უთხრა მეფემა: იმის დას გაუშვებ⁘, იმათ ეთქვა: არ იქნებაო⁘, თუ არ მოჰკლაო⁘, იმის დას ტოტახლს როგორ დაუგდებ, ჩვენს ყმაში არ მოგვასვენებსო⁘ და არ იქნების თუ არ მოჰკლავო⁘. დასხვენეს მოურავის სიკვდილი, ხუალ დილაზედ მოვჰკლათო⁘. ხერხეულიძე ბაკა თვრეშთ ხუცესმა გაიგონა ეს დალატი, მოვიდა მოურავთან, თქვა და უთხრა თქვით ახლავ თავს ეწიეო⁘, თორემ ახლავ ჯარი დაგესხმის, მოგკვლენო⁘ და აღგა იმ წამს ახალუხზე ხმალი შემოირტყა და ჩუქიანს ცხენს მოახტა და უძახსკენ იარა და შეუტყვეს თვრეშთ

ხუცესს, ცხვირი მოსჭრეს. სამადლო გამოირბინა ნეგოს კლდე ჯვარი უკან მისდევს და შადიმან მოადგა კლდეს გადმა, დაუძახა: დაღეგო, მოუბრუნდა მოურავი, დაუძახა: მობძანდიო და ვნახოთო რომელი უფრო დაინანებსო, და ბეგრით გულ იერიდა კლდემდი მოვიდა, და იქ ქვეითი კაცი დახვდა, ჩამოხდა, მშვილდ-ისარი აჭყარა, შემოირტყა, ჩახჩური გაიხადა, იმას მისცა და იმის წინდა-ქალმახი მოურავმა ჩაიცვა და კარგს ცხენზედ იჯდა, სახელოვანი იყო, მაგრამ მშვილდ-ისარმაც ძალა მისცა და მიაშურა ცოლ-შვილს, დიდგორი გადაიარა, გოსტიბს გზა ჩავლო, ნოსტეს შევიდა, იმავე წამს ცოლ-შვილი ტუეში აიყვანა, საქონელს არ უყურა, ცოტა რამ კაცებს წამოედო ოქრო და გერცხლი და მთიდამ რომ დახედა, ჯარმა დენა დაიწყო და საქონელი აითრაქეს, სახლებს ცეცხლი შეუკიდეს და მოურავს ძებნა დაუწყეს, მთაში დაშქარმა. და ეძებსი უმა შერჩა მარჯვე და თავის გაზდილი და მოახსენეს უმებმა: წავიდეთ სადმო საითაც ადვილი გზა იცოდეთო, გამოცდილი ბძანდებითო და ომ ნახულიო, ნუ შესწუხდებითო, გზები შეუკრეს უოლგნით სამცხისაკენ და ბარისაკენ, შუადამისს კაცები ჩაგზავნა, ცხენები არ ჭყვანდა, შვიდი ცხენი დაუბარვინა ჯვრისათვის უნაგირიანი და კიდეც ეუოთოდა ქალებისთვის წავიდეს რომ იდგნენ, მაშინ ჩიგაძე ზაზუნა თან ხლებოდა და მოურავი რომ წამოსულიყო ჯაჭვი და შუბი იმას მოეტაცა და ერთი თვეი მას ჭქონოდა, ეძებნა მოურავი და ეპოვნა და მიერთმევინა ჯაჭვი და შუბი და უმათ მოახსენეს მოურავს: ერთს გზაზედ წავიდეთო, რომელზედაც სჯობდესო და იმან უთხრა: დავდონებულვარო. უოლგნით გზები შეკრული მაქვსო და დავწყრიკოთო გზებიო, საითკენ სჯობდესო წავიდეთო, ვინც დაგხვდეს წინაო ზედ შევეხოცნეთო და არც ეგონა უკვდავათ გავლა მოხის და უმათ უთხრა: დიდგორისაკენ მივემართოთო. ქალი და კაცნი შეკრბენ ერთად, დღემ რომ ქნა ბინდი და უბრძანა თავის უმათა: ჩემნი მკვიდრნი ხართო, ჩემთან სიკვდილი დასთმევითო, ნუ შეშინდებითო ჩემთანაო, იმ დამეს დიდგორი გამოვიარეთ უგზოთ, ბალახიანში კოშკის თავს გზა გარდაუქციეს, ჩავიდენ ძიათა და მთიბათვე იყო, წადგენ თელოანის თავს და გერ შეუტევს და ტუეში შებრუნდენ და იქ დაიმალნენ, ხშირს ტუეში ცოტა ნაგუბრები

იყო, იქ გაუთენდათ და დადგენ და ტოტა რამ საგზალი ჭქონდათ ქვეშ ჯამეს და იყვნენ და მოურავი თქრობდა, რომ შეგვიტყონო აქ შუბი არ მოიქნევაო, რომ ხმა ვერ უნდა გქნაო და თვეის მიწუნარებისა, დრო შეიქნა, დადამდა, უთხრა: დრო არის წავიდეთო, საქმეს მიშურება უნდაო. და სიკვდილს ყოველთვის მოელიან და კარსნის თავს გარდიარეს და ახალქალაქურში ჩავიდენ, საუდარს ჩამოხდეს, ილოტეს და იქ მდგმური არვინ დახვდა და ტოტა ბური ჯამეს იქ და კაცი გაგზავნეს ხიდზედ, შეიტყეო რა ამბავი არისო, გზის მცველები ბევრჯელ მცდარი იქნებიანო, ან ეგება არ იყვნენ, ან ეგება ტოტა ხანი იდგეს, დავხოტო და გავიარითო და ესენი აქ დოტვაზედ დადგენ და ეხვეწებიან ტრემდით (ტრემდით) დმერთს გზა მოგვეციო. ჩავიდა ხიდზედ, გასინჯა, სამოცი კაცი თრთხილობდენ, ფეხზედ იდგენ და ერთმანერთს ეუბნებოდენ: არ იქნება, რომ მოურავი არ დავიჭირითო, მოვიდა, უანბო კაცმა და ბრძანა მოურავმა: ნუ გამიდრკებითო, ჩავიდეთ, დავხოტითო ხიდზედ მაშინც ვეღარ გავივლითო და ხმა დაგვიტვიეთო და ვეღარ გავატანთო, დაგვხოტენო და იმ მცველებმა რა ქნანო, მეფის ბძანება აქვსთო და არჩიევეს კიდეც და წყალს გასვლა დასვენეს და ერთი დიდი ვერტხლის თასი სამოცის მარჩილისა სვეტიცხოველს შესწირა და შეეხვეწა სვეტს ცხოველს ჩემის ცოდ-შვილის ცოდვას ნუ მახვენებო, იორდანის გზა მამეცო, შესხდენ ცხენებს, წუხარა ხიდის ბოლოს ჩაუარეს ნელად და მტკვარი ნახეს, დიდი იყო და შეშინდენ ქალები გასვლელად და უბრძანა მოურავმან: ნუ გეშინიათო, ღმერთი არის ჩვენი შემწეო და შევედით, ცხენს სადაგები დავანებეთ და ცურვით გავიდნენ მტკვარსა და სვეტის ცხოველის სასწაული იყო და ხიდის მცველი ვერა შეიტყეს რა, წავიდენ წუხარა მცხეთას, სამრეკლოს ძირს მივიდენ და ჩამოხდა მოურავი და თასი ხელთ დაიჭირა და შევიდა კარის ბჯენი, დიდი კარი დაგეტილი იყო და ილოტა ტრემდით და თასი კარზედ დაუდგა და გამოვიდენ, შესხდენ და მისაქციელს მივიდენ, ნუგზარ ერისთავს აცნობეს, იმამ წამს მოვიდა და კარგა სიტყვები უბძანა ნუგზარ და დილაზედ ორნივ ახალ უბანს მიბძანდენ. ის დღე იქ იყვნენ, მოისვენეს და მოურავს იქაც გალმა ეძებდენ, ჯერ ვერ შეეტყოთ თუ სად არისო, წავიდენ

დუშეთს, მივიდენ და მოურავმა თავისი სახიფარი უველა უანბო ნუგ-
ზარ ერისთავსა, მეფის ბერის გათავება და ქალის დაგდება და ნუგ-
ზარ რომ თავისი ქალი ნახა შეწუხებული, ტირილი მოერია იმასაცა
და უთხრა ნუგზარ მოურავსა: ბატონის მოყვრობა დიდ ავი არისო,
ბევრი მაბეზღარი შეეჭვებაო, ახლა მეც შენთან უნდა წავხდეო და
შენთან მოვჭკდეო, და რასაც შენ იქ მეც იმისი მქნელი ვარო, დად-
გები აქაო მეც აქ გახლავარო და წახვალო მეც თან წაგეგებიო, და
შენთან სიკვდილსა და გვერდს ხლებას დამშლელი არავინა მყავსო.
მოურავმან მოახსენა თუ დავდგე რას ხელსა მერი, სანამდი შემინა-
ხაო, უმათ რომ არც თქვენ მიახლებთო და აქედამ რომ ჩემს უმასა და
მამულს უეურებდეო გული არ გამიძლებსო, ერანიას ხელმწიფესთან
წავალო, სიკვდილს მაშინ მოვრჩებიო, წასასვლელათ მოეკაზმა და
უთხრეს: ერანელთ დიდ მოეწონებიო. ნუგზარ უთხრა: ჩემსა რას ბძა-
ნებო, მეც წამოგეგებიო უსტიდოთო და ნუ გახანებთო, წავიდეთო,
მეფეს და ქართველთ არას ვაწყენ, დიდს ხელმწიფეს შეეისწავლიო
და იქ ჯავრს არ ვინადეგდიო. მოურავმან მოახსენა: მე წავიდეო და
ახლა სხვაც წავართვაო, ნუგზარ ერისთავმან შენ წაგახდინეს, მე ვინ-
და დამზოგავსო, იქიდამ დავრჩეთ ორნივე ნება იყოს თუ ძალაო,
რადს ვაგრძელებთ, წავიდეთო, წავიდეს ცოდო-შეიდითა, ჩამოიარეს
საგურამოსა, დიდოს ბერი გამოეარეს, დაბინზედ ჩავიდენ და ეურ-
ეუთას თონს გავიდენ, ესენი დამით გაიარეს და იადდუჯას რომ მი-
ვიდენ, გაუთენდათ, შეკაზმულნი იყვნენ და კოლტაური დახვდა წი-
ნა ცოტას კაცითა და შესძახა: გედარ წამიხვალთო, დადეგითო, თონს
რომ გავიდენ იქ დახვდა და მოურავმან უთხრა: შენ რას მომდეო და
რად ავი გაქვს ჩემთანაო, ბატონიშვილი მუხრანის ბატონი ხომ არ
მტერობსო, მოყვარენი ვართ და არ გიბძანებდა და შენს ბატონზე
დამწაშავე არა ვარ რა, კოლტაურმა მეშვიდე მოზია, მოურავმან და-
უზახა: როგორ, მე, შენისთანა კაცი უკან დასაწერათ მდევდესო
და ხელიც რომ არ შეგახოო, ცხენს გაგალახვინებო, მოუბრუნდა და
ცხენი შემოქუსლა, შუბის დიგდიგი ჭკრა და გარდაგდო, ორგნითვე
გვერდები დაემსხვრა და ძეძვის ძირი გაათხრევინა და მამა შეაგინა, ის
რომ მორბოდიო ახლა რადს სტირიო, მოკვდა დაბერა, მაგრამ ასე

თქვა: დაბნედილი დამიგდიან და ჩემგან სიკვდილი და დაბნედა ბერი გიკვირსო, შენს ცოლთან დაიკვეხებდი: მოურავს დავიჭერო, და ვეჭრობ თავ-ბედი იტირო, თავი შეგექნა გასაჭირიო, ადჯაყალის ციხეში შევიდენ, სხვა არავინ დახვდა გზაზედა და კარგად დახვდენ ციხეში, იმათ ბევრი სჯმელ-სასმელი მიართვეს, ორი კვირა იქ მოისვენეს და კარგა ემსახურებოდენ და ცოლ-შვილი იქ ციხეში დაუარეს კარგა გარიგებით და წავიდენ მოურავი და ნუგზარ ერისთავი, და თურმე შაჭაბაზ უენს უნდოდა გულითა ნახვა მოურავისა და ჩავიდენ და დიდ იამა შაჭაბაზ უენს მოურავისა და ერისთავის ნახვა და საჩივარი მოახსენეს და საქართველოს საქმე გაასიხჯეს, კარგა მიეპურა, ბევრს აძლევდენ, ხანი რომ გამოვიდა ბატივში კარგში იუენენ, მაგრამ ცოლ-შვილის ჯავრი ჭქონდათ, მერმე უენი უანდაჭარს წაბძანდა, ჭინდი გამოუჩნდა მტრად და მოურავი თან წაიუვანა და ბევრჯელ გაიმარჯვა მოურავმან და კარგი სახლები ქნა და უენი გამარჯვებული გამობრუნდა, წამოვიდა, უენი ბადდადს წაბძანდა, თან ახლდა მოურავი, ციხის აღება ბძანა და კარგა შეიბა, ბევრი თავი იშოვა, ციხე აიღეს და მოურავს თავისი ძმა მოუკლეს ომში, კარგი ვაუკაცი, და ცოტა გამოვიდა უენი ტახტზე წამობძანდა, ცოტა ხანი გამოვიდა (delen?) ქართლს წავალო, ამ დროს არზა მოუვიდა შაჭაბაზ უენს არშის ციხის აღება და საერისთოს ახორება მიეწერათ, ესეც უენმან იწუინა და კახთაგანაც ბატონის თეიმურაზისგან მოჩივარნი უენის კარზედ იუვნენ, ისინიც ერისთავსა და მოურავს მოუდგნენ და უენს საქართველოზედ დაშქრობა დააჯერეს და დიდის დაშქრით საქართველოზედ გაილაშქრეს და წავიდნეს სრულ ერანის დაშქრით, უენი უარაბადში მიბძანდა, ეს ანბავი მეფეს დუარსაბს და ბატონს თეიმურაზს მოუვიდა, სახვეწარი წიგნი მისწერეს, ბატონმა თეიმურაზ და მეფემ დუარსაბ და ფეშხანი გაუგზავნა, უენმა ტკბილი ხასუხი მოსცა, ამასობაში ული დაჯერეს და კახთ ურჩიეს ბატონს თეიმურაზს, რომ დედა თქვენი ქოთევან დედოფალი და ორი თქვენი შვილი ადექსანდრე და დევან წინ მივაგებოთო და დედოფალი შეეხვეწოსო, დედაკაცია, ბატივს დასდებსო, რომ ეგება დაბრუნდესო, ქოთევან დედოფალმან კახთა და თავის შვილს მეფე თეიმურაზსა უთხრა: მე რომ გამგზავნითო

და ამ შენს შვილებსაო ჩვენ დაგვკარგავთო და მე ამ კაცის ანბავი რომ შემიტყვიაო აქ მოუსვლელი არ დადგებისო, არ დაგვინდობსო, არ დაიშალეს, გაგზავნა პატრონმა თეიმურაზ თავისი დედა და ორი შვილი ლევან და ალექსანდრე, სხვა მრავალი ფეშქაში გაუგზავნა და სახვეწარი წიგნი კიდევ მისწერა, უანსი იამა იმათი მისვლა და დიდი პატივი და დიდი სქმე მიაბერა და უბრძანა დედოფალს, თქვენ აქ მოხვედით და მნახეთო და მრავალი წუალობა უქადა და ახლა შენს შვილს პატრონს თეიმურაზს წიგნი მისწერეო, მოგიდეს, მნახოსო, მრავალს წუალობას უზამო და შენს და იმას თქვენსავე სპატრონოში გაგისტუმრებო და უანსმა დაბრუნებაც მოინდომა და უიზიდბაშთ უფროს კაცებს ეს დაშქრობა არ უნდოდა, მაგრამ ქართველნი და კახნი ვინცა ვინ უანიის კარზე იყვნენ დაიწყეს დაპირკა, უანი და ერანის დაშქარი აქამდისინ გარჯილხართო, სამის დღის სავალი დარჩომილაო, ჩვენ და ჩვენი შვილები აქ მზეგდათ შეგვინახეთო, თუ თქვენს დაშქარს დაუმარცხდეს რამეო, უველას თავები დაგვურეგინეთო, რადგან ხელმწიფე აქამდისინაო მოხძანებულაო, საქართველოს მიბძანდეს და ნახოსო და თავისი ერთგული და ორგული იცნოსო. პატრონის თეიმურაზის ანბავიც მოვიდა, რომ არ მოვიდა და ვერ გენდოთო, თავის სპატრონს დაშქარს იერისო, უანმა ამათი მოხსენება დაიჯერა და პატრონის თეიმურაზის დედას უბძანა, სადამდი მე მოვიდოდეო, შენ ისპჰანს იყავო, ტკბილისა და პატივცემულის სიტყვით გაგზავნა, მაგრამ შირაზს გაგზავნა, შირაზს გაისტუმრეს, თვითონ შაჰაბაზ უანმა კახეთს მივიდა თვესა იანვარსა. ↄ.

ქ'კსა. ტბ. პატრონს თეიმურაზს ზოგიერთი უმანი გაორგულებოდა, ომი გულრ გაბედა და წავიდა ქართლს თავისის ეთისკოპოზს დარბაისელ აზნაურითურთ და შეიტკბო სიხარულითა დიდითა მეფემან ქართველთამან დუარსაბ, აღთქმა უგეს ურთიერთს ფიცითა მტკიცითა, რათა ერთ იყვნენ საქმენი მათნი და აღიდო უანმან ქვეყანა იგი კახეთისა, ივარუო და მოახრა და გამოიდო ციხე იგი თორდისა უველანი იგი საკანძურნი კახეთისანი და ჯვარნი და ხატნი და წიგნი სადმოთნი (სამდოთნი) და შემუსრა თვისითა ხელითა წმინდა გიორგი აღაგერდისა და უოველნივე ხატნი და მუსრნა და შეაგინა უოველნი

ხატნი და ეკლესიანი და სიწმინდენი და თვალნი პატიოსანნი და მარ-
გალიტნი მრავალ სასუიდლისანი, მისცა ტოლთა თვისთა სამკაულად
მათდა უსვრელთა მათ ხატთა და ჯვართანი. ჯ! ჩემდა, რამეთუ ესო-
დენი რისხვა დვთისა მოიწია ტოლვათა ჩვენთათვის კახეთსაზედა, რო-
მელ არდეს უოფილარს დღეთა მათთა განსაცდელი ეგე გითარი და
არცადა უოფად არს და ადხოცნა ბერიათა მახვილისათა უოველნი ქვე-
ყანანი მთიანი ერწო, თიანეთი, ბერი არაგვისა ზემოთგან ვიდრე
ავჭალამდე, მარტუოფი, უჯარმა, საგარეჯო, ჩერქეზნი დიდითგან მცი-
რემდე და არავინ განერა ხელთაგან მათთა თვინიერ მცირე კაცი მარ-
ტუოფისა და შემდგომად მიუხდა ქართლსა და მეფენი ქართლისა და
კახეთისანი, მეფე თეიმურაზ და მეფე დუარსაბ წარვიდენ დიხთ იმე-
რითს და დედამან მეფის დუარსაბისამ თამარ დედოფალმან თქვა:
ბევრი სიკეთის მეტი არავისზე დამიშავებია რაო, ჩემი შვილი არას
დამიჯერებდაო, დედაკაცი ვარო, არც უყენს მართებს ჩემზე ავიო, ნა-
მსხური ვარო, არც ქართველთაო, წასვლა არ დააბირა და დგომა რომ
მოინდომა ზოგიერთი ქართველთ ურიგოთ დარჩნივ, ბევრი რამ გა-
მოართვეს, გედარ დადგა, წავიდა დიდის მორჭმით, დაედევნენ ზემო
ქართლს დარბაისელ აზნაურნი თუ ვინცა ვინ ჭერთა ხევში დაეწივნენ
და სქონელი წაართვეს, მრავალი დაეკარგა და უპატიურათ მიეხურნენ
და ვინცავინ ახლდა ვინ უნდოდა ქართველთ წაატანეს, ვინც არა და
დააბრუნეს და მეფემან გიორგიმ შეიწუნარა მეფე დუარსაბ და პატი-
რთნი თეიმურაზ სიხარულით და დედოფალი თამარ თავის სამშობ-
ლოს სალიპარტიანოს მივიდა და პატივი სცეს და დაუენეს და უენი
ნიქოზს მივიდა, იქით ჯარი გაუძახა, ოსეთი დარბევინა და გიორგი
მეფეს რისხვანი წიგნი მისწერა, ესე რომ ჩემი უმანი შენთან არია-
ნო, გამამიგზავნე თორე და დაშქარს გამოგიძახებო, იმას იმას დაბა-
ლი წიგნი მოუწერა და გიორგი მეფის კაცს დუარსაბ მეფის კაციც
ახლდა და მოეხსენებინა და უმას რომ ბატონისაგან ეშინოდესო ერთ-
გულობაში გასთვლიანო, არა თუ ორგულობაშიო, და იმათ თქვენგნით
ეშინიანთო, მე რომ კიდეც დავითხოვო ათხაზეთ წავლენო, და იმე-
რითი რომ კიდეც დამირბეინოო დიმის მეტს თვენი დაშქარი გე-
რას იშოვნისო, და ამათ თავიანთ ნებით თქვენი ნახვა არ შეუძლიათო.

რა ეს ამბავი უანეს მიუვიდა და კარგა დახვდა მეფის გაგზავნილს კაცს უბძანა: მე მეფის ღუარსაბისა ვი როგორ ვიქნებიო, ჩემი შვილი და ძმა ვრისო, ნამსახურის კაცის შვილი ვრისო, მაგისი მამა და ბაბა ჩვენ სამსახურზე დახოცილანო, ეგ როგორ წამიგიდოდა მე, მაგრამ ქართველების ბრალი ვრისო და ქართველებმა არ დაუჯერესო, უანემა მეფესაც წიგნი მისწერა და შადიმან ბარათაშვილი სუფრაჯი კარგი უმა იყო მეფისა (et მეფის) ღუარსაბისა და იმასაც წიგნი მისწერა უანემა და წულოსტაც შეუკვეთა და მეფის ღუარსაბის დას ღვდას ძმასთან მოსანდო წიგნი მიაწერინა და სარუ ხოჯას ხელით იმერეთს გაგზავნეს და ერთი ამ რიგი წიგნი მეფეს გიორგის მისწერა: თუ მეფეს ღუარსაბს ჩვენი თავი არ უნდა, არც ჩვენ ეკდა გვინდა და თქვენც ბაგრატოვანი ხართო, თქვენი შვილი ალექსანდრე გამამიგზავნე და ქართლის ბატონობას მაგას მივსცემო და სარუ ხოჯას დავარიგეს, რომ მალვით ეს წიგნი მეფეს ღუარსაბს ახვენეო და თუ წამოსვლა მოინდომოს იმ წიგნს გიორგი მეფეს ნუდარ ახვენებ, რა სარუ ხოჯა მივიდა ეშმაკისებრ ტკბილისა და მაცდურის ენითა, მეფე ღუარსაბ ნახა და დის მინაწერი წიგნი მიართვა და დიდ თავიც შეაუვარა და მოახსენა: ერთს რასმე გაგენდობიო და რა ტოტხალი გარ ალარ გაგეურებიო და ნუ გამტემო, მეფემ თიტი უბრძანა, აბა როგორ იქნებაის ჩემგან შენი გატემაო, იმან მოახსენა: აბა ამაზედ მოსულვარო რომე ბატონის შვილი ალექსანდრე უანემან გიორგი მეფეს სთხოვა რომ ქართლშიგ გაბატონოს და უანეის მინაწერი წიგნი ახვენა და ასეც მოახსენა: ერთ რასმე გაგენდობ და რაც ტოტხალი გარ ალარ გაგეურები და ნუ გამტემო. მეფემ თიტი უბრძანა: აბა როგორ იქნებაის ჩემგან შენი გატემაო, როგორ იქნებაისო. აბა მაზედ მოსულვარო, რომ ბატონიშვილი ალექსანდრე უანემა გიორგი მეფეს სთხოვა რომ ქართლში გაბატონოს და უანეის მინაწერი წიგნი ახვენა და ასეც მოახსენა: რა მინახვიხარო არა გდირსვარო, მაგრა დიდ მებრალებიო და აწე თუ ეს უანეის რაყამი გიორგი მეფეს მივსტეო, არამც თქვენ დაგიჭირაო *) საბატონოთაო და თქვენც თან გაგატანოს და თქვენად უკადრისად მიგიუვანოო და თუ თქვენ ურუმში წახვალთო მეც თან გამოგყვებიო და ამ

*) om. და თავისი შვილი გაგზავნოსო.

რაუამს გამოვჩენო, მეფემ უმწვილმან ასრე უპასუხა: გერჩიოს ჩვენ უწყე მში წავიდეთო და შენ ეგ რაუამი არ გამოაჩინეო, ჩვენ რას გვარგებსო მი- გის მამწერსაო. სხვა მაგრიგის წიგნის მოწერა კიდევ შეუძლიაო, თუ სხვა რამ სასარგებლო რამე იციო ის გვირჩიეო. სარე ხოჯას მოსლვაზე შეიყარნენ მეფე გიორგი, დადიანი მანუჩარ, გურიელი ვახტანგ და გურიულს უცხო კარავი ჰქონდა რომ ხოჯასაც მოეწონა, ამაში შევი- დენ. მეფე და დადიანი დიდის გამამზეურობით ნახეს და მეფე ლუარ- საბ და ბატონი თეიმურაზც კარგა უჩვენეს თავის ტოლად და არჩი- ვეს მეფემან გიორგიმ, დადიანმა და გურიელმან რახანც აქ მოვიდაო, ამისი ავ რიგათ მოცემა არ გვეკადრებაო და ჩვენი უკადრისი იქნებაო. მეფე ლუარსაბ დადიანს ქალსა სთხოვდა და ხოჯას დაჰვატიჟეს, და ლხინი უჩვენეს და გააკვირვეს თავისი სიდიდე ბატონობა, დიდი ულუ- ფა და საჩუქარი მისცეს, ეს უპასუხეს: რომ რახანც აქ მოვიდაო, თქვენ თან არ გეკადრებაო, რომ ჩვენ ბატივი არ დაგვადვა, თავისი საბატონო არ უბოძოო, შუა წამოუვიდენ, ჩვენ კი არ შეგვიძლიაო დათხოვნა და თუ თვითონ წამოვა იმან იციო, ხოჯა შეადგა მეფეს ლუარსაბს და შადიმანს შეუყენა და თვითონც ტკბილს სიტყვას და- უწყო ლაპარაკი ხოჯამა და შადიმანც ურჩიგა არას გერჩის, შეურიგდიო, იმისის რჩევით შეურიგდა, ხოჯამ დაუწყო ლაპარაკი, რომელსაც თქვენ მიბძანებთო იმას ვეცდებიო, მეფემ უბძანა: მე ჩემს დას წიგნს მივსწე- რო და შენს ბედნიერს უენს მივსწერო, რომ უვნებლობის სათიცარი მიბოძოსო და მივალ, ვიახლებიო, თიცხლავ სარე ხოჯამ ეს ანბავი უენს მისწერა, უენს იამა და სათიცარი გაუგზავნა და თავისმა და- მაც გარგი (კარგი) და სიამედო გულის დასადები წიგნები მისწერა და ვითაც სარე ხოჯისაგან მოტყუებული შეიქნა, მეფე ლუარსაბ უმა- წვილ კაცობით წამოვიდა უენთან, უშალა დედამ, მაგრა ალარ დაი- შალა, გარდმოვიდა ზემო ქართლს, ბატონი თეიმურაზ იქივ იმერეთს დადგა და მეფის ლუარსაბის დედა დედოფალი თამარი იქივ სადი- ბარტიანოს დადგა და მეფე ლუარსაბ ზემო ქართლს მოვიდა, უენმა კაცი გაუგზანა და ტკბილი სიტყვა შეუთვალა. წამოუვანეს მეფე ლუარსაბ და მოუვანეს რუისს და უენმა რუისს მოსვლა შეიტყო და განგებ სანადირობ წამობძანდა, სრულ ერანი ხანი და სულთანი ახლ-

და და ლუარსაბ მეფეც წამოიყვანეს და წინ მოაგებეს ყანს, უკუმა ასრე დაანახვა ლუარსაბ მეფეს ვითომ მოგებივარო, შეეყარა ყანს ლუარსაბ მეფე, ცხენისაგან გარდახდუნეს და ყანისათვის აკოცნინეს და ყანმა შეიდობით მოიკითხა და მრავალი სიამელო სიტყვები უბძანა და იქით აიყარა და გორს მობძანდა და ბაშტა ხანი იქ დადგა, იქითგან აიყარა და მცხეთას წამოვიდა და დაქცევა მოინდომა მცხეთისა, მაგრამ მარა მერჯულეთ დაუშალეს და ასრე მოახსენეს: სალოცავად ღვთის სახლად აუგია, არას კაცისაგან არ დაიქცევაო და მცხეთის ხიდზე რომ მოვიდა ხმალი შემოისხნა და ფეხთ გაიხადა და ხითგან (ხიდითგან) სველ ცხოველმდი ქვეითი მოვიდა და საყდარს გარშემოუარა და შევიდა და თავისი სალოცავი პატრიარქის ტახტს წინ გაუშლევინა და იქლოცა და რაუამი უბოძა, რაც ქართლში და კახეთში მამული ჰქონდა შემოწირული. და სამი დღე დაჰყო და საამთავრო მდგომე და ჯვარი გასინჯა და მცხეთის ნაშენები დიად მოიწონა და ტფილის ქალაქს ჩამოვიდა და კახეთში რაც კაცი აეყარა ზოგი ფერიას გაგზავნეს და ზოგი მაზანდარანს, ზოგი შირაზს დაასახლა, ზოგი სხვაგან დაფანტა, ეს კახეთი აოხრებული ალექსანდრეს შვილი შვილს იესეს მისცეს და დავით ასლანიშვილი ვექილად დაუყენეს და ქართლი და იორსა და ჩერქეზს აქეთ დაუთ ხანის შვილს ბაგრატს მისცა, და თვესა აგვისტოსა წაბძანდა ყანი, წაიტანა მეფე ლუარსაბ კარგის პატივითა და მოურავიც წაიტანა ტყუბითა, ყანისა კაი უმა იყო, მოახსენა: თუ ბატონის ბაგრატის ქართლში გაბატონება გინდათო, მეფეს ლუარსაბს ამდენს პატივს ნუ სდებთო, თორემ და ამისი იმედევე (იმედივე) ექნების და ალარავინ ბატონს ბაგრატს არ მოუდგებისო და ამ ბეზდობით ბატონი ლუარსაბ ასტარაბათს გაგზავნეს, ცოტა ხანი რომ გამოვიდა ყანმა სმა დაუწყო და გამხიარულდა და მოურავს უბძანა, თუ ნუ მოგვიწყენო ამდენს წუალობას გიზამო, დიდ ბევრსაო და აქ ამდენს თეთრს მოგიტანინებო, რომ კარამდი ვერ მოიტანოო, მოატანინა თეთრის გუდები, ტახტს წინ დააწყობინა და უბრძანა გიორგი მოურავს: ადეგ რასაც აიდებდეო და ან ძალა გქონდეს ეს თეთრის გუდები აიდეო, და მივიდა ტახტის წინა დაიზოქა და გულში თქვა: თუ ცოტა ვიდო არამც თქვან თუ ძალა არა

აქსო და თუ ბევრი ავიდო ეგების ასე თქვანო, ხარბი არისო. გულში არჩევდა და თქვა: ისევ სიხარბე მიძრახხონო, ისი სჯობსო, რასაცა მი-ვერევი ავიდებო, თვითო გუდა მხარზე გარდავიგდე, ერთი თავზე დავიდე, თვითო იდდიას შევიგდეო, ერთი კბილში მივიეცო, ორი ხელში დავიჭირეო და ავდექ კარამდი მოვიტანე, და უანმა ბძანა: ნუ მოჰკლავთ მაგ ჯმუშსაო, მაგის კაცებს მიეცითო და კართან რომ მივიდა თავისი კაცები დახვდენ და იმათ მისცა და ოთხასი თუმანი გა-მოვიდა და მოურავი ისევ უანმა გვერდს დაისვა, ერთს წელიწადს უკან.

ქ ქსა. ტგ. კახთ ბატონი თეიმურაზ კახეთში ჩაიუანეს და დაი-ასე რა და უანის დაშქარზე გაიმარჯვა და ისახან გაუგდეს და ამა-ზედ მოურავმან კიდევ დრო დაიცა, უანს მოახსენა: რათგან კახთ ბა-ტონი თეიმურაზ ჩამოიუვანესო, ქართველნიც ეცდებიანო რუსეთით ნაგები შემოიტანონო და ბატონი დუარსაბ ზდვით გაუბარონო. ამ სიტუვით უმები გაჭუარეს და სხვას ქვეუანას დაუფანტეს და ბატონი დუარსაბ ქოდგალდუს გულბის ციხეში ტუვეთ გაგზავნეს, ავსა და კდდიანსა და დიად ცხელს ადგილს და შენობისაგან და გზათაგან მოშორებული ადგილი იუო და მეფე სათუთათ გაზდილი დიდის ბა-ტიევითა *) ნამეტნავათ სიცხისაგან უფრო. უანი ისეჰანს მობძანდა და მეფის ბაგრატის ჩაფარი მოვიდა და ანბავი მოიტანა, რომ იმე რელთ ზემო ქართლი დაარბიესო და ჩვენც და გვინდა იმერეთი და-გარბიოთო, ხელმწიფის ბრძანება რა იქნებაო, ეს ანბავი უანმა მოუ-რავს უბძანა, იმან ასრე მოახსენა: სანამდი დუარსაბ მეფე ცოცხალი არისო საქართველოს არ დაწუნარდებისო. კაცი გაგზავნეს მალეით მე-ფე დუარსაბ გულბის ციხეში მშვიდდის სანდოით დარჩეს და დუარ-საბ მეფის და ფათმა სულთან ბეგუმ ქ. ენის სახლთ გამოიუვანეს და და ფეიქნის ხანს მისცეს და დაშქარი გაატანეს და ბატონი თეიმურაზ კახეთით გაგზავნეს და ფეიქნის ხანი მისს ადგილს გაანბატონეს და კახ-ნი დაიფიცხეს ზოგნი ქართლსა და ზოგნი მთიებში დაიხიზნეს და ქისიუელნი და ზოგნი სხვანი ფეიქნის ხანს მიუვიდნენ და ბატონი თეიმურაზ და ზოგნი კახნი თავადნი ჯალაბობით სამცხეს მივიდნენ, ვითაც მეფეს ბაგრატზედ კახის ბატონის სახლსა მრავალი კარგი მიუძღოდა და თითონ ბატონს ბაგრატსაც კახთ გატეხა არ უნდოდა,

*) იხ. ნამეტნავად ირჯებოდა.

ქვეშ-ქვეშ ხელიც მოუმართა და არც გზა დაუწირა, ბატონმა თეიმურაზ დედოფალი ხორაშან სამცხეს დაგდო და თვითან თავისის სახლ-ტიო კაცის შვილში კოსტანტინოპოლის წავიდა და ვინცავინ ახლდა ჯიდა და მურა ცხენებსა თითო დუსმრათ ვერცხლის ნალი დაკრა და ისე შევიდა კოსტანდინოპოლის, რა ეს ნახეს აედევნენ თან საშოვრად, დიდათ გაკვირვეს და უწკობაში ჩამოართვეს, ხემწიფემ პატივი სცა და სარჩოთ გონიის სახჯახობა უბოძა და ბატონმა თეიმურაზ თავისი სახიცარი და ოხრება გასინჯვა და მოახსენა: საქართველო ოფელთვის კეისრის მორჩილი ყოფილანო და ახლა ეიზიდბაშთ გვიყმენო და ჩვენი მამული დაიჭირესო, ამას მოველით ხემწიფისაგან რომ დაშქარი მიბოძოსო, წავიდე, ჩემი მამული დავიჭიროთ და ჭონთქრის ემათ ვიყოთ. ჭონთქარმა ასრე უპასუხა: ჩვენ და ეანი ერთს რჯულზედ ვართო და თქვენ ისას რჯული გიჭირავსო, არ გვიწესებსო, რომ ქრისტიანს მაჭმადის რჯულის მჭირავზედ უშველოთო და თუ ჩვენს რჯულზედ მოხვალო, მაშინ გამრთებსო, რომ დაშქარი მოგაშველოთო. ბატონმან თეიმურაზ მოახსენა: ამდენს ამისთვის გაგისარჯებ, რომ იმათი რჯული არ დავიჭირეო, ახლა რით იქნებისო, რომ თქვენი რჯული დავიჭირომო. ეს ჭონთქარს ნამეტნავად ეწუინა და პატივიც აკლო და დიდმა ხანმა კაიარა კარზედ ადარ იხმეს და არც ჭონთქარმან ინახვინა და ბატონი თეიმურაზ ხონთქრის რისხვას ელოდა და იმისთვის თავის ჯართ უბძანა: ვისაც სამძიმარი რამე გქონდესო გაუდეთ და ოქროთ აქციეთ, რომ ჩვმს საქმეს კარგათ ვერა ვხედაო, არამც ცუდათ ამოგვწუვიტონო, აქეთ წავალო, თუ ჯარი დაგვწიონო უომრად ჩვენი დახოცა არ შეუძლიათო, თუ გავიმარჯვეთო და გავაწიეთო კარგი ღვთის წყალობა იქნებისო და თუ არა და ცხენზედ სახედოვანად მაშინც დავიხოცნებითო, ჯართ ეს ბატონის თეიმურაზის რჩევა მოიწონეს და უოველმა კაცმა საქმე მოიმარჯვეს და ბატონმა თეიმურაზ თაწმინდის (მთა...?) ბერებისაგან ვალი აიდო და ზოგიერთი სხვა მონასტრისაგანაც აიდო და მთაწმინდის ბერებმაც შეატყობინეს და სხვათაც აცნობეს, რომ თუ არ წახვალ ან მოგწამდვენო და ან დაგიჭერენო, ბატონმა თეიმურაზ ნადირობა მოიგონა და უსკუდარს გავიდა და იქიდამ გამოიპარა და წამოვიდა და მესამეს

დდეს სულთან მურად ჭონთქარს მოახსენეს ბატონი თეიმურაზ წასულაო, ფიცხლავ გზებზედ ჩაფრები გაგზავნეს და უგელგან წიგნები მისწერეს, გზები შეუკრით და ნუ გაუშვებითო, რომ წავიდესო, უოველს სათვშოში გზები შეკრა და ჯარი დაეხვედრებინა, მაგრა ქართველთ თავ-გამოჩენებულთ გზის მცველი ჯარი როგორ შეიურობდა, გაელახათ და წამოსულიუვნენ და ტოლშვიდი სამცხეს ოლითს ციხეში ჭევანდათ და ერთს ერეგნის ხანს თაბუნს სულთანს უანისაგან დავი (თავი) გამოეთხოვნა, თუ ბატონის თეიმურაზის ტოლ-შვილნი ამ ადგილს არიანო და ამათი მოსხმა შემიძლიაო, ეს უანეს იამა და მრავალი წუელობა უქნა და დასტური უბოძა, კარგი იქნებიაო, გაზათხულის ბიჩი იუო, გარდის უგავიდობა და ხოროშან დედოფალი სააბატიო კაცის შვილებიც ტოლებით ციხით დაბდა ბადში გამოვიდნენ და იმ ბახში დგებოდეს. ბატონმან დედოფალმა ბადში შუადამისას, ნახა სიზმარში გველით სავსე და უგელა მის კბენას ეზიდებოდა და ციხისაგენ გაგექცეო და გველნი უკან გამომეკიდნენო და ვერ მამეწიენესო, მე ციხეში შევედო და ზეციო ჯარი მოვიდოდა, გველები სულ დაიტაცაო, ადგეგით, ნუდარ გძინავთო, ჩვენ ციხისაგენ წავედითო, თორედა ავი რამე დაგემართებისო, წავიდნენ, შუადამე გარდასულიუო, ციხის კარზედ მივიდნენ, ციხოვანთ დამით კარი არ გაუღეს, გათენებისას უიზიდბაშნი იმ ბადს დაესხნენ, ციხოვანთ შეიტუეს და ბატონი დედოფალი თავისის მხლებლებით ციხეში შეიუვანეს და ზეიდამ თოფნი დაუშინეს და ურუმით წამოსულმან ბატონმან თეიმურაზ ზარბაზნიან ხმები გაიგონა, უბრძანა თავისს ჯართა: გისაც ცხენს შეძლება აქვსთ ჩქარათ იარეთო, რომ ეს ხმა თვრისაგი არ არისო, ციხეს მიეშველნეთო. რა ციხეს ახლო მოვიდა ეს ანბავი შეიტუო: ქართველთ იარადი მოივარგესო და თოთართ შეუტიეს და თოთარნიც კარგათ თავ გამეტებით დახვდენ და ძალ (ძალ) მიცემით იოშეს და გამარჯვება ბატონს თეიმურაზს დარჩა და სულთანიცა და მისი დაშქარიც სრულ დახოცნეს და კახთ გაემარჯვა და დედოფალი წამოვიდა, გონიას დადგა, ბატონს თეიმურაზს კახეთით ანბავი მოუვიდა, რომე დანდობილს კახთო არაგვზედანო უიზიდბაშთ თავები დაეურეგინესო და ნუდარ სდგახარო, მალ მოგეშველეო, იმანაც

ტოლ-შვილი თან წამოიტანა, გურიას მივიდა, გურიელი შამია კარგათ დახვდა, ტოტა რამ ჯარი ითხოვა, იმერეთი ჩაიარა, ამათაც ტოტა რამ ჯარი ითხოვეს, ურემნიც ახლდენ, ქართლი გაიარა, კახეთს ჩავიდა, სრულ კახნიც მოუვიდნენ და შემოეყარნეს და თვეიქნის ხანი ტოლ-შვილით ჯოთის ციხით უარაბდში მივიდა და განჯიდამე ეს ანბავი უყენს მისწერეს და უყენმან ადი უული ხან შამდუ სარდართ ქნა და ბატონს თეიმურაზს გაუძახა რომ დაჭირონ თავს მოუარეს და არაგვზედ გზები შეუკრეს და სატა გამოსასვლელი გზები იოლ შეუკრეს და მეთოთუნი ჩაუსხეს და ერანის დაშქარი და ადი უული ხან არაგვზე დადგეს, ბატონმან თეიმურაზ სახმარი ჯარი შემოიყარა და ხმა შემოუგდო, იმერეთს გადავალო, მოვიდა სიახლოეს მთაში, მაგარს ადგილს, ახლო დადგა და კაცი გამოუგზავნა ამის უფრო უენის შემტოლეს ნუ შემიქო, გზა დამანებე, ნურც ქართველთ ამოსწუველტ და ნურც უიზიდბაშთა ერთმანერთს ნუ შეახლო და ამან ასე უპასუხა, ხემწიეის ბძანება არ არისო. რომ შენ გზა დაგანებოთო, იმას ასრე შემოეთვალა: ჩემი ხვეწნა არ შემიწირეთო, მაგრა ხუალ ხლმით გავივლიო და ბაინდურ ერისთავი ქართლის მეფის ბძანებით დაშქრით ადი უული ხანთან იოლ და ბატონს თეიმურაზს თათარი ანბავს არ აკლებდა.

ამაზე ქ(ართ)ლს. ტ(ყ)დ. ადი უული ხანს მოახსენეს, რომე ბატონს თეიმურაზს უომგომსო, ხვალ ხლმით გავივლიო, ადი უული ხან უიზიდბაშთ უბრძანა: ეოველმან ცხენი და იარაღი მოიყარეთო და სალომრათ მზათ და თრთხიდად იეყვნით და სატა არაგვზედ თოხი და გამოსავლელი გზა იეოსო მეთოთუნი ჩაუსხითო და დამით უარაუდით იეყვნითო და ეცადეთ არ წაგივიდესთო, გათენებამდისინ გზები შეუკრეს და თრთხიდათ იეყვნენ და გათენებისას უიზიდბაშნი შეიკაზმნენ სალომრათ, რაზმი გაარიგეს და ბატონს თეიმურაზს მოელოდნენ და იმათი ჯარი გვიან გამოჩნდა და შორეს (შორს?) დადგნენ და ერთი კაცი ბატონს თეიმურაზს ბაინდურ ერისთავთან გამოეგზავნა, ასრე წიგნი მოეწერა: ადი უული ხანს შემახვეწეო, ბედნიერს უენს არზა მიმიწერიხო და მამეხმარიხო, ამ ჩემს ახრებულს მამულში დამსუენახო, სხვათა კარეს (მხარეს) ნუ მატარებსო, თუ არა და თქვენ ბევრნი

და ჩვენ ცოტახიო, რაგინდ სხვაგანც გაგეცალოთო მაშინც აქაც უნდა მოვიდეთო და აღარც გაგეცლებიო და აღარც შემოგებმიო, ეს ანბავი ალი უული ხანს მოახსენეს და იამა და ბაინდურ ერისთავს უთხრეს: ბატონის თეიმურაზის კაცი გაისტუმრეთ და შენც კაცი გაუგზავნეთ, რომ ორიც უმჯობესო, იმრიგი არზა უაენს მისწერონო და ჩვენც ასეთი წიგნი მოგვწერონო, რომ უაენს გაეგზავნებოდესო, ჩვენც ბედნიერს ხემწიფეს არზას მივსწერითო და შეა შემოვალთო და რაზ უაენის ბრძანება მოვიდესო ისრე ვქნათო და ლაშქარიც დაემინდა და ჩამოხდნეს და ზოგნი ძიძს მივიდნეს და ზოგნი დოტეას დადგნეს და ზოგნი ჯამად ისხდენ, რომ მისთანას დრონ უარეული დაინახეს (დაიძახეს?) მოვიდა ლაშქარიო, შეიქნა ქნარის ცემა და ძახილი, მოცხენი და ჯარჩების ძახილი, სადამდისინ ჯარი შეიერებოდა კახთ მოიტანეს, და ურდოში გამოერივნეს და ადგილ ადგილ შეიქნა ომი და თოფის სროლა, მაგრა ერთგან შეერა აღარ დაიცალეს, და თავიანთ კარავი და ქონება გაუშვეს, და ზოგნი ცხენით და ზოგნი ქვეითი გაიქცნენ, ზოგნი დაიხოცნეს, და ზოგნი წეალმან დაარჩო, და ზოგნი თბილის ქალაქს შეიხიზნეს და იმ ხანების და სულთნების კარვები და ქონება ერთბირად ბატონს თეიმურაზს დარჩა, და თვითონ ხანისა და სულთნის კარავი და მოროთულობა და ქონება ხელ შეუალად უბოძა, და საშოვარი ასრე გაიოფდა, რომ სანახევროდ წამდები არ იო, და ბატონი თეიმურაზ თვითან ალი უული ხანის კარავში ჩამოხდა, და მისი საქონელი უველა თავისთავინ დაიჭირა, ამ რიგი გამარჯვება ქართველთ არ დამართებოდათ, ბატონი ბაგრატ ავად იო და ეს ანბავები უაენს მისწერეს და ჭაკემ დაუო უაენს ბატონის ბაგრატის საშველებლად გამოეგზავნა, ველარა უშველა რა, სოფელმან მისი წესი არ დაიშალა, და ამ სოფლით ბატონი ბაგრატ მიიცვალა ბოლონისს და შეიქნა ტირილი და გლოვა სრულიად საქართველოში, და შვილი მისი იო ბატონი სვიმონ გლოვასა და შეწუხებაში, რაჟამს ესმა სიკვდილი მეფის ბაგრატისა შაჰაბაზ უაენმა, მწვეთ ეწეინა და ასე დაუმძიმდა ვითა ძმა უოფილიო, მაშინვე გამოგზავნა კაცი და სამძიმრის წიგნი, შვილს იმედის მოცემა და წუალობის ქადება წელიწადზედ შეიწუალა მეფის ბაგრატის შვილი სვიმონ, უარჩა ხან სარ-

დალი იყო, და უკუნმან თავისის ქალის ზუბელა ბეგუმის ნაშობი ასხანი უორჩი ბეგან შექნილი ჯაჭვან ბანუმ ბეგუმ ქართლის დედოფლათ გამოგზავნეს და ბატონს სვიმონს ცოლათ მოსცეს უარჩხახან და სხვა ათი თორმეტი ხანი და ერანის დაშქარი თან გამოატანა.

ქ-კსა. ტ-იდ. ქალაქს მოვიდნენ, რომელსა ეწოდება ტბილისი და ქორწილი უყვეს, იყო მღერა, ნადიმი და მეჯლიში, ბურთობა, უბახის სროლა. რა ქორწილება (et...დობა) გარდახადეს, ბძანება იყო: უკუნისა, რომე კახი კაცი გაეწყვიტა და კახეთში უიზიდბაშნი დაესახლებინა, და კიდეც ბატრონობდა ბარდის ხანი, თეიქანის ხანმა შეიყარა კახთ დაშქარი, მივიდეს მუხრანს, ადღუმი მოინდომა თორთხელდამ, ქანდამდი იქით აქეთ ჯარით გაკრეს, გაატარიან თითო თითო კახნი, აქიდამ გატარებული ასე მოკლიან ერთი მეორის სიკვდილს ვერ შეიტყობდა, ადიანის მინდორში უთოლამი უყვეს, მერმე თრეში გაურია, კახეთს თითონ ხორიას დადგა, ეს იწყინეს ქართველთ ქრისტიანთ უბრალოდ დახოცდა, და მოურავმაც ქართველთ უთხრა: უკუნს ამათთვის შათირი გამოვგზავნო, ის შათირი მე დავიჭირეო, ეს შემოუთვლიაო, კახთათვის კარგა გიქნიაო, ახლა ქართლის კაცსაც ისე უყვიო, მოურავის ბირობით ქართველნი შეიყარნენ, დაესხნეს მარტყოფში, ხორიას ხარების დამეს უიზიდბაშთა თავსა უარჩხა ხან სარდარი და უსუფხან შირვანის ხანი და სხვა ხანები და სულთნებიც მრავალი დახოცეს, ადიგსნეს საშოგრიოა ოქროთა, გერცხლითა, თვალითა მარგალიტითა, მრავლის უცხოს ნაქსოვით, ცხენ-აქლემითა და ჯარითა. ამაზედ რა მოიუკუნეს თიბათვეში კახ ბატონი თეიმურაზ მცხეთას, შეჭეიცეს ქართველთ და გაბატონეს მცხეთას ზედათ ქართლსა და კახეთსა, და თავისი ქალი დარეჯან ბატონმა თეიმურაზ ზურაბ ერისთავს მისცა, ბატონი სვიმონ ტბილისსა იჯდა სომხითსა და საბარათაშვილოს ბატრონობდა, იმ ჟამში ბედნიერმა უკუნმა თავისი ტახტის ისპასანის მოურობა დაუთ ხანის შვილს რუსტომს უულარ ადასს უბოძა, დიდ სიდიდე მოემატა, ამასობაშია მოვიდა ბძანება: დვთისა და შაჰაბაზ უკუნმა ტახტი დაცალა და ამ სოფლით მიიცვალა.

ქ-კსა. ტ-კ. მაზანდარის ქვეყანას ომრათს რომ უკუნის სასახლე არის, და რუსტომ ხან იყო, დაუთხანის ნაბიჭვარი, ისპასანს უკუნის

შვილები და შვილის შვილები იქ იყვნენ, მრავალ ჯერ ქნილიყო ნათ ჯამშია ხემწიფეთ მიცვალებაზედ, და ერთმანერთი გაეწუვიტა, და მრავალი სისხლი დადგრილიყო, რომლომ ხან ძალითა და შეხვეწნითა მდგომისათა გასინჯა საქმე, შვილიცა იყო უანისა, მაგრამე თავად თვალ დამწვარ იყო, სინათლე ჭქონდა, მაგრამე უფრო სი შვილი იყო, და იად (დიად) კი თვალად და ტანად შვენიერი ხელმწიფობა ამას შეფერებოდა, გამოიყვანა და ტახტზე დასვა, და მიულოცა ხელმწიფობა შაჰ სეფი უანსა, აკვრევინა ქანარა და ნადარა, მისწერა შორსა და ახლოს ბრძანება: თუ მოდითო და თაყვანის ეცით. მოვიდეს უოველის აღგილიდამე ხანები და სულთანები, მიულოცევდენ ხელმწიფობასა და აურიდენ თვალ მარგალიტსა, წდამდისინ აღიდეს და მოეწონა უოველთა მნახველთა, თქვეს და აქეს: არ არისო ქვეყანათა ზედა ამისი მგზავსიო! გააკვირვა უოველი სჯული და სულ ლხინითა, ნადირობითა, გასეშითა და გაისმა ქება სიკეთისა უოელთა ქვეყანათა ზედა, ამ დროს წამოეწია მეფის ბაგრატის შვილი ბატონი სვიმონ, და კახს ბატონს ქართლი წაართო, და კახი ბატონი თავის ადგილს იყო, იმავ წელიწადს ამდონი ისარჯა კახმა ბატონმა თეიმურაზ, თავისი ქალი და სიძე, ერისთავი ზურაბ და მისივ უმა ჩერქეზი გიორგი მოდალატეთ შეუუენა, და მძინარე ბატონი სვიმონ ცხვილოს დააკვლევინა, ქართლს ბატონად სომხითი და სპბარათიანი დაიჭირა, რა გაიგონა შაჰ სეფი უანმა მწველ იწუინა, კახს ბატონს გაუწურა.

ქორონიკონსა. ტ^კგ. დაუთ ხანის შვილს უულარ ადას, რომლომს მოსცეს ქართლი, გამოატანა უიზილბაშთ სარდალი ბატონის ბაგრატის სახლთ უხუცესი სჭაკაძე ბეუანის შვილი რომლომ ხან, და მრავალი დაშქარი კიდევ რომლომ მეფემ, რომელიც თავადიშვილი და აზნაურშვილი უანს სთხოვა, უბოძა და თან წამოასხა თავათ ბეუან ამილახვარი, ზაალ ქსნის ერისთავი, თვალდამწრიშვილი დავით, თაგისის შვილებითა, ფავნელიშვილი ბახუტა მისი განუოფი, რომ მაჩაბელი, თამაზ ციციშვილი, ჴაჴუნა თურმანიძე, თურმან იმერელი, ბოქაულთ უხუცი (უხუცესი?), თეიმურაზ ბარათაშვილი, სასანბეგ და მელქისადეგ სომხითის მელიქი, ათაბეგ და მისნი ძმანი, თან გამოჰყვნენ და წამოვიდნენ და რეგაზ ფავნელიშვილი წინ გაისტუმრეს,

და სომხითის მელიქმა ქართლის თავადსთ (თავადთა?) წიგნები მისწერა: ისრე რომე უაენშახ თქვენი მოსაწერი სახვეწარი შეგიწერათ და თქვენის მემკვიდრის ბატონის დაუთ ხანის შვილს მეფეს როსტომს უბოძა, და თავრიზის ბატონის როსტომ ხან სარდართა, და ერანის დაშქარი თან გამოგვატანეს, და მდთის შეწევნითა შემოდგომამდისინ ჩვენც მოსულნი ვართ, ბატონი თეიმურაზ სისფურცლეს იდგა, და ისრე რიგათ მოახსენეს, რომ რევაზც და წიგნებიც ბატონს თეიმურაზს ხელში ჩაუგდეს, რა ეს წიგნები წაიკითხეს, ვისთანაც ეწერა, ამ წიგნების ანბავი კახთ უველას შეატყობინეს, თუ ამ რიგი წიგნები ხელში ჩაუვარდაო, ამ ამბაზედ საქართველოს დაშქარი მოიხმო, თუ ეიზიდბაშთ წინ დავხვდებიო, ადრევინ ულაშქრა ერთის იოთამ ამილახვრის მეტმან, როსტომ მეფე და ერანის დაშქარი ახლოს მოსრულ იუენს, ომი გედრ გაბედეს, სისფურცლიდამ აიუარნეს, თეზს მივიდნენ, და ქართველნი არც თეიმურაზს მიუდგნენ, იმერელთ მოშველება დაჰპირეს, ამისთანას დროს ლეკნ დადიანი დისის (თვისის?) დაშქრით ჩამოსდგომოდა, ამიტომ გედრც ისინი მოუშველნენ, და თათრის დაშქარიც აღარაუალს მოსრულიუო, და ბარათიანი და სომხითიანი მისვლოდენ, ბატონი თეიმურაზ ზემო ქართლს მივიდა, როსტომ მეფე ქალაქში შევიდა და უთრახი ერთი ქართლის თავადთაგან წიგნი და კაცი მიაგებეს, რა ბატონის თეიმურაზის ულაშქრობა იცნეს, ქალაქით ორი ათასი ცხენ კეთილი კარგნი კაცნი გაუძახეს, რომ ზემო ქართლს თავს დაესხან, ამათაც შეიტუეს და ცოლ-შვილი და ბარგი წინ გაისტუმრეს, ხერანგზე და თვითონ უკან ჩამოუდგეს, და მდევარიც დაღალულ იუენს, და უთრახი ერთი ცხენი დაგრდნოდათ ზოგი ვინმე მოსწეოდა, ომს დარიდებოდენ, ცოტა რამე უკან დაგარდნილი ბარგი და კაცი დაეჭირათ და გორს მოვიდნენ, და როსტომ მეფე და როსტომ ხან სარდარი და ერანის დაშქარი დაუეს და ოც დღეზე გორის ციხე აგეს, და გათავეს და მუსლებეგ მინაბაში მესხი და მისი თაბუნხი მაზანდარის მეთოთეები მაშიგ დაუენეს.

ქართველნი სრულ მოუვიდნენ ციცის შვილის თარსადანის მეტი და ის იმისთვის ვერ მოვიდა, რომ სარდლის სახლზედა ძალი და უსამართლო მოუძღოდა, იმისგან ერიდებოდა სარდარმან საკაძემ (et

სჯ...) და როსტომ ხან დაშქარი გაუძახა, სატიანთ დაარბევდეს ეს როსტომ მეფემ უწუინა, და ასრე კაცი მიუგზავნა სარდარსა და შეუთვალა: თავათ საქართველო ახარებული არისო და რაც მორხომიდა იმასაც თქვენ მიახარებთო, მე ამ ქვეყანას რისდა ბატონი ვიქნებიო? ამ საქმეზედ სიტყვით დამდურდეს და ორთავე უანს არზა მისწერეს, უანით ბრძანება მოუვიდა, სარდარი განზედ წავიდესო, და შირვანის ბეგლარ ბეგი როსტომ მეფესთან იყვანეო, ბრძანება გათავეს, და რა სარდარი დაბრუნდა, ციცისშვილი თვრისდანც, და ან სხვანი რომ არ მოსულიყვნენ, უგულანი მოუვიდნენ, ამავ წელიწადს ლეკან დადიანს დაემოყვრა, და ქართლი სდედოფლოთ (ქაოი?) სთხოვს და მანც მისცა მარიამ დედოფალი, და ამავ წელიწადს ქორწილი მოინდომა როსტომ მეფემა, და გზა არ დანება. იმერელმა მეფემ გიორგიმ შეიყარა აქათ მეფემ როსტომ და მივიდა სამცხის, ოცხეს დადგა, იქით წამოვიდნენ, დადიანი შეურიათ (შეურიდა) და წამოიყვანა და წინ გარდაუდგა, მეფე გიორგი შეიბნენ და გაემარჯვა დადიანსა და დარჩა ხელთ მეფე გიორგი. მეფე როსტომიც ჩამოვიდა კაკას ხიდს იმერეთშია, და მობძანდა ბატონი დადიანი, შეიყარნენ, გაიხარეს ერთმანერთის ნახვითა, ლხინითა და განსვენებითა, წაბძანდა იქით დადიანი და წამოვიდა მეფე როსტომ მხიარული *), ჩამოიარეს და მოვიდა ტფილისს, ქორწილი გარდიხადა. იყო...

როსტომ მეფე სურამს იდგა, იქიდამე დათუნა ერისთავი წამოუვიდა, იმისი შიშით რომ მის ძმას ზურაბს ერისთავს როსტომ მეფის ძმისწული მეფე სვიმონ მოეკლა, და ზოგს თავადთ ქრისტიანობისათვის მეფის თეიმურაზისა ერჩივნათ, და უთხრეს: დათუნა ერისთავსა, რომე როსტომ მეფე მოგეკლვასო, შეშინეს და საერისთოს წავიდა, იქიდამ ბატონს თეიმურაზს გარდმოსდგა შეიბატონა, ვითაც ბატონს თეიმურაზს მისი ძმა ზურაბ ერისთავი მოეკლა, ამისთვის მოტუუება ეგონა და არ ენდო, ეს ამბები როსტომ მეფემ შეიტყო და დიდის დაშქრით მუხრანს მივიდა და თათუნა ერისთავი მოციქულებით მოინდო, და ეანთან გაგზავნა მოინდომა, და იარა-

*) ом. იმერეთი.

დის შემოსხნას, შეაბატიჟეს და იმან იარადი არ შემოისხნა, და ძალით შემოსხნა გაუბედეს, წაიკრა კანჯარს ხელი, ზოგი მოკლა, ზოგი დაჭრა, ეს მეფეს მოახსენეს, ბრძანება იქნა: დაუშინეთო, დათუნა ერისთავი მოკლეს, თავის ბიძაშვილს აბატივა (აჭაბატივა) და სასამართლოსარო ისრევ იოთამს მისცა, და ვითაც იესეს ერისთავსა მრავალი ჯავრიც იხსომდა, და მესისხლეც იყო თავად თავისი ძმა შანშე, და მისი ცოლი მოეკლა და შანშეს ცოლი მეფის დისწული იყო, და ზაალ ერისთავიც ამის ბატონობაშიგ მოეკლა, და ადარ შემოირიგა, იმასაც დრო ადარ სადით ჭქონდა, უანთან წავიდა, უანმა დიდი პატივი მისცა, მეჭმანდარი დაუანა და კარგი ულუფა გაუჩინა, და მეჯდისში საჯდომადად (—მად) ადგა უბოძეს, და ეოგელს მეჯდისში დაჭბატიჟებდიან და ვითაცამ იასეს ერისთავს პატრონი ამიდახვარი მოეკლათ, და იმ ამიდახორის ორი შვილი პატა და იოთამ უანს ახლდენ, და იესეს საკლავათ დრო ეძებდენ.

ქ(ე)ს. ტ(ე)კდ. სულთან მურად ჭონთქარი მოვიდა, ერევანი აიდო და დაბრუნდა, და მერგეს თვეზედ შაჭსეთი უანი მოუხდა, ისრევ ერევანი წაართო, იმ დროს რუსტამ მეფე მიუხდა, სამცხის ქვეყანა დაარბია, და მრავალი ნაშოვარი ქნეს, ეს შაჭსეთი უანს იამა და ორი ათასის ნადგი ჯინრი უბოძა, და უანი ადრბიჯანით ისპაანს ჩავიდა, მეფე გორს იდგა, ციციშვილი ნოდარ და ქსნის ერისთავი იესე კარალეთზედ ციდობდენ, არაგვის ერისთავი ზაალ ნოდარს მიუდგა, და იოთამ ამიდახვარი ქსნის ერისთავს მიუდგა, და ქსნის ერისთავი და ამიდახვარი დაშქრით გორ ზევით ჯალაში იდგნენ, და ნოდარ თავისს დაშქრით მტკვრის ბირს იდგა გორ ქვეითა და ჯერ არაგვის ერისთავის დაშქარი არ დაძრულიყო, ამათი დაშქრიანობა რუსტამ მეფემ იწუინა, და უწინდელიც მრავალი ჯავრი ჭქონდა, და ქსნის ერისთავსა და ამიდახვარს ცოლ-შვილი გორის ციხეში შეუგზავნა, კარალეთი ნოდარს უბოძა, და დაშქარი იხმო, უოლგნით ერისთავისა და ამიდახორის წახდენა მოინდომა, იმათც რა ეს შეიტყეს, ახალგორს მეფემ ერისთობა ელისბარს და ამიდახრობა ბეჟანს უბოძა, და ამასობაში იმათც უფრო ერთი უმანი წამოუვიდეს, მეფემ გორ (გორს?) დაშქარი შეიყარა, საამიდახრობაზე და საერისთოზე გაიდაშ-

ქრა, და მეფე რეხის ხევს მიგიდა, ისინი კახეთს ჩავიდნენ, და მეფემ ცხვილთასის ციხე დააქცევინა, ისრევ გორს მოვიდა, ერისთავი და ამილახვარი კახეთით ბატონს დედოფალს სახვეწარი წიგნი მისწერეს, და ცოლ-შვილი სთხოვეს და მეფემაც ბატონს დედოფალს აბატია, და დიდის პატივით და ჯარით კახეთს ჩაუგზავნა, და ორნივ ბატონს თეიმურაზს ახლდენ, ვითაც იოთამ ამილახორის დედა რუსტომ მეფის ბიძის კონსტანდის ქალი იყო, და იმერეთში ჯიჯავაძეს ედგა და იქიდამე კარგის ფეშქაშით მეფესთან მოვიდა, და შვილის შენატკიცების შემოხვეწა, ვითაც რუსტომ მეფე მოწყალის გუნებისა იყო, და თავის ბიძაშვილს აბატია.

ამავე დროს იყო კახი ბატონი იმერეთს და კახეთში ჩამოვიდა, მთის გზიდამე მრავალს ადგილს მეფე რუსტომის თავს დასხმა და დალატი მოინდომა.

ქ. კ. ტლგ. მეფე რუსტომ გადანამც მეფე სვიმონის სისხლს ითხოვდა, და ქვეყანას ურბევდა, და ბევრი ავი საქმე უყვეს, ბოლოს შემოვიდნენ შუა პატრიარქი, მიტროპოლიტ-ეთისკოპოზნი, ერისთავები და თავადები და დანდობის საქმეს შემოუხვეწა, თუ ორს წლამდინ ერთმანერთი დაინდეთო და მას უკან გასამართლდითო, და რაც სამართალმან გაჩინოს ბატონის სვიმონის სისხლი იმ გვარად მოიკითხეთო. დაუდგა კახმა ბატონმა თეიმურაზ სანდოთ საფიცარით სოფელი გავაზი, და სოფელი ხაშის ხევი, ქართლის თავადის შვილებს გლეხების მოცემას დაჰპირდა, რუსტომ მეფემ რომელიც საფიცარი მოსცა და ან პირობა და ფიცი უყველა გაუთავა, და კახმა ბატონმა რაც პირობა მოგვცა არც ერთი არ გაუთავა, ამაზედ აიშალნენ, აქათ მეფე რუსტომ შეაყარა და იქით კახი ბატონი, ქისიყისაკენ თათრები და უაზახის ხანი ჯამალხან უჩინა, კახი ბატონი თიანეთს მისულიყო, და მეფე რუსტომ იქით წავიდა, და მცხეთას მივიდა, და შემოუარა სვეტს ცხოველს და ითხოვა შეწევნა. არაგვის პირი შეიარა და თიანეთს მიუხდა. კურთხეულ ხარ ძლიერო და უძლეველო უოლის მბურობელო ღმერთო, რომე სიდიდე და სამართალი შენ უოველს კაცს დაანახვე, შეიბნეს და გაემარჯვა მეფე რუსტომს.

ქ. კ. ტ. ლგ. დროშა ქანარა და ნაღარა გაგდებინა სახლთ უხუ-

ცესი რეგაზ და მრავალი საბატიო (საბა...) კაცის შვილები სხვა ქალაქებს, და გაქცეს ბატონი თეიმურაზ, უკან მიჰყვნენ და გრემს შეიყვიდა, რომ ტომ მეფე სრულიად კახნი ჯალაბობრივ იქ იდგნენ, თვითონ ბატონი თეიმურაზ უოვლგნით ხელმოდებული იქით ბატონის თეიმურაზის შვილი დავით და ჩვენგან გაგზავნილნი დაშქარი ჯალაბნი შეურიდიყვნენ, შებმულიყვნენ ქისიეის ბოლოსა, ძველ ანაგს, და თათრებს გამარჯვებოდა და ბატონის შვილი დავით იქ მოეკლათ და მრავალი საბატიო (საბა...) კაცის შვილი დაეხოცათ, მეფე რომ ტომ გრემს იდგა, მეექვსეს დღეს ეს ანბავიც მოვიდა, და კახნიც მოუვიდნენ, ბატონს თეიმურაზს მეფის გიორგის ქალი ედგა, ბატონს თეიმურაზს დონე უოვლგნით მოელო, ადარ სითმე მშვილი, და ადარც სახიზარი და ადგილი და ადარც წასასვლელი გზა და არც დასაძრავათ ცხენ ჯორი ადარა ჰქონდა-რა, და უფრო ერთი კახი კაცნი ქართველს ბატონს მისვლოდენ, და ბატონის თეიმურაზის დაჭირვასაც ჭვირდებოდენ, და მეფეს არ უნდოდა იმისი დაჭირვა და არც უმადლიდა იმის ორგულობასა, და მეფემ ბძანა: მის დღეში ამ რიგი მუხანათობა კახთ არ ექნათო, რომ ახლა ქნესო, ეს ანბავები ბატონს თეიმურაზს მოახსენეს, და იმანც დედოფალსა, შვილისათვის ნადვილით სავსესა მოახსენა: მეფე ბიძაშვილია თქვენიო, მიდი, ახლო, შვილისასაც შეეხვეწე არ მოგიკლასო და ჩვენი შენატოდებიც ეგების კაპტიოსო, და ამას უკან, ვითაც უმა გვიმსახურესო და თუ ესები არა ქნასო, ამდენი ცხენი და ჯორი გვათხოვნესო, რომე იმერეთამდის მივიდეთო. წამოვიდა დედოფალი და კათალიკოზი და ბატონის შვილი დუარსაბ და ვინც ეფისკოპოზები გზას იყვნენ მიეგებნენ, მეფემ თვრეშთ უხუცესს უბძანა: ჩემს სიახლოს კარგს ადგს კარვები დაუდგმევინეო და კარეშემო თეჯირები მოუვლებინეო, ვინც აქეთ ჯარი იდგეს აჭყარეთ, რომ დედოფალი მობრძანდებისო, კარვები დადგეს, და დედოფალი მობრძანდა, და ცხენითვა ჩამოხდა, და მეფემ უადღა (ჭადაგა?) ქნა.

ბატონის შვილის დავითის სიკვდილი არავინა თქვასო, დედოფალი მეფის კარავში მობძანდა, და მარჯვნივ პატრიარქი უდგა და მარცხნივ ბატონის შვილი. დუარსაბ ნელად მოვიდნენ, მეფე კარავის

წინ მიეგება და დედოფალი ტირილით მეფეს უვსებს მოკითხვას, ძმას გეხვეწებიო, თუ ერთი წვეთი სისხლი გვაპატიეო, შენს სიძეს ეზა დასნებეო, მეფემ პატივი სცა და დაბლა არ დაუშვა, და ერთმანერთს მოეხვივნენ, შეექნა ორთავ ტირილი. ცოტას ხანს ერთგან იყვნენ, მერმე დედოფალი თავის კარავში მიიძახდა, მეფემ დორის ხანი ისაზ ხან იხმო და შეკითხა, დედოფალი სახვეწრათ მოსულაო და ამისი პასუხი რაგორ სჯობიაო? ამისი პატივის დება ჩემიც პატივის დება არისო, და ჩემი ბიძაშვილიაო, და სპარსთველის ბატონებს, რომელსაც გასწერებიაო, ან დედით შეხვეწიაო, ან დედოფლითაო და ბატონს თეიმურაზს სპარსთველის წესი გაუთავებიაო, აწ ჩვენ რას გამოგვირჩეო და ან რა გვმართებსო, მერმე ამან მოახსენა: ერანით ასი ათასი კაცი ნამეტანი ამ კახეთში ამოწუვეტილან, და ხემწიფენი მრავალს გარჯილან და ამ რიგი გამარჯვება არვის უქნია, მაშ შენის სიმართლისათვის ღმერთმან ეს გამარჯვება მოგცაო, და აქ თვითან დაუმარცხდიო, და ქვეით შვილი მოუკლესო, და დედოფალი შემოგხვეწაო, უარია ნებით დასნებინეო, და სხვას დაესხნენ, დავბრუნდეთო. ამისი რჩევა მეფეს მოეწონა, და კიდეც ისრე უნდოდა, ამასობაში ვინც ბატონის თეიმურაზის წახდენაში ერიენეს, იმათ მეფეს მოახსენეს, ამას წინათ რომ ბატონის თეიმურაზის შვილი არ მოგეკლათო, არ მოგასვენათო. აწ რომ შვილი შეუკვლევინეო, შენ რადას მოგასვენებსო, და ეგებინ ამისი არ გაგდება უკუნმაც გიწუინოსო, დედოფალი ამდენს პატივსა სჯერაო, რომე ცხენი და ჯორი ათხოვოო, და უზიანოთ დიხით იმერითს გაგზავნოო. მეფის გული მოწუალება ამ სიტუვით მოშალეს, დედოფალი მოატუუს (მოატუუს), რომე მეფეს თქვენის შვილის არ მოკვლასა და თქვენს უზიანოთ იმერეთს გარდასვლას შეუხვეწნიათო, მეორეს დღეს მეფე დედოფლის სანახავათ (სან...) წავიდა, დედოფალი შემოხვეწა, ბიძის თქვენის მეფის სვიმონისაგანაო და ბატონის დეგანისაგანო ჩემი დათუნას მეტი არავინ დარჩომილაო, და იმასაც დიდი ხანია თქვენი გვერთს ხლება უნდოდაო, და ვითაც მის მეტი არა გვყვანდაო, ჩვენ არ გამოუშვიათო, და ვი დღეს მისსაო, ახლა თათარი დაურჩენიაო და უკანთან გაუგზავნიათო.

იმაზედ მამეხმარეო, რომ იმას უშველოს რამეო, და მეფემ ამქვეყნიური დაუდგა და მოახსენა: რომელის ჩვენის ხელით გამოგაო მოგვხმარებითო, და ის ასეთი კარი არისო, რომ სიკეთის მეტი არა დაგველდება რაო, მაგრა თქვენ მებრალებითო, რომ შეურამდის ტირილით გაირჯებითო, მოახსენა: რაც შეგცოდეთო, მგონ მაგვარი ჩვენ გარდაგვხდაო, და თუ ამდენს ბატივს დამდებო, რომ ამ სიბერის დროს ჩვენს სოფლავს არ მოგვაშორებო, ნახვირის ადგილი თქვენ იქონიეთო და ალავერდის გარეშემოთ დაგვარჩინეთო, დმერთი დაგიმადლებსო, და ქვეყანა მოგიწონებსო. მეფემ მოახსენა, რომელსაც ბძანებთო მე თქვენთვის არ მშურსო, მაგრა თქვენი შვილის დაჭირვა და თქვენი ამ რიგი დამარცხება უკვნს მოხსენებია, და არამც ხემწიფის ბძანება მოვიდესო, თუ ბატონი თეიმურაზ თავისის ცოლ-შვილით კარზედ გამოგზავნეთო. არ უფრო სამის დღეშიოდ მოითხრებითო, დედოფალმა მოახსენა, მაშ ამდენი წუალობა მიუყვიო, რომ ამდენი ჯორი და ცხენი გვათხოვეთო, რომ იმერეთს გარდავიდეთო. მეფემ უკუაი ათხოვა, სახუქვარი მიართვა, ბატრიარქი ქრისტეფორე ურდუბეგაშვილი სამცხეთოს დაშქრით თან გაატანა და ბრძანა: ვისცა უნდოდესო კახნი თან გაჰყვენონო, ზოგნი ცოლ-შვილით თან გაჰყვანენ და სხვა უფროსი ერთი მეფესთან მოვიდნენ, და ბატონმა თეიმურაზ ქართლი აიარა და იმერეთს მივიდა, კახნი დარბაისელნი ერთგულობაზედ შეითვიცა, და კახეთი ნასიხლათ დაიჭირა, უკუნს ბატონის შვილის დავითის და სხვა კახთ დარბაისელთ თავი და ბატონის თეიმურაზის დროშა ბახუტა ჭუსეინ ბეგის შვილი ელისბარ ბეგ დავითის შვილის ხელითა გაუგზავნა. და უანდჭარის ასდებათ მივიდა, უკუნი ესები შაჰთამას წინ დახვედრეს, სამი სოფელი განჯაში ელისბარ ბეგს უბოძა და მურასა თაჯი, თომარი მურასა, ხმალი და ოქროთ შეკაზმული ცხენი რუსტამ მეფეს და ქართველთ ხალათები, კახეთიც რუსტამ მეფეს უბოძა, უკუნმა იმერეთს მივიდა, ბატონი თეიმურაზ ალექსანდრე მეფემ უწინ გუნათელი და სააბატოს (საეპატოს?) კაცის შვილნი მიაგებეს, უველგან ნუზღი მზას დახვედრეს და ჩხარს მიიყვანეს, ბატონი თეიმურაზ და ხორაშან დედოფალი, იქითგან დარჯან დედოფალი და მეფე ალექსანდრე მოვიდნენ, დარ-

ბაისელნი და დარბაისელის ცოლები უველანი იქ შეიყარნეს, და ტონიშვილი დავით იქ გაიმყდავნეს, შეიქნა დიდი ტირილი და გლეხ.

ქ-ს. ტ-ლე. შაჰ აბაზ უანმა უანდაჰარი ინდოეთის ხელმწიფეს წაართვა და მეჰრაბ ხანს უბოძა და თვითან მაშათს მობძანდა, მეორეთ ზავეულ ინდოეთის ხელმწიფის შვილი დიდის დაშქრით შემოადგა და მრავალი ომი იქნა, და მეჰრაბ ხან ციხეში მამკვდარიეო, მაგრამ მაშინც ციხე ვერ აიღეს, ცუდათ დაბრუნდეს, მეორეს წელიწადს უანდაჰარი ომთრ ხანს მისცეს (მისცეს) და ინდოეთის ხელმწიფის შვილი დარაბუქუ უანდაჰარს შემოადგა, და თავისი როსტომ ხან დექნი უალი ბიხტაზედ გამოგზავნა, და შაჰაბაზ უანმან სარდრობა მურთუზა ული ხანს მისცა და ერანის დაშქარი თან გაატანა, და დაუძახა ვითაც დაშქრის სიმრავლე უანდაჰარზედ დარჩომიდიეო, და აქ დაშქარი ტოტა ეგონა, სხვა დაშქარი აღარ მოიცდა, მიუხდა, გამარჯვება ინდოელთ დარჩა, მაგრამ ციხე კი ვერ აიღეს, ცუდათ გაბრუნდენ, აბაშალნენ, მათაც შიგნით თემი და მამაშვილები აუშალნეს, ავრენგიზ ერქვა, იმას მამა ხელმწიფეთ ჰყვანდა, დაიკვირა და დატუქვა და ძმები დახოცა, და თვითან გახელმწიფდა და თემი აერია, და საუანდაჰროთ ველარ მოიცალა, ბატონის შვილს ქორწილი უყვეს, და გილანით ენდრონიკაშვილის ადამ სულთნის ქალი თამარი მოჰგვარეს, მეორეს წელს, გაზაფხულისას, მეფემ დედოფლიანთ კახეთის დავდა მოინდომა, წიგნი მისწერეს, ქართლის თავადთა წავიდნენ და დილოს მიბძანდა, და ჯერ იქ თოფხი იდგა, ციცი ქარიც ქრიდა, აქით სიმაგრეზედ მიბძანდა, სამ გორი ინადირა და სათისჭალაში დადგა, იქით აიყარა და საგარეჯო და სახერქეზო ჩაისეირნა და იქით ბეყან ბადი ინადირა, მაგარის მივიდა და იქიდამე კარცლა და შირაქები ინადირა და ბაშინჯად ზეგით აღაზნის პირს ჩამოხდა, სამს დღეს იქ დადგა, მესამეს დღეს წინა მინდორი ინადირა, და იქიც ბეგრი მოკლეს, ამ ორთავ სანადიროში ათას ხუთასის ნადირისა ზოგი ტანი თავი ზედ ბმული მოართვეს, იქით ბეჭდის ფონზედ მივიდა და იქ ჩალული დაედგმევინა, იმაში დაადგინეს და იქ დორი და ხოხობი მრავალი ინადირეს, იქიდამე აიყარა, გადმა მხარი შეიარა, და გრემს მიბძანდა და იქიდგან ალონს მიბძანდა, სუდრიონიც ხახა და აიყარა, ალავერდს მი-

ბძანდა, ალავერდის სუდარი ბატონის თეიმურაზის დროში დაქსა-
დიო, და ახლა მეფე აშენებინებდა. და იქიდამ აიყარა და შავშას
მობძანდა და იქითგან ჩამოიარეს და ქარაქს (ქალაქს) მობძანდა, იმე-
რელი ბატონის შვილის მამუკას ნიშანი მოუვიდა, დევან დადიანს
ტუგელ ჭოლოდა, თვალები დაეწვა და იმაზე მამკვდარიო. მეფემ
ალექსანდრემ დაჭბატიჟა და წაიყვანა ურდუბეკაშვილი ბატრიარქი ქრის-
ტეფორე, მუხრანი ბატონიშვილი, მთავარ ეფისკოპოზი დომენტი,
თამთაქისშვილი მროველი, იესე და ზოგიერთნი კიდე ეფისკოპოზნი,
ყამი აწირვინეს, ნიშანი და სწირავი მრავალი აწუქეს და გამოისტუმ-
რეს. აგრეთვე ბატონმა თეიმურაზ და ხორაშან დედოფალმან ყამი
აწირვინეს, მრავალი აწუქეს და გამოისტუმრეს. მეფემ როსტომ და-
ბედაზედ გატეხილი ხიდი ააშენა ქვითკირის კამრით კარგი და მგზავრთ
სადგურათ ქარვან სრა და საჭმლის სამოვნელათ სოფელი აეკოთ, რომ
მგზავრი არ გაისარჯოს, იმათბის გასასინჯავათ მიბძანდა, იქ გაყმა კა-
ცებმან ბატონის შვილს ზუარსაბს მეფე ხუთს ექვსს დღეს აქეთ არ
აიურებაო, კარგია, გადმა გავიდეთ, და ჭალა ვინადირთოთო. უმაწვილი
კაცი იყო, იმასაც იამა და მეფესაც დასტური სთხოვეს და გადმა გა-
ვიდენ, ჭალას ნადირობა დაიწყეს, დორნი გაჩხნდენ, კარებზედ თო-
ფის და ისრის სროლა შეიქნა, ადგილ უადგილოსა და ბატონის
შვილს ზუარსაბს ძაძუსთან თოფი ჰკრეს და ზურგში გაუგდებინეს,
შეიქნა ტირილი და კივილი (უივილი?) და ნადირობა მოიშალა. და
მეფეს ჩაფარი გაუგზავნეს და ეს ამბავი აცნობეს.

მეფემ ფიცხლავ ელიზბარ ბოქაულთ უხუცესი ამავ ბატონის
შვილის დედის ძმა ჩაფრათ გაისტუმრა, და ჯარა (ჯარი) თან გაატა-
ნა და თვითანაც ცხენს შეჯდა და წაბძანდა, ცოცხალს მიუსწრა და
მეფეც ცხენით გარდმოხდა, შეევდა კარავშია, ბატონის შვილმა რა
მეფე ნახა, წამოიზიდა თუ ფეხს წამოუდგეს, დონე ადარ შერჩომო-
და, გედარ წამოატანა, მეფემ ქუდი გარდადო და თავს ცემით მტი-
რალი გვერდს მოუჯდა და გამოჰკითხა, თუ როგორ მოხდა, ან მკვდე-
ლი იცან თუ არაო? ბატონის შვილმან მოახსენა: თუ მოგრჩიო, ჩემს
მკვდელს მე ვიპოვნიო და თუ არ მოგრჩიო, თქვენი თავი კარგათ
იყოსო, რომელის გეხრიანებოდეს თქვენ ისი ქნიოთო, იმ მეორეს

დამესაც შუა დამემდის ტოტხად იყო და მას უკან მიიცვალა, შეიქნა ეოველს კარავში თავს ტემა და ტირიდი, ვისაც უხარდა ის უფრო ტირდა, არ შეტუობისთვი, დიდა გაოენდა, თათართ თავიანთ წესით დროშები გაშალეს, მოდამ მუსაფის კითხვით ხმანი ადამაღდეს, ავდაბრის გზით მიასვენეს, მერმე დედოფალმან იტირა, ზოგმა ერთმა ქართველთაცა და მერმე მკვდარი არდაველს გაისტუმრეს სრულ ქალაქის დროშა ადამით წინ მიეგებნეა და კარგის პატივით მიწას მიაბარეს და მეფემ ეს ანბავი უანს მისწერა, ვითაც უანდაჭრზედ დაშქრობა იყო, ადარას გამეკიდნეს, ამის მეტსა, რომ ბარათაშვილს შიოშს ათქმევინეს გზის დასაკრგავათ თუ სითკენაც თუმანის შვილი ბაინდურ იყო, ბატონის შვილს თოფი იქითა ჭერეს, ეს სამეფოთ გასადეს და ბაინდურ აშორო თქვა: ქართველნი და ბატონი დედოფალი შიოშს მიუდგნენ და თათარნი და სომეხნი ბაინდურს მიუდგნენ, და მოახსენეს: ამ რიგი სამართალი უხდომოთ არ იქნება. დასჯენეს, რომ ორთავ მოძღვარი დაიწირონ და იდოტონო, ბაემანი დადგან და ბაემანზედ ომს მოვიდნენ, ესეები ქნეს და ომს მოვიდნეს, მეფის სასახლის ბირდაბირ, მტკვარს გადმა, სომარი გაჩინეს, რომე უუდგნით ჯარი უმზერდეს, ბაინდურ და შიოშ ორნივ შეიკაზმნენ ჯაჭვითა, და იარადითა, შუბი და ფარი აიდეს, და ცხენს შესხდეს, და გადმა გავიდნეს, მეფემ ექვსი იასაული ომის ადგილს უჩინა და ბძანა ციხის კარები დაუგდეს, რომე კაცი არ წავიდეს, არ მოვიდესო, მაგრამ ორნივ მოშორვებით იდგნენ. გამოდმიდამ დაუძახეს: კარგი დრო არისო, უწინ შიოშ მოახდა ცხენჯენებითა და შუბი შემოამტვრია, ჯაჭვიც (ჯაჭვიც) გაუტეხა, და გვერდში გაუვლო, და შუბის ნატეხი შიგ შერჩა და აწ ბაინდურ აძგერა შუბი, და ბარკალს შეამტვრია, და შიოშ მოახდა და ბაინდურს დახტი სცა და გასცილდა, ბაინდურ მიეწია და შიოშ თავს დახტი დაჭერა და ვითაც თავისაგე სისხლით ხელი გასვრილი აქონდა, ხელით დახტი წაუვიდა და ბაინდურის ცხენმან თავ გაზიდულობა ქნა და შიოშს წასცილდა, შიოშ დახტის ცემით უკან მისდევდა, ბაინდურ წაიკრა ხმასა ხელი და ხელ უკუდმა მოუქნია და სცხვირესა ჭერა და შიოშ ცხენით გარდმოვარდა, თათართა და სომეხთაგან ალაჰ! ალაჰის! ხმა ამაღდა.

ბაინდურ მიუხდა შიოშს მოსაკლავად, იასაულთ არ დაანებეს, შიოშის ცხენი მოკლა და ბატონმა ბძანა: შიოშ ქალაქის ციხეში ტუსაღთ მიაბარეს და ბაინდურ ამ დაკოდილობით ცხენით სადგომს მივიდა, და დიდის სარჯლით შუბის ნატეხი ამოართვეს და ორს წელიწადს დაკოდილი არ გაუმთელდა და შიოშ ქართველთ იბატიევეს და ბატონისშვილმა ცუდათ ჩაიარა, ბატონის შვილის ჯალაბი მეფის დის წული ადამ სულთნის ქალი იყო, მეფემ ბძანა: ბატონის ლუარსაბისა კარგი ძმა არის რომ მირზაო და იმას შვილათ მოვუყვანინებო, და თავის ძმის ცოლს მივსტეო, და ისრეც იქნებაო. ეს ბატონის ბძანება ზოგთ დიად იწუინეს და ვერა თქვეს რა, უანთან თურმან გაგზავნა და ბატონი შვილი ვახტანგ შვილად სთხოვა. უანი მაზანდარანს ბძანდებოდა და ბატონი შვილი ვახტანგ უაზმინს მოურავათ იყო და თურმან აშრაფს მიივიდა, და მეფის არზები უანს მიართვა, უანმა ბატონის შვილს რაყამი მოსწერა: რომ მეფეს შვილად უთხოვნიხარო, თურმან გაიხლებისო, შენი სქმე კრგად მოვიყვანეო (მოიკარგეო) და მოდი და ფეხს გვაკოცეო და აქიდამე წადიო. რა ეს ანბავი ბატონის შვილს მოუვიდა, დედა მისმან თქვა: ერთი შვილ წამგვარეს და მამიკლესო, ახლა მეშინის, მეტი ალარ გამაჩნიაო, მე შენ არ გაგიშვებ, რომ წახვიდეო, ან რომ მეფის სიტყვაში უანმან საქართველოს ნახევარში ერთი საბატონო კიბოძისო, რომ მისის ხელის მზერავი არ იყო და ან რომ მეფეს უკან გაგისტუმრესო. ბატონის შვილმა თავისი დედა უანთან გაისტუმრა და თურმანს დასტური უბოძა, ქართლში წადიო და რომ წამოსვლელი შეეტყნებიო, ჩაფარს გამოგზავნიო და წინ მამეგებეო, და არც ბატივი დასდვა, და არცარა ახუქა და გაჯავრებული თურმან მეფესთან მოვიდა და მრავალი საწუენი და გულის გასაჯავრები სიტყვები მოახსენა, ასე რომე თქვენ შვილად მოგუყვანო და ის თავისის ძმის სიკვდილს თქვენა გაუმოსო და მესისხლეთა სჩანხარო, და გაჯავრდა მეფე და ასე ბძანა: რათ მინდა შვილიო, თუ დმერთს ნდომებოდა მამტეძაო, რა ცოცხალი ვარ მე გიბატონებო და ჩემს უკან გისცა უნდა მისცენო, და ბატონის შვილის დედისათვისაც უანს ასრე ებძანებინა: შენს შვილს თუ წასვლა არ უნდა ნუღარ წავაო, უანი აზმინს მივიდა, იქიდამ

ისპანის მიბძანდა, მაშინც კიდევ ითხოვა ბატონიშვილი ვახტანგ როსტომ მეფემ მუხრანის ბატონი ბახუტა ბეგ.

ქკსა. ტმგ. გაგზავნა ბატონის შვილს ვახტანს წამოუძღოო, მოიყვანოო მუხრანის ბატონი, ჩაბძანდა ისპანს, უკანი კარგა დახვდა, ბატონის შვილი ვახტანგ ავად გამხდარიყოო, და მიცვალებულიყოო, ეს ანბავი მეფეს მიუვიდა, ხოსია ბარათაშვილი ჩაუროთ გაგზავნა, და მუხრანის ბატონი ითხოვა და ჯანიშინობის რაყამი ებოძათ და მრავლის წყალობით ქართლს მობძანდა, მეფემ დიდი ბატივი სცა და ჯანიშინობდა, ზოგი სავახტანგო უბოძა, ზაალ ერისთვის შვილს ზურაბს ქალი მისცა, ნოდარს თავისის შვილის არჩილისათვის სთხოვა დედოფალმან, სათცარი უბოძა და კარის კაცთ მეფის მადვით ბატონ უმობაზედ შეეფიცათ, ამისთვის, რომ მეფის როსტომისგან უმედონი იყვნენ, თავათ დიდის ხნისა და მერმე უშვილო და უნათესავო მისთვის უგულანი მუხრანის ბატონს უდგნენ.

ქკსა. ტმდ. გუმბათი დაიქცა სვეტის ცხოველისა და მეფემ როსტომ აღაშენა.

ქკსა. ტშე. მიიცვალა დადიანი ლევან, ამასობაში სეხნია თურქესტანიშვილი ჩაუროთ გაგზავნა, რომე ლევან დადიანი მოკვდაო და მისი სალარო მეფემ ალექსანდრემ დაიჭირაო, და ერთი შორ ადგილი მისს ადგილზედ გაბატონაო და მისი ძმის წულები ჩვენთან არიანო და ოდიშართაც ესენი უნდაო და ჩვენ შეძლება ადარა გვაქსო, ერთი რაყამი მუხრანის ბატონს უბოძეთო, რომ ჩემს უკან ბატონობა მისი იოსო, რომე ჯარს მისგან ეშინოდესო, მინდა დადიანის შვილები გავბატონაო თავის სამკვიდროზედაო. ამაზედ ჭყონდიდის ეპისკოპოზი ჩაუროთ გაეგზავნა, ტუვილი შეეთვალა, როსტომ მეფე გორს შეცვლილაო, და ადრე ეყანის ელი დათხოვაო. სხვაგინდამ ეს ანბავი ადარ მისვლოდა, მაჭმუად ჯალაღარი ქართლით ჩაუროდ გამოეგზავნათ, რომ მეფის როსტომის ამბავი შეიტყოს და მოგვიტანოსო, ჯალაღარი ერთს თვეზე მოვიდა და წავიდა, ეს ანბავი მოიტანა, არ მომკვდარაო, მაგრა მწყეთ ავათ უოფილაო, და ახლაც ავათ არისო, ერისთავს ჩაუროთ გაეგზავნა და არზა მიეწერა, როსტომ მეფე დიდ შეძნელდაო. და ეგ არზები მეფის შეუტყობარი არისო, უკანს ჩაუო-

რი გამოეგზავნა და თურქისტანისშვილი თან გამოეტანებინა, მუხრანის ბატონისა და ერისთავისთვის ხალათი გამოეგზავნა და ჩათრასთვის დაებარებინა: ერისთავს რაც მოუწერია მართალია და ტყვილი, ჯამდის მუხრანის ბატონისთვის კარგი იყოო, და ახლა გაავებიაო და ესეც შეიტყევ, თუ რის გზით არისო და გუამაზარიც გააგეთონო, რომ მეფეს უკან ბატონათ ვინ უნდათო, ხალათები მოიტანეს, მეფე რომ სიბერით უძლურად იყო და ლოგინში იწვა და ლოგინში ჩაიცვა ხალათი და რომ მეფესა დადიანი დიპარიტ და მისი ძმა გაეგზავნა გასადადიანებლად და ქართლის ლაშქარი ეთხოვებინა და კიდევ მუხრანის ბატონი და ერისთავი სომხეთს დაეყენებინათ და უკანის ხალათები მუხრანის ბატონს და ერისთავს სომხეთს მიუტანეს და იქ ჩაიცვეს დიპარის (დიპარტს) დადიანს ქართლის ლაშქარი ახლდა, და ქაიხოსრო (ქაიხ...) გურიელი, თავჩრდ თავშა და ურუმის ლაშქარი დადიანს მოეხმარნენ და ლაშქრათ მოჰყვნენ.

ქ-ჯსა, ტ-მგ. ბანძიას შებნენ იმერელ მეფეს ალექსანდრეს, მეფე ალექსანდრეს გაემარჯვა და უფროსი ერთი ქართველხი და მესხნი დაინარჩუნეს, და დადიანი დიპარიტ და მისი ძმა მოკლეს, გურიელი დტოლვილი წავიდა. ეს ამბავი სომხეთს მიუვიდათ, მუხრანის ბატონს ბახუტა ბეგს და ერისთავს ზაალს, მარიამ დედოფალი გორს ბძანდებოდა, ამ ამბავზე ზაალ ერისთავი დაბრუნდა, და ქსნის ერისთავი და კახნი სრულ თან გაატანა, და ქალაქს ჩავიდა, ჭავლაბარში ჩამოხდა, და მუხრანის ბატონი ქალაქში მოვიდა, და მეფე ავად იყო, ერისთავმან ჯამალ ხან მეფეს მოუგზავნა, რა ცოცხალი ხარო, შენი უმა ვარო და შენს უკან მე უკანის მეტი ბატონი არ მინდაო, მეფემ უპასუხა: ჯერ ავად ვარო, ჩემი სქმე, მოიცადეო, თუ კარგათ შეგიქნებიო, მე გავარიგებ მაგისასაო, და თუ არა შენ იციო, კახნი შენ გახლავნო და შენთვის იყავო. და მუხრანის ბატონი თვითან იახლა მეფესა, ავად მოთფს მწოლსა და მეფის ალექსანდრეს გამარჯვება დადიანის შვილებზე ერისთავს დაბარაა, ასრე მოახსენა: თუ ჩვენი დაშქრით იმერეთში ჩავსულ ვიყვენითო, მეფე ჩვენზედ წამოვიდოდაო და ისინი ოდიშს შიგ გამაგრდებოდენო, რამდენჯერ კარდასვლა მოვინდომეო, ერისთავი არ მიყოო და ჩვენის დაშქრის დამარცხების

ანბავი მოვიდაო, აიყარა და კახნი და ქსნის ერისთავი თან წამოჰყვაო და ახლა მოსულაო, ჴვლაბარში ჩამომხდარაო, იმასაც მეფემ ასრე მოახსენა: ჯერ ხელავ ჩემს ყოფასაო, თუ მოვჯობინე ორთავესას გა გირიგებო, თუ ვერ მოვრჩიო, რომელიც გინდათ ისი ჴქენითო. რა ბატონმან ესები ბძანა, მუხრანის ბატონმან ვახტანგ მეფის მუსტაფი და თუმანიშვილის ბაინდურთან და ერისთავთან მიუგზავნა, ასრე რომე თავდაბირველ შენ მოინდომე ჩემი ბატონობაო, ახლა რა შეგცოდეო, რომ გაგვეულებულხარო, შენის შვილისთვის ქალი მიმიცია და სხვაც რაც გინდა მოგართმევო, ბატონის ვახტანგის სიტყვები ერისთავს უანბეს, იმან ასრე თქვა: რომ მაგისი ბატონობა გამოვრჩეთო და ჩემს ზურაბს ქალი მისცაო და ნოდარის ქალი თავის არჩილს უთხოვაო, ჩვენ შუა დამხდომიო დასტურ ნოდარ ადარ ცოცხალაო, მაგრამ თურმან და ობიდელი ცოცხალნი არიანო, ქართლის ბატონობა მაგისთვის გვითქვამო და კახეთისა ჩემთვისა, თორემ ბევრჯელ მაგასთან დამიფიცავსო, რომ რუსტომ მეფეს უკან ქართველს ბატონს ადარა ვეუმობიო ეს ამბავი ბატონს ვახტანგს მიუტანეს და კიდევ სხვა მოციქულები გაუგზავნა, და იმათაც ისივ ანბავი მოუტანეს, ერისთავმან ჩაფარი გაუგზავნა, ქართველთ რახანც ჯანიშინობა ჴქონდა და უანეის რაუამა ხელთ ეგდირა, მუხრანის ბატონს ბახუტა ბეგს, ბატონის შვილი დაუძახეს, სახელი გამოუცვალეს, ვახტანგს დაუწყეს ძახილი, გაუმაზარი დაბეჭდეს ვახტანგ ბატონის შვილის გასაბატონებლად, მისცეს ჩაფარსა, მეფემაც არზა მისწერა: დავუძლურდიო, თუ მოვიჯობინეო, აქაურს ანბავს ჩაფრის ხელითო, გაახლებო, და გერმანოზის შვილი ბაატა თან გაატანეს და ჩაფრად გაისტუმრეს. ჯამალხან უწინვე ქალაქის ციხეში იყო, ჩაფარი რომ უანეს გამოეგზავნა, ჩავიდა და გერმანოზის შვილი ბაატა თან ჩაჰყვა, და აქაური ანბავიცა და მეფისაც მოახსენებინა, ავად ყოფნას ძალი უქნია, მისი მორჩენა ძნელია. ბძანება ქნა: ჩაფარი წავიდა, ალაჰვერდი ხან ყარაბაღში მიგვიდესო, და სეფე უფლი სულთან ქართლს მივიდესო, ზალ ერისთავს წამოუძღვეს, მოიყვანოსო და მუხრანის ბატონის მეფობისა ებძანა, ვნახოთო რუსტომ მეფის სქმე რაგორ იქნებისო.

ქ-კსა. ტ-მზ. მეფე რუსტომ მიიცვალა ტფილისს ქალაქსა,

ტირილი დედოფალს ალარც დასცალდა, ალარც ქართველთა საშველად, ერთი ორი დღე იტირეს, რომ მეფე თათრებმა ციხეში შეიტანეს, იქიდამ უუბს გაგზავნეს დასამორხვათ, ჯამალხან უწინვე აქ მოსრულიყო და დედოფალს უანის რაუამი შემოუგზავნა, ხელწიფის ბძანება არისო, ციხეში შეიუვანა და უანთან უნდოდათ წაეუვანათ, დედოფალმან თეთრი თმა გაგზავნა, უანს შეუთვალა: მე ციხეში თქვენი ბძანება გავითვეო, შემოველო ჩემის მხლებლებითაო, ერთი ბერი ცქვიტა (დედა...) ვარო, ჩემს ქმარსაო და ძმასაო მაგათ ოჯახზე ბევრი უმსახურებიაო, აქედამ ნუ დამძრავსო, თმაცა და წიგნიც ციციშვილს ბაბუნა სარდალს მისცეს, ჩაფრად გაისტუმრეს, ბაბუნა სარდალი ადრე ჩასულიყო, უანს სწუენოდა რომ მეფის სიკვდილი, დედოფლისა დიად ბევრი დედაკაცობა უანბაო და თმა თეთრი უჩვენა, რომ მეფე თავისი საბატონო ცოცხალმაც იმას მისცაო, და ანდერძათც მუხრანის ბატონს უანდერძაო, მეფობაცა და დედოფალიც მუხრანის ბატონს გახტანგს მისცა, და ქართლი და ან რაც რომ მეფის საქონელი იყო და ან რაც ერანში რომ მეფეს ჰქონდა, უველას წუალობა უყო, სახელად შაჰ ნავას ხან დაარქვა, მალე გამოისტუმრეს, ბაბუნა საახალწლოდ მოვიდა, სოფლანდუხს მეფე ჩავიდა და უანის ხალათი ჩაიცვა, რაუამი თავზე დაიწერა, ისე შემოვიდა ქალაქში, მეფე გაათთრეს, ორმოც დღეს აქით ქორწილი უუვეს, შაჰ ნავას მეფესა და მარიამ დედოფალსა, შეიქნა სიხარული, მეფობა და დედოფლობა მიულოცეს, ზაალ ერისთავი უანთან ჩასულიყო და დიდი ბატივი დასდვა, ისპაჰანს ხიდზე ჩირაღდანი და სასმამთრო მაზანდარას მიეუვანა, და შეაქცია და ანადირა და იმასა და ან ვინ ახლდა, უველას მრავალი უბოძა, ჯამაგირები კაუჩინა, ხუთასი თუმანი ზაალ ერისთავს ჯამაგირი გაუჩინა, კახეთის ნაბირის ქვეუანა მისცა და განჯის ხანი რომ კახეთში ბატონობდა, იმას თაბუნათ მისცა და აშრაფით გაისტუმრა, ესები ერისთავისათვი შეშურდათ, თავისივე მოუგრები შეუდგნენ, კახეთი შენს დროში თათრით აივსო, ასეთი რამე მოგახდინოთო, რომ სქრისტიანო არ მოითხარხარო, ერისთავი ვერ ჩამოიოლიეს, მისი შვილი ზურაბ სვამარწვილით დაატუუეს, და თუშნი შეურილნი ადი უული ხანი ჯანგარდუს მოუხდინეს და ის ბახ-

ტრიანის ციხეში გამაგრდა, და რაც თათარი კახეთში დაესახლებინა, უთრახი დახოცეს, და ტფვეთ წაასხეს. ეს ამბავი უანს მოახსენეს, და უგელამ ზაალ ერისთავს დაბრალეს. უანმა დასტური უბოძა, ეცადე ერისთვის დაჭირასო, დაჭირვა ძნელი იყო, და ძმისწულები მოდალატედ შეუყენეს, ზაალ ერისთავს მარტო მჯდომს, უიარადს სამთ წაუშინეს და მოკლეს და მისი შვილი ზურაბ და სიძე შალვა და ჩხეიძე გიორგი თიანეთს იყვნენ, და გელარ მოეშველეს, მტკვარს გავიდენ და თრიალეთის გზით ახალციხეს მიდიოდეს. გზაზედ თათარი შემოეყარა, იცნა და ცხენ ქვენებით ციხიერთს მეფეს მეატყობინეს, ჯარი გაუძახეს, გიორგი ჩხეიძე მოკლეს, და ზურაბ და მის ძმა უანს გაუგზავნეს , ზურაბ უანმან ქირმანს გაგზავნა და იქ მოჰკვდარიყო, უმტრახის ძმა შიგნით ციხეში შეინახა და ერისთავობა თათრს უბოძეს, და კახეთი განჯის ხანს ჭქონდა. ელისბარ ერისთავი და შალვა ერისთვისშვილი ბიძინა სუფრაჯი განჯის ხანმან უანთან გაგზავნა, და უანი კარგს პატივს სდებდა, და დაუწყეს ბეზდობა, რომ კახეთში თათარი ამოსწყვიტესო, ამათი ქნილობა იყო, მისცეს თათრთა ხელთა, გაგზავნეს, ჰადრბიჟანს დაახოცინეს.

ქ. ს. ტ. შე. დაჯდა ქართლს პატრიარქათ მუხრანის ბატონის ქაიხოსროსშვილი დომენტი, ამავე წელიწადსა მეფე ალექსანდრე იმერეთს მიიცვალა, იტირეს და დამარხეს გელათს, და დარეჯან დედოფალი დაქვრივდა, და მეფეს ალექსანდრეს უწინდელ ცოლთან გურიელის ქალთან შვილი ჰყვანდა ბაგრატ და ბატონის თეიმურაზის შვილის შვილნი პაპა ბიჭი რომ დუარსაბ ერქვა, და გიორგი დახოცდა, და ერეკლე რუსეთს გაგზავნა და ერთი ქალი მამიდასთან იყო, ქეთევან და ბაგრატს შერთეს და მეფეთ აკურთხეს; ცოტა ხანს უკან დარეჯან დედოფალმა თავისი გერი ბაგრატ შესართავათ მოინდომა, ბაგრატ არა ქნა, დედოფალ ამაზედ და სხვა რიგადაც გარჯა, გაუვდა და ბაგრატ დაჭირვინა და თვალები დაწვვინა, და მამას მეფობას შეპატიჟა, ბატონმან თეიმურაზ უჯავრს, სკანდით ქუთაისს არ ჩავიდა, დედოფალმც ჭუჭუნა შვილი ბაგრატიანად იტუოდენ, გახტანგს ქრმად შეირთო. იმერეთ ვინც დედოფალს კერძო არ იყო, აქეთ ქართველს დაჰპატიჟეს და იქით დადიანს, ორნივ შიგ ჩაუდგნენ, დე-

დოფალმან ქართველს მეფეს მიშველება სთხოვა, რომე თუ მომეშველებიო, ჩემს ძმის წულს შენს შვილს მივსტემო, და იმერეთში გავაბატონებო, და ამათაც მეთოფე მიაშველეს, და ბატრიარქი ციხეში შეგზავნეს, იქით დადიანმა დედოფალის ქმარი გახტანგ გაიტუეა, თვალები დასწვა, გარედამენ მეფე და დადიანი ასრე შერიგდნენ, არგვეთს აქეთ ერთი წუალ ჩადაბური ჰქვიან, იმ წუალს აქეთ მეფეს და წუალს (წუალს) იქით დადიანს და მას უკანით დადიანმან თავისი ქალი არჩილს მისცეს, და იმერეთში გააბატონეს, ბატონი თეიმურაზ სკანდის ციხეში იყო, მოახსენეს: ვინც შენი ემანი უანის კარს მივლენო, მეფობას იშოვნიანო, შენ მაინც თქვენს ქალს არ მიეშველებითო, უანთან წაბძანდითო, ითარი სახლს უხუცეს შაჭნავას ხანთან გამოგზანაო, უანთან მინდა წავიდეო, და ამათაც დიდათ იამა და ამიდახორი გივი გაუგზავნეს, დიდის ბატივით კარდმოიუვანეს, ბატონი თეიმურაზ დიდის ბატივით უანთან გაგზავნეს, კარგის ბატივით ჩავიდა უანთან, უანმა კაი ბატივი მიაბურო (მიაბურა?) და უბძანა შენი შვილის შვილი ერეკლე მომგვარეო, და კახეთს მიეცემო, და გიორგი ჩერქეზი და ბებურისშვილი აბას უულ ბეგ თუშეთს გაგზავნეს, ბატონის შვილს ერეკლეს მოსაუვანათ, და არ წამოსულა, შაჭაბაზ უანმა იწუინა და აშრახეს მიმავალმა ბატონი თეიმურაზ ასტრაბათს გაგზავნა.

ქ~სა. ტ~ნა. მეფე შაჭნავაზ იმერეთს ჩავიდა, და შვილი მის არჩილ მეფეთ დასვა, და აკურთხებინა, ოდიშს წავიდა, ზუდიდს რომ მიავიდა დადიანი გამიე და ერთი შვილი სვანები შეუუენეს, და მოაკლეგინეს ელენე დედოფალი, ერთი ქალი და ვაჟი შაჭნავას მეფესთან მოიუვანეს, დარეჯან დედოფალი ქაქვიჯის ციხიდამ წამოიუვანეს, ქუთაის მოიუვანეს, ელენე დედოფალი გამიე დადიანის ცოლი მისი ქალ ვაჟი ტუეთ ქართლით წამოიუვანა, შამანდავლე დადიანათ დასვა, გამიე დადიანის საქონელი გელათიდამ სამშუვალი წიგნი და ხატი და ჯვარი და საქონელი თვალმარგალიტი, ოქრო და ვერცხლი და ტუე მრავალი იშოვა, მეფემან და ქართველთაც ამთონი იშოვეს, უველანი დამდიდრდენ, და უსუმთაგანაც ჩაფარი მოვიდა, ქართველს ბატონსა ოდიში და იმერეთი დაურბევია, და მემეგრელ ბატონები გაუურიაო, ოდიშს შიგ ცოლს ძმა გაუბატონებიაო, და იმერეთში

შვილი, ეს გვინდა შევიტყოთო, თქვენის ბძანებით უქნია, თუ არაო? აქედამე უპასუხეს: დაუშვებიაო, ჩვენ გარდავხდევინებთო. ამაზე ქვ-სა. ტ-ნა. თვესა იანვარსა, ბატონი თეიმურაზ ასტრახანს მიიცვალა.

ამაზე ქვ-სა. ამირ ჭამზა ხან თალიში უკანს გამოეგზავნა შაჰნავაზ მეფესთან, იმერეთი ნუ გინდა, დაგხსენო, შენი შვილი არჩილ კამობიგზავნე, კახეთს მიგსტემო, იმერეთიდამ არჩილ მოიყვანეს და მაზანდარანს უკანთან გაგზავნეს, და გიგი ამილახვართან გაატანეს, უკანი კარგა დახვდა ამასაც და გიგს ამილახვარსაცა, და კახეთის ბატონობა მისცეს და შაჰნავაზთან დაარჭვეს და გამოისტუმრეს და ქართლს მოვიდა, კახი ბატონი არჩილ და შაჰნავაზ მეფე ურუთს მიეგება, იქიდგან ქალაქს შემოვიდნენ, და ქალაქიდგან კახეთს წავიდა კახი ბატონი. ტოტა ხანს უკან ბატონ თეიმურაზ მკვდარი მოიტანეს, ქალაქ ბირს კრწანისს მოსვენეს, უკანს გამოეგზავნა, და კახნი ვინც ხლებოდენ ბატონს თეიმურაზს უკანმა სჯარადებში გაბარა, რა ბატონის თეიმურაზის სიკვდილი გაიგონა, ბატონის შვილმან ერეკლემ კახეთში მოთშს მეფეს შაჰნავაზს და მის შვილს არჩილს თუშის დაშქრით დამით თავს დაესხა, და ბევრი კაცი მოუკლეს, და ბევრი ნავნები ქნეს, გიგი ამილახვარი და სხვა უფროსი ერთი გაიქცენ, მეფე თავისს ადგილთ ვერ დასძრეს, აწუეურს იოო, გათენდა, ქანარა დაადახეს, დათვანტული ჯარი მოგრიდა, უკან მოწიენეს და მრავალი თუში დახოცეს და შაჰნავაზ მეფეს გაემარჯვა, და შვილიანათ ქალაქში შემოვიდნენ.

ქ-ნა. ტ-. (sic) მეორეს გაზაფხულზედ კიდევ კახეთში ჩამოუხდა და ზოგი ძალით და ზოგი ნებით დაშქარი შეიყარა, და შეუერიდი მარტოთვამდისი მოვიდა, ქართველმან ბატონმან დაშქარი შეიქარა, და უკარმის ბოლოს შეიქნა ომი და კინკლაობა, და ქართლის დაშქარი დაბალზედ იდგნენ, და იმათ მაღლა მთები გაიარეს, და გარდავიდენ და მეფეც კახეთში გარდვიდა, თათრის დაშქარიც მოეშველა, ბატონის შვილი ერეკლე თუშეთ წავიდა, და დედა მისმან თათრის ციხე გაამაგრა, და ზოგნი კახნი ტოტაშვილით მასთან იყვნენ, და შვიდს (შვიდს) თვეს მეფე და ქართველნი და თათარნი დაშქრით იმ ციხეზედ იდგნენ, და ვერ აიღეს, და შიგ მდგომიც შეწუხდა,

და გარ მდგომიცა. ერთს დამეს ბატონის შვილს ერეკლეს დაესიზმრა კახური კაცის ჩოხა, ხანჯალი ჩაიცო, და ქუდი დაიხურა, და ხანკალი ხელთ-რაშვილი, ბაცასშვილი, მელანაშვილი მარტოოდენი ესენი იახლენ, არჩიეს და ბაცაშვილს ეთქვა: მე ჩავალო, სანამ უარაული წევსო, აქა იქა ფეხს დავცემო, ჯარი აიშლება, მე გამომიძგებაო, თქვენ არეულ ჯარში გამოდითო, თუშეთს წადითო. ბაცაშვილი ჩავიდა და ფეხი დასცა, აქა იქა ჯარი ასრია, იმას გამოეკიდნენ და იმათ თავიანთ გზას მიმართეს, და თუშეთს ქვეითათ წავიდა, ვინც შემოეყრებოდა ანბავს ჰკითხულდათ, ციხიდამ ერთი კაცი გაბარულაო, და იმაზედ ირეგვიანო, მე ჩემს სადგომს მივალო, ამ ხერხით ჯარი გაიარეს და წავიდა, ბატაშვილი დაიწირეს, შანავ (შაჰნავაზ) მეფეს მიგვარეს, და მეფემ ჰკითხა: დედოფალი რა იქნაო? იმან მოახსენა: სამი დღე არის წავიდაო, ჯაფა უყვეს და ათქმევინეს, წუხელს წავიდაო ქაიხოსრობა ციციშვილი. თათარიც ბევრი გაატანეს, და ქართველიც ბატაშვილიც თან გაატანეს მხარშეკრული. სხვას გზაზედ წაუძღვა ბაცაშვილი, ერთს უბრალოს კედის თავს მივიდნენ და დასხდენ, ბაცაშვილი შეეხვეწა, საბელმა ძალი მიუო, ტოტა მოამიშვითო, მოუშვეს, ხერის ჯამა დაუწყეს და იმასაც აჭამეს, მოკეცა საბელი, ერთი აქათ რომ კაცი უჯდა იმას თვალებში უკუჰკრა ერთი მეორესა, ეს კაცები გულდმა დაეცნენ, თვითან იმ კედელში ჩავარდა და წავიდა. ესენი ველარ ჩავიდნენ, დაბრუნდნენ და ჯარის კაცი ბაცაშვილი იმავ დღეს დედოფალს შეეყარა, დაიწყეს სიარული, იმ დღეს ხანკისის თავს დადგა. ხელთრაშვილი ჩამოვიდა, თავის სახლში ხერი და ღვინო სასმელ-საჭმელი წაიღო, იმავ დამესვე, მივიდა მეორეს დღეს თუშეთს, თავის შვილს ერეკლე ბატონის შვილთან მივიდა, მეორეს დღეს ციხით სათვალიერო სთხოვეს უფხებობისა, რომ ციხეს მოგეცემთო, სათვალიერო წაიღეს, ციხეში მეორენი რომ ჩამოდიოდენ. მეფემ დედოფალსა ჰკითხა რად არისო? მოახსენეს: სამი დღე არის წასულაო. ტყვეები ეგონა. აქეთ იქით კაცები დაათრინეს, ეგების დაიჭირონ, თუშეთი კახი კაცი ჩამოვიდა, ბატონის შვილის დედაო, გუშინ თუშეთს მივიდაო, ქართველნი დაბრუნდეს, ქალაქში ჩამოვიდენ და კახთაგან გაახეიბრეს. ბატონის შვილი ერეკლე იმ ზამთარს თუშეთს დაჭყაო, და რა გზა გაიხსნა, დე-

დიანათ იქიგ რუსეთს მივიდა და რა შაჭნაზარხან იმერეთით გარდმო-
უვანათ, ისრეგ ბრმა ბაგრატ გაებატონებინათ, და მუხრანის ბატონის
შვილს ხატარას ქალს დაჭირებოდენ, რომ შერთონ. ამისობაში და-
დიანი და მეფე შეიბენენ, და დადიანის იმერელთ დაირჩინეს, იმასაც
მუხრანის ბატონის კონსტანტიდეს ქალი ედგა, ეს წაართვეს, ბაგრატ
მეფის და გოშთმის ნატოლარი თინათინ დადიანს შერთეს, დაუთიტეს,
ის დადიანათ გაგზავნეს და ბაგრატ მეფედ იყო, და დარეჯან დედო-
ფალი ახალციხეს იყო და მისი ძმის წული ქეთევან გვერდსა ჭუვანდა,
და იქით დადიანი სთხოვა და აქეთ არჩილხან კახი ბატონი, და და-
რეჯან დედოფალს იმერეთში ბევრი ერთგული თავისი გაზდილი თა-
ვადის შვილნი ჭყვანდენ, და თვითანაც მრავალი თავდმრგალიტი
ჭქონდა, ფაშა მოიმადრიალა, ხანთქრის კარზე კარგი ფეშქაში გაგ-
ზავნა, იმერეთი ბაგრატს წაართვეს, და ამას მისცეს ურუმის დაშქა-
რი გამოატანეს და უომრად ქუთათის გაებატონეს, და ბაგრატ დეხ-
უმს გარდახვეწეს, და ანბავი მოსდიოდა ბაგრატს ხელშეკრულს მო-
გვრითო, თავის კერძს სპბატიოს (სპა...?) კაცის შვილებს დასტუ-
რი მისცა, უგელანი თავისას წაღითო, რომ რომ გიხმო, მაშინ მო-
დითო, სეხნია ჩხეიძემ და დედოფალმან ქუთათის ციხე ხანთქარს
მისცეს, და იენგიჩრები დაუყენეს, ეს უფრო იწუინეს იმერელთა.
ამაზე იმერელთა თქვეს: ჩვენ ჯუჯუნაშვილის უმობას და დედოფლის
უმობას რა გვრჯისო, მემკვიდრე ბატონიშვილი გვყოო, და სეხნია
ჩხეიძე და ახვლედიანმა ხოსიამ ბირობა შეკრეს, ეს დედოფალმან შე-
იტყო და მოიხმო და ესენიც ჯარით მივიდნეს, ხოსია ახვლედიანმა
ჯერ ძუძუზე დაადგა დედოფალსა და მერმე ერთი წიგნი დასწერა, და
მაჯაში ჩაიდგა, რომ არც ვიყო შენი ერთგული, და კიდეც რაც ხე-
დიდამ გამამივიდეს ისე გიმტერო, დედოფალმა რომ თქვა მოუდგა
ახვლედიანმა მოახსენა: რომ ორი შეგჯერდებოდეო ისე წიგნი დაწერეო
და ისრე შემოგფიცაო. დედოფალმა წიგნი დასწერა, მისცა, აღგა და
ხატი რომ ხელში ჩაუსვენეს, დედოფლის წიგნი ახვლედიანმა მუხლს
ქვეშ ამოიდვა, თვითან რომ წიგნი დაეწერა, ის ამოიდო დახელთ და-
იწერა. და შეჰფიცა: რაგვარაც ამ წიგნში ეწეროსო, ისეც ერთგულ
ვიყო, და კიდეც ისე გავათვო, ამ ფიცის გერ მიხვდენ, დედოფალი

ქუთათის გარ იდგა, მეორეს დღეს ხორა (ხოსია?) ახვლედიანმა, ბე-
ხნია ჩხეიძე შუა დღეს უკან შევიდნენ სოფორან გენათელი და დედო-
ფალი იმათი მიმდევი ვეზირობდენ, შეუხდენ, ჯერ სოფორან გენათე-
ლსა ჭკრეს შუბი და გაიეგანეს და დასჭრეს ლეკურითა, დედოფალს
გულს თოფი ჭკრეს და ორმა იმისმა მხლებელთ მოიტაცეს, ციხისაკენ
წაიეგანეს, კინკილთ მაჭამდი ფაშა და ციხის თათრები მოდგომილი
ჭეგანდათ, ახვლედიანს და სეხნია ჩხეიძეს მხლებელი და საქონელი
ციხეში იყო, დედოფლისა ციხის კართან რომ მივიდა იმ დროს შუბი
მისცეს და მოკლეს დედოფალი, ჭუჭუნაშვილს ვახტანგს თავი გაკვეთ-
ბინეს, საქონელი და მხლებელი აიოხრაქეს, რომელი თგითან დაიჭი-
რეს, რომელი ფაშას მისცეს, დედოფალი ქუთათის უოველად წმინდის
დეკანოზმა წმინდის კარის ბჭეში დამარხა, და ჭუჭუნაშვილი მერმე
დედოფალი წელიწადზედ ამოიღეს, გელათს დამარხეს, ბაგრატ თა-
ვიანთის მემკვიდრე ბატონისშვილი გაიბატონეს ტოტას ხანს უკან.

კ'ისა: ტუ'ზ (ა): შეიტუა შოშიტა რაჭის ერისთავმან სათიცა-
რი, სათიცარით სეხნია ჩხეიძე და დალატით მოკლა. მოკლა რა და-
რეჯან დედოფალს იმერ (ა...) მისცეს, თავისი ძმის წული ბატონ
თეიმურაზის შვილის შვილი ფაშას მზეგდად ახალციხეს მისცეს. იქ
დარჩა.

ქე'ისა ტ'ნე: შაჰაბაზ უანი მოკვდა და მისი შვილი შაჰსულეი-
მან დაჯდა, ახალი ხელმწიფობა იყო და ადრიგინ რას იკითხევდა, კა-
ხს ბატონს მეფეს არჩილს კახნი და ადაგერდელი გრიგოლ შეადგა
და ბატონის თეიმურაზის შვილის შვილი ქეთევან შეერთო, დაჯე-
რეს არჩილ მამას მეფე შაჰნავაზს დაუფინა: სხვა ცოლი არ მინდა, მის
მეტიო. შაჰნავაზ მეფემ ფაშას თექვსმეტი ქესა გაუგზავნა.

ქე'ისა: ტ'ნე: ადგომა მარტსა. კბ. ახალციხიდამ მოიეგანა და
შეირთო და ქორწილი ქნა, კახმა ბატონმა არჩილ ბატონის თეი-
მურაზის შვილის შვილს ქეთევანზე ტფებილსა ქალაქს. კახთ შეექნა
დიდი გახარება და სცა კახნი ტუეთ იეგნენ, და ან დაფანტულნი,
სრულ მოასხმეეინეს და თავიანთ მამული მისცეს, იეგნენ ლხინსა და
ნადიობასა, მოსეენებამ შეაზარა და ისრეგ აშლა მოინდომეს, ასრე
მოახსენეს: კახეთის ბატონს გეძახიანო, და სრულ ერისთავს უწერა-

ვსო, შენ რისაღა ბატონი ხარო, ესები შაჰნაზარ ხან მამას მოახსენა და მამამ ასრე უპასუხა: ჩვენგან არა აქვს მიტევმულიო, და არც წასა-რთმევენო, იმან მოახსენა: უაენს კახეთი ჩემთვის მოუტიაო, მე ჩე-მსას არას დავნებებიო, ერისთავი თქვენი უმა არისო, თქვენ უბოძეთო და ამაზედ მამაშვილი კიდეც მოგვდითო. მოსვლა ბატონის ერეკლესი კახეთში რომ უაენთან წამოვიდა.

ქკ-სა. ტ-ნთ. ამბავი მისის მოსვლისა რუსეთით უაენთან წი-გნი მოწერა თქვენ კარზე მოსვლა მინდაო, და ერთი უფნებლობის რაუამი გვიბოძეთო, თვიტხაც მოსანდო რაუამი მისწერეს, და ჯულ-ფელს ხოჯა გრიქორას ხელით გაუგზავნეს, რა რაუამი მოუვიდა, რუ-სეთით წამოვიდა და თუშეთის გზით კახეთში გარდმოვიდა, შაჰნა-ზარ ხან კახეთში ბატონობდა, და ბატონის შვილის ერეკლეს და ქე-თევან დედოფალი თან ჰყვანდა, და ოცი წელიწადი იყო, ძმათ ერთ-მანერთი არ ენახათ, რა ნახეს, დიდი სიხარული შეექნათ მათ და მათს ქვეყანას მრავალი სახუქარი მიართვეს, სიძემ ცალკე და დამ ცალკე და უაენისაგან ხმალი და ხალათი მოუვიდა. კახეთით სიძე და ძმანი დიდის ტირიფით გაიყარნენ და ვითაც მემკვიდრის ბატონის შვილი იყო, კახთ და თავადნი და აზნაურნი თან გაჰყვნენ, რა შირვანს მო-ვიდა, შირვანის ხანზედა ათასი თუმანი მიართვით ბატონის შვილსო, თუ საკლისი საქმე ჰქონდესო, გაირიგოსო და წამობძანდესო, ხალავ სულთან ნაზირის ძმის წული მეჰმანდრათ მიაგებეს, და დიდის პატი-ვით უაზმინს მოვიდა, უაენმა ბძანება ქნა, ბოქაულთ უხუცესი გაგე-ბეს, და ვინცავინ ბედნიერს უაენს ერანისაბატონის შვილები ახლდენ უაზმინს ჯარით მიეგებონ, და ქალაქში შემოიეუანონ, რა მობძანდა მეხუთეს დღეს კიდევ ათასის თუმანის გაუგ-ზავნა, და მეშვიდეს დღესა უაზმინის ჩდ. რუთუნში მეჯლისი იქნა, ბატონის შვილი ერეკლე კარგათ მორთული თვითან და ჯარ მოკა-ზმული მობრძანდა: კარამდინ ზეანად ხან ბოქული უხუცესი მიაგე-ბეს. და მეჯლისში რომ შემოვიდა იმის ტანად სრულობას და სახით სიტურფეს გაჰკვირდნენ, და წაუენეს, ხელმწიფის ფეხს აკოცნინეს, და ხემწიფეს მარჯვენას მხარეს უგელას ზეით დასვეს, და ხელმწი-ფემ სამჯერ ანბავი ჰკითხა: უწინ რუსეთის ხემწიფისა და მერმე

თავისი, თუ რუსეთს რაგან შექცეოდეო? მერმე გზასაზედ გაირჯებოდეო, უნინვე ნახვაზედ ხემწიფემ შეიუვარა, თავად დიდგვარშვილობისათვის და მერმე ნამეტნავად კარგ ტანადობისა, სახე შეუნიერობისათვის წელიწადში ორი ათას ხუთასი თუმანი თეთრი, და დღეში თორმეტი ჭიქა შირაზის ღვინო ულუფათ გაუჩინა, სხვას ბატიებსა და მირთმევას კარდა ისათ უანი უაზმინით მაზანდარანს წაბრძანდა, თეჭრანის გზით ვითაც ჯალაბობით მიეგებოდა, ბატონის შვილს უდუბეგ თალიშის ბატონის შვილი მეჭმანდრათ უჩინეს, და გილანის გზით დიდის ბატივცემით მაზანდარას მიიყვანეს, და ნადირობითა და ლხინით და ღვინის სმით და დიდის ბატივცემით შეაქციეს და იმით ისპასჭანს მობძანდეს, კახელს (კახეთის) ჯანიშინობა კახაბერს გორჯასპის უბოძეს, და რუსეთის ხელმწიფის ელჩი რომ ბატონის შვილის დედას თან მოჰყოლოდენ, კახეთის მიცემის შუმავლობისთვის ისინი გაისტუმრეს, და რუსეთს ხემწიფეს მისწერეს ამხელას კახეთის ჯანიშინობა ბატონის შვილს ერეკლეს უმასა, და ნათესავობით ბაგრატოვანს კახაბერს გორჯასპის მიეცითო, და ბატონის შვილი ერეკლე დიდის ბატივით კარზედ შეგვინახეთო, რომ ჩვენი ზნე და სჩქეელი ისწავლოსო, და მას უკან კახეთის ბატონობას უბოძებთო, გორჯასპი რა კახეთს მივიდა, კახთ თავიანთ დაუდერგობა არ დაიშალეს, ზოგნი მიუდგნენ, და ზოგთ ურჩობა დაუწყოთ, აგათოს შვილის ხელთ ხუთასი თუმანი თეთრი და ოცი ტყვე უანისათვის გამოეგზავნა, და კარის კაცნიც ტყვით მოეკითხა, და ავხაზ გიორგის ხელთ სამოცი ქეის თავი და თორმეტი შავარდენი უანისათვის გამოეგზავნა, ასე ადვილათ გორჯასპისაგან კახეთის დაჭირვა და ზავთის ქნა სარდარსა და განჯის ხანსა და ნაბირის ბატონებს ეჯავრა, და ასე თქვეს: ჩვენ რადა ბატივი დაგვედებისო, და შეიყარნეს ჩერქეზიშვილ მამუკა და გორჯასპის თოფი ჰკრეს და არ მოკვდა, ზოგზოგმა კახმა საბატიოს კაცის შვილებმან რომ გორჯასპის დალატშივ ერიენენ და უწინაც განჯის ხანისთვის ბირობა მიეცათ შენ ბატონათ გითხოვთო, სარდართან არზა მოსწერეს, და ჯანდიერის შვილი ოხია ყორჩის ხელთ გაუგზავნეს, და აბაზეულო ხან განჯის ხანი კახეთის ბატონათ ითხოვეს, და სარდარმან კახთ მოანაწერი წიგნი ბედნიერს უანს გაუგზავნა, და კახეთი აბა-

ბაზე უფლი ხანს მისცეს და გორჯასპის სალათი და ქისაიეის მოურიგა უბოძეს, მაგრა განჯის ხანმან არ მისცა და სხვა რიგათ გასინჯვინა და შვიდს წელიწადს სარდარი უარბაღში დადგა და ვერავინ რა გაიგო, თუ რისთვის დგას, ამასობაში იმერეთის მეფის ბაგრატის შვილს უფროსი ერთი თავადი რაჭის ერისთავი მისის მოუვასითა და დოთქოფხიძე თავის მოუვარითა და ჯიჯავაძე თავისის მოუვრითა, და უფროსი ერთი ოდიშარნი გურიელს შეეუარნეს, და მეფის მოკვლა და გურიელის გამეფება მოინდომეს, ბაშიძენი და წერეთელნი და ჩხეიძენი და არაგვეთის საბატიოს კაცის შვილნი ერთგულათ მეფეს მოუდგნენ, მაგრა ესენი ცოტანი და გურიელს ჯარი მრავალი შეუბოგრად ახდა, მეფეს მოუხდა, ესენიც თავ დაუზოგავათ დახვდენ, ვითაც გურიელ მტეუანი და ფიცის გამტეხი იყო, და არას საქმით კაცს არ დაინდობდა, და დ~თი არა სწამდა, სიდედრი ცოდად შეირთო, და საქორწილევი უმაწვილი თავისი უგხური და დაუნშებელი სიძე მოკლა, იესეს ნაბძანები აქ მიეცა და მეფემ გურიელ და რაჭის ერისთავი და მათნი კერძნი თავადნი და აზნაურნი შეაბერეს, და ციხებში ტუსეთ გაგზავნეს და რაც სხვათათვის ექნა დ~მან მათაც გარდახდევინა, ხიდი არის გადებული ზღვათშიგა რომ სამადლოთ საკმელი ჩაჭვარდ~თი ერისთვის ათას ზომას ხმელზედ მოგტემს, უოვლი ხელოსანი თავის ხელს მიზდს დირსა.

კ~სა. ტ~ჲგ, მოსულა რუსეთით ელჩნე დედოფლისა, ზღვით შირვანს გამოსულა ანბავი მათის მოსულისა, შირვანის ბატონს სულეიმან უანისათვის მოუწერა, ბძანება იქნა, ხემწიფისა უსუფებეგ მეჭმადარ ბაში ჩაფრათ გაგზავნეს და ბატონი დედოფალი დიდის პატივითა ისპაჰანს მოაბძანეს , და დღეში ას მარჩიელი ულუფა გაუჩინეს და თავის შვილს ერეკლესთან დაუენეს, და დიდი პატივი მიაბურეს, და უოვლს კარგს დღეში შეგნით დაჰპატიუებდენ, დიდს პატივსა სცემდენ, და მრავალს მოართმევდენ და თათრობას შეეპატიუებოდენ. და დედოფალი უარს იტუოდა, არ იქნებოდა, ადარ გათთრეს და ქართლში გიორგი მეფობდა და კახეთში განჯის ხანი ბაბაზეულა ხან ბატონობდა, ერეკლე და დედა მათი უანის კარზედ იეუნენ, და მ~თის შეტი მშვენიერი (მშვენიერი) არსაით გაჩნდა, მაგრა უანი გურგი ხანს

უწურებოდა: ქართლის თავადები თავს არ უნდებდენ და ურჩობდენ არაგვის ერისთავი—თქვეს წამლით მოაკვდინესო. და ამაც სწადდაგის შიშით აისხნ ძმა მისი უკუ უდგა, საერისთო უკუ იპყრა და ქვეშ ქვეშ განჯის ხანის საქმით უენს ბიერება და დაბარაკი დაუწყო, და სომხითის მელიქი უენთან კარზედ ითხოვა, ეს ანბავი დუარსაბ თავის ძმას გიორგი მეფეს მისწერა, და გაუკითხვათ კარაგში მჯდომს თოფი აკვრევინეს, და ქამარბეგ მელიქი მოაკვდინეს, ეს ანბავი უენს დიად ეწუინა, და იმერეთის მეფეს ალექსანდრეს ბუდუზაშვილს ხელთ უენთან არზა მოწერა, მაშა ბაბა ჩვენი ხემწიფის მოსამხასურენი უოფილანო, ერთი რაუამი გვიბოძებსო, ჩვენი ფეშქაში უენის კარზე მოუშანო, ერთი რაუამი ქართლის მეფისა და ერდი ერევნის ხანს მისწერეს, რასაც იმერელ მეფის ფეშქაში წამოვიდესო, მეჭმანდართ გამოატანთ, კარზედ მოიუვანონ, იმერელ მეფის კაცი ახალციხის ფაშამ მოაკვდინა, ესეც გურგინ ხანს დაჰბრალდა, კაცნი და წიგნნი გურგი ხანს რუსეთს თავის ძმასთან არჩილ ხანთან გაგზავნა, ისიები შამხალს დაეჭირა და უენისთვის მოეწერა, ესეც იწუინა და გურგინ ხან თავის შვილს ბაგრატს ჩერქეზის ქალი შერთო, და თვითან მიქელაძის ქალი შეირთო, ესეც უენმან უწუინა, და ძმა და შვილი სთხოვა, და უთულხანის შვილი გურგინ ხანის ბიძა ბარათიანთ სარდარი თამაზბეგ რომ გიორგი მეფისაგან მრავალი სიკეთე და სიმდიდრე სჭირდა დის წულს წამოუვიდა, თავრიზს სარდართან მოვიდა, და უენს არზა მოსწერა, განჯის ხანის თავს დასხმა და ნახჭირის ხანების ამოწუეტა, და უარაბადის დარბევა მოინდომაო, და ჩვენ ამისთვი წამოუვედით, და ხემწიფის ორგულობაში არ გვეერიენითო, და დონე გაუწუდაო და ძმა და შვილი გამოგზავნაო, ამ ამბავზედ ლეკანს და ბაგრატს არც არა ეტიგი დასდვეს, და არც ინახეინეს, ამაზედ ეს ანბავი მოვიდა, იასხნ ერისთავი თავის სახლის კაცს მოაკვლევინეს, და გიორგი მეფე საერისთოში შეუხდაო, და გამოაქციესო. ეს კიდევ უთრო უწუინეს და ბატონის შვილს ერეკლეს ქართლის მეფობა მისცეს, და ნაზარალიხან დაჰბრქვეს და მისივე მოხმარებით არაგვის ერისთვობა გიორგის ოთარის შვილს მისცეს, და ჰმად ბეგ მირაზ უზბაშის ხელთ გურგი ხანს მისწერეს, ქართლის მეფობა თეიმურაზ

თემს (მეფის) შვილს დავითის შვილს ერეკლესთვის მიგვიცია და შენ კარზედ წამოდიო, და კოკორზედ ეს ამ რიგა რაყამი მიუვიდა, წაუკითხეს და უანს არზა მისწერეს, ბძანება ხემწიფისა გათავდესო, მექმანდარი სთხოვეს და თვითან ჯალაბობრივ მანგლის მივიდნენ, და უანისაგან მექმანდარი გამოუგზავნეს, მექმანდრის მოსვლამდისინ გურგი ხან აიყარა და ახაბოთის ხევში მივიდა, ამასობაში ნაზარალი ხან თბილს ქალაქში მოვიდა, და გიორგი მეფე ჯალაბობრივ რაჭის ერისთავს შეეხიზნა, ქართველნი სრულ მოუვიდნენ, პატრიარქის მეტი. და ეს ანბავი უანს მოუვიდა, და ზოგი რამე იარადი მურასა გიორგი მეფისაგან დანარჩომი ხემწიფისათვის გამოეგზავნა და ხემწიფეს გიორგი მეფის რაჭას გარდასვლა და პატრიარქის არ მოსვლა დიდ ეწყინა და ძმები და შვილი დაუწყრინა. დევან და ბაგრატ ჭერათს გაზავნეს, დუარსაბ ქირმანს გაგზავნეს, კათალიკოზობა დაისამიძეს რუსთველს იოვანეს უბოძეს, და რაც გიორგი მეფისაგან დანარჩომი ან კარზედ გამოეგზავნა და ან ქართლში დარჩომოდა საძრავი და უძრავი და ჯოგი და ცხვარი და ძროხა და სხვა მორთულობა ხელმწიფემ სრულ ნაზარალი ხანს უბოძა, და ამ წყალობის რაყმები მეფის ერეკლესთვინ ებოძებინათ, და მეფის დედა ელენე დედოფალი და მეფის სახლი და ბატონი შვილები უანს ებძანებინა დიდის პატივით ქართლს წავიდნენო, გასტუმრებაში ანბავი მოვიდა, არჩილ მეფე რუსეთით დავალეთს მოვიდაო, ამ ამბავზე ვითაც არჩილ დედოფლის სიძე იყო, ამათი გაშვება მოიშალა, კიდევ სხვა ანბავი მოვიდა, რომ არჩილი და გიორგი რაჭას შეიყარნენო, და იმერეთს ეწყინებინო, უანის ბძანება იქნა, რომ ქართლსა და კახეთის დაშქარი იმერეთს მეფეს მიაშვებოო, და თუ გაწყრების ჭალრიბეყანის დაშქარი მიეშვებოსო.

ქგსა. ტად. მეფე შაჭნავაზ ისპაჭანს წაბძანდა თიბათვეს კე. ამავე ქგსა. თვეს ენკენის თვესა მეფე შაჭნავაზ მიიცვალა ხოშკარის.

ამაგე ქგ̄სა ამაგე თვესა ენკენის თვესა. კ̄ბ. მიიცვალა მუხრანს ბატონი შვილი ბატრიარქი დომენტი.

ქგ̄სა. ტ̄ჲგ. მეფე შაჰნავაზის ძის დავითის მეუღლე გურიელის ქაიხოსროს ასული თუთა მიიცვალა. თ̄. ოკტომბერსა. ი̄ა. ტფილის.

ამაგე ქგ̄სა მიიცვალა ასული უამუკან ბარათაშვილისა მეფის არჩილისა დაჲ ქალაქს, და მეფის გიორგისა დაჲ დავითის დედა, მეუღლე მეფის შაჰნავაზისა რომამ, თვესა თიბათვესა, ი̄ზ. ტფილის ქალაქს.

ქგ̄სა. ტ̄უ, (ტ̄ჳ?) მიიცვალა დედოფალი მარიამ. ტფილის ქალაქს.

ქგ̄სა. ტ̄უა. (ტ̄ჳა?) დედოფალი თამარ მეუღლე გიორგის მეფისა წითელით ავათ გახდა, მიიცვალა ქრისტეშობის თვეს, დ̄. ტფილის ქალაქს. გიორგი მეფე ერწოს ნადოფრასა და ჩეკურში დადგა ქართლის დაშქრით, ერეკლე მეფემ შეიტყო, დაიწყო სიარული, მარტოფოს მივიდა, ხატი მდთეებას რაც შერჩომოდა კახნი ან ქართველნი იმითი კაცი გაგზავნა, კახნი დაიბარა, იქიდამ აიყარა და ვაგრანეთს იქით თიღთუბანს დადგა, მეორეს დღეს კახნი შემოეყარნენ, ერთი კვირა დადგნენ, მოციქული გიორგი მეფემ გაუგზავნა, შენ შენს ადგილს დასჯერდიო, მე ჩემი დამანებე, შევრიგდეთო, ერეკლე მეფემ არა ქნა, მოციქული გაჰხა, თავს დასხმა მოინდომა ერეკლე მეფემ, ავი გზა იყო და ვედარ მივიდა, აიყარა ერეკლე მეფე, იორის პირი აიარა, უალეთს (თიისუალეთს) დადგა, იქიდამ უნდოდა გორანაზე გარდასულიყო, თავს დასხმოდა, კაცი მოუვიდა, გიორგი მეფე აიყარა, იქიდამ ძალნაკორას ჩაიარეს, რასაც მოხვდენ დარბიევეს, არაგვს გავიდნენ, არაგვის პირს დადგნენ. იმავ დამეს ერეკლე მეფეს კაცი მოუვიდა (მიუ...) გიორგი მეფე წავიდაო, შავდამის დროს ერეკლე მეფეც გამომოუდგა, ერწო გარდაიარა, ძალნაკორას მივიდა, და იქ დადგა, ნადრები დაუვირეს, ერეკლე მეფე გადმა იდგა, გიორგი მეფე გამოდმა, ჟინვანს მივიდნენ, არაგვს გადმართი და ჟინვანი ერეკლე მეფემ და-

იწერა, მერმე გიორგი მეფემ კანცები შეაბარა, ყინწვანიც აიღეს კანცებიც დახოცეს, აიყარა ერეკლე მეფე.

დიდება დ~ე ქ~თა მას რ~დსა
სრულ იქმნა
ხელითა ბრ~ძ~სტ~ისათა
თიბათვეს 23 წელსა 1829 ქ~ს~ა
ფიზ.

ქ. ბარიყი.

ეს „საქართველოს ცხოვრება“ გადმოწერე ნამდვილად თბილისის საზოგადოების ბიბლიოტეკიდამ გიორგი არეშიძემ, 1893 წელსა *).

*) დედანზედ ისეა დაბეჭდილი, რომ არსად არაფერ აკლია.

ეროვნული ბიბლიოთეკა